

El paper de l'esport en la integració de la població adulta immigrant d'origen internacional a Catalunya

Memòria final | Juny 2007

Projecte finançat per la convocatòria d'ajuts per projectes de recerca en matèria d'immigració internacional a Catalunya per l'any 2005.

Investigador responsable:
Miquel de Moragas

Direcció acadèmica:
Chris Kennett

Equip de recerca:
Berta Cerezuela
Itxasne Sagarzazu
Raquel Correa

Un projecte de recerca de:

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona

Finançat per:

Agència de Getió d'Ajuts
Universitaris i de Recerca

El paper de l'esport en la integració de la població adulta immigrant d'origen internacional a Catalunya

Memòria final | Juny 2007

Projecte finançat per la convocatòria d'ajuts per a projectes de recerca en matèria d'immigració internacional a Catalunya per l'any 2005.

Equip de recerca

Direcció acadèmica

Chris Kennett

Equip de recerca

Berta Cerezuela
Itxasne Sagarzazu
Raquel Correa

Un projecte de recerca de:

Centre d'Estudis Olímpics
Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Finançat per:

Agència de Gestió d'Ajuts
Universitaris i de Recerca

Sumari de continguts

1. Introducció	
1.1. Context	5
1.2. Objectius de la recerca	6
1.3. Metodologia	8
1.3.1. Determinació de la mostra	8
1.3.2. Marc teòric	9
1.3.3. Polítiques esportives en un context multicultural	10
1.3.4. Pràctica esportiva en un context multicultural	11
1.4. Calendari.....	13
1.5. Equip de recerca.....	13
1.6. Contingut de l'informe	14
2. L'esport en un context multicultural	
2.1. Immigració, una realitat social.....	15
2.2. Anàlisi conceptual	18
2.2.1. Exclusió i inclusió social	18
2.2.2. Capital social	19
2.2.3. Ciutadania	20
2.2.4. Assimilació i aculturació	20
2.2.5. Multiculturalisme, pluriculturalisme i interculturalisme.....	21
2.2.6. Integració	21
2.2.7. Etnicitat i raça	22
2.2.8. Associacionisme	22
2.3. Aproximacions a polítiques d'esport i immigració.....	23
2.3.1. Aproximacions unitàries	24
2.3.2. Aproximacions multiculturals	24
3. Les necessitats i els hàbits esportius dels immigrants	
3.1. Hàbits esportius: una aproximació quantitativa	25
3.1.2. Els hàbits esportius a Catalunya	26
3.2. Hàbits esportius: una aproximació qualitativa	31
3.2.1. Pràctica informal	31
3.2.2. Xarxes socials.....	32
3.2.3. Associacionisme	33
3.2.4. Identitat cultural i nacional.....	34
3.2.5. Diversitat: esports i formes de practicar els esports.....	36
3.2.6. Pluriculturalitat, segregació i primers passos cap a la integració	37
3.3. Barreres a la participació.....	38
3.3.1. Recursos econòmics	38
3.3.2. Accés i ús de les instal·lacions esportives municipals	38
3.3.3. L'associacionisme esportiu com a accés al sistema formal ...	38
3.3.4. Informació	38
3.3.5. Esport a l'espai públic	39
3.3.6. conflicte i cohesió social	39
3.3.7. Autoexclusió	39
3.3.8. Hàbits culturals	39
3.3.9. Temps	39
4. Polítiques esportives i immigració	
4.1. Generalitat de Catalunya.....	41
4.2. Diputació de Barcelona	43
4.3. Els ajuntaments de la província de Barcelona	47
5. Hàbits i polítiques esportives: el cas de Santa Coloma	
5.1. Característiques del municipi	50
5.2. Característiques de la població estrangera.....	51
5.3. Polítiques esportives en un context multicultural.....	56
5.4. Hàbits esportius i barreres a la participació.....	57
5.4.1. Recursos econòmics.....	58
5.4.2. Accés i ús de les instal·lacions esportives municipals.....	58
5.4.3. L'associacionisme esportiu accés al sistema formal.....	60

5.4.4. Informació	61
5.4.5. Esport a l'espai públic	61
5.4.6. Conflicte i cohesió social	63
5.4.7. Autoexclusió.....	63
5.5. Xarxes socials	63
6. Conclusions	
6.1. Trets característics de la pràctica esportiva de la població immigrant	67
6.2. Recomanacions per al desenvolupament de polítiques en el camp de la pràctica esportiva en un context multicultural.....	68
6.3. Proposta d'indicadors d'integració a través de la pràctica esportiva .	70
6.4. Exemples de bones pràctiques en l'àmbit de la pràctica esportiva en un context multicultural.....	74
6.5 Recomanacions per a futures recerques	76
7. Bibliografia	

1 |

Introducció

1.1. Context

La immigració és un dels principals reptes de les societats europees a començaments del segle XXI. El moviment de persones a Europa i l'arribada de gent des de fora de les noves fronteres de la Unió Europea s'han accelerat i intensificat durant els anys 90, augmentant la diversitat cultural de moltes comunitats.

Segons el Pla de Ciutadania i Immigració 2005/08 de la Secretaria per a la Immigració de la Generalitat de Catalunya, els fluxos migratoris arribats a Catalunya s'han accelerat, diversificat i estès per tot el territori arribant a la xifra de 798.904 estrangers a Catalunya l'any 2005 –segons les estadístiques del Padró Municipal de 2005 (Institut Nacional d'Estadística)-, que correspon al 11,4% de la població.

L'arribada de població de diferents orígens i cultures ha portat canvis substancials a la societat catalana de caire demogràfic, econòmic, polític i social. Una de les aportacions de la població immigrant se centra en el camp cultural, en què podem incloure l'esport. Aquests nous ciutadans aporten costums i activitats culturals que s'incorporen al nou entorn. Al mateix temps, adopten activitats culturals pròpies de Catalunya i la ciutat que els acull. Aquesta nova realitat planteja nous reptes i oportunitats per als actors polítics i també per a la societat civil.

El fenomen de la immigració ha despertat un gran interès per part de la comunitat acadèmica en l'àmbit internacional. A escala europea, el debat al voltant de la pràctica esportiva per part de la població estrangera es pot englobar en el marc teòric relacionat amb l'exclusió i la inclusió social (Lister, 1990; Room et al., 1995; Roche & Annesley, 1998).

Des de la sociologia de l'esport, s'han elaborat diversos estudis sobre esport i inclusió social i, específicament, sobre esport, immigració i multiculturalitat (Arnaud, 2002; Collins & Kay, 2003; Heinemann, 2002; Juniu, 2000; Kennett, 2002; Lleixà et al., 2002; Lleixà & Soler, 2004; Llopis & Moncusi, 2004; Mosely et al., 1997; Puig, 2006). Aquests treballs tracten el debat al voltant del paper de l'esport en la integració o inclusió de la població estrangera i les minories ètniques, i la construcció de les identitats d'aquests ciutadans i de la societat d'acollida en general. Aquests estudis destaquen el risc d'exclusió que pateixen els grups ètnics i d'immigrants en la pràctica esportiva, considerada clau en les societats multiculturals. L'estudi europeu *Sport and multiculturalism* (PMP & ISLP, 2004) identifica l'esport com una eina que facilita la integració dels nousvinguts i la conservació de les arrels culturals, enriquint l'oferta esportiva de les ciutats i actuant com a element de cohesió social.

L'esport és una de les activitats culturals que pot facilitar la integració de ciutadans nousvinguts, i també la conservació de les pròpies arrels culturals. Als poliesportius i camps d'esports, als parcs i a les places o als carrers de qualsevol ciutat catalana es pot veure i es pot participar en noves activitats esportives de

països d'arreu del món. Tot plegat, enriqueix la diversitat de l'oferta esportiva de la ciutat, ofereix la possibilitat de conèixer noves pràctiques esportives, i en definitiva, contribueix a la diversitat cultural. Els valors esportius promouen el treball en equip, el joc net i l'atenció a la salut. Sobretot, l'esport representa una oportunitat d'encontre i barreja d'experiències comunes que transcendeixen les fronteres geogràfiques i culturals. Malgrat això, l'esport pot ser també un espai per al confrontament i el conflicte entre grups culturals.

Com a resposta a aquesta nova realitat, l'administració promou polítiques transversals que afecten diversos àmbits com ara l'ocupació, la sanitat, l'habitatge i l'educació, i que han començat a incloure l'esport com a eina per assolir objectius d'integració de la població estrangera.

Així doncs, el projecte respon a la necessitat de conèixer el paper que juga l'esport en el procés d'integració de la població adulta d'immigrants internacionals de primera generació que viu a Catalunya. L'estudi pretén aportar elements que contribueixin a la definició de polítiques i al desenvolupament de xarxes entre els actors implicats en l'oferta d'oportunitats per a la pràctica esportiva dels col·lectius d'immigrants.

L'estudi que es presenta s'emmarca en el projecte més general *Immigració: una nova mirada cultural a l'esport* promogut des de l'any 2005 pel Centre d'Estudis Olímpics de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'objectiu d'aquest projecte és desenvolupar una línia de recerca i un programa d'activitats de difusió al voltant de l'esport i la inclusió social, aprofundint en el paper de l'esport com a vehicle per a la integració social d'aquells col·lectius en situació de risc d'exclusió i marginació en termes socials, culturals i econòmics.

El projecte *Immigració: una nova mirada cultural a l'esport* consisteix en una iniciativa innovadora que combina la recerca social i el fotoperiodisme i compta amb la participació del fotoperiodista Kim Manresa i d'un consell acadèmic assessor internacional. El projecte rep el suport institucional i el finançament del Consell Català de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, de l'Àrea d'Esports de la Diputació de Barcelona i de l'Institut Barcelona Esports. Com a resultat del projecte s'han dit a terme les següents activitats:

- Publicació d'articles acadèmics i monografies;
- Exposició fotogràfica i catàleg de l'exposició;
- Desenvolupament d'un lloc web que recull un banc d'experiències sobre esport i immigració;
- Activitats de difusió i debat per dinamitzar i difondre les iniciatives identificades.

1.2. Objectius de la recerca

Tal i com es va definir en la proposta de projecte de recerca, l'objectiu principal d'aquest estudi és dur a terme una recerca qualitativa al voltant del paper de l'esport en el procés d'integració del col·lectiu d'immigrants adults internacionals de primera generació a Catalunya.

Els objectius específics del projecte són:

- Sistematitzar el coneixement científic generat nacional i internacionalment al voltant del fenomen de l'esport i la integració social d'immigrants, aprofundint en el coneixement científic del paper de l'esport com a element d'integració i cohesió social per les persones nouvingudes a Catalunya.
- Apropar els diversos actors que intervenen en l'oferta d'activitats esportives a les necessitats i hàbits de pràctica esportiva dels immigrants que arriben a Catalunya, a través d'una anàlisi de la realitat social dels col·lectius d'immigrants que ofereixi elements i indicadors que facilitin:
 - la identificació d'exemples de bones pràctiques d'integració de grups culturals. Aquestes experiències han servit com a punt de referència per als actors clau implicats en la formulació de polítiques i l'organització de programes, activitats i la gestió de les instal·lacions esportives;
 - el desenvolupament de polítiques i/o línies d'actuació socials i esportives i l'establiment de prioritats d'intervenció adreçades a aquests col·lectius amb l'objectiu de facilitar-ne la integració a la societat catalana;
 - la identificació de la xarxa associativa que conformen i en què s'incorporen els col·lectius d'immigrants a Catalunya per practicar esport.
- Generar diàleg i desenvolupar xarxes entre els diferents àmbits de l'administració pública que presten serveis als immigrants i la resta d'entitats que intervenen en l'oferta d'activitats esportives adreçades al col·lectiu d'immigrants, amb especial atenció als membres del teixit associatiu.

Per assolir aquests objectius s'ha dut a terme, en primer lloc, una revisió documental dels estudis elaborats al voltant del paper potencial que pot jugar l'esport com a eina d'integració i cohesió social i la realitat social dels immigrants a Catalunya. En segon lloc, s'han recollit dades de caire quantitatiu i qualitatiu al voltant de les necessitats i els hàbits esportius de la població immigrant mitjançant fonts d'informació secundàries i tècniques de recerca qualitatives. En tercer lloc, s'han analitzat les polítiques i actuacions promogudes per l'administració pública a Catalunya envers la pràctica esportiva de la població immigrant i el paper de les xarxes socials que es desenvolupen al voltant de la pràctica esportiva de la població immigrant.

L'objecte de recerca d'aquest estudi s'ha centrat en la pràctica esportiva per part dels col·lectius d'immigrants adults internacionals de primera generació en els territoris catalans, amb especial atenció a les nacionalitats amb una presència més significativa. Més concretament, l'estudi s'ha centrat en:

- La integració i assimilació a la societat d'acollida mitjançant la participació en activitats i dinàmiques pròpies de la cultura i la societat catalana;
- El manteniment de pràctiques esportives pròpies com a element d'identitat;
- Les dinàmiques socials que es generen al voltant de la pràctica esportiva;
- Els àmbits de conflicte que apareixen.

Així mateix, l'estudi ha prestat una especial atenció a les polítiques i actuacions promogudes per l'administració pública, els espais on es desenvolupen les activitats esportives i al paper que juga el teixit associatiu en la pràctica esportiva.

1.3. Metodologia

La metodologia adoptada per a dur a terme l'estudi combina l'ús de fonts secundàries i mètodes de recerca qualitativa que inclouen l'observació, l'entrevista qualitativa i els grups de discussió. Les dades obtingudes a través de la revisió documental, el treball de camp (observació i entrevistes) i els grups de discussió s'han analitzat en base al marc teòric establert per al projecte.

La metodologia adoptada ha permès la intervenció de diversos actors en el procés de recerca incloent experts universitaris, actors polítics i representants de la població immigrant. L'equip de recerca ha estat integrat per investigadors procedents de diverses disciplines amb experiència en l'estudi de l'esport. El projecte també compta amb un consell assessor internacional format per experts que han treballat en aquest camp. En el procés de recerca han participat activament representants de l'administració pública (la Secretaria General d'Esports de la Generalitat de Catalunya, el Servei d'Esports de la Diputació de Barcelona, i l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet). A més, i tal i com s'ha detallat anteriorment, la participació de la població immigrant en el procés de recerca – mitjançant entrevistes – ha estat clau.

1.3.1. Determinació de la mostra

Per al projecte s'han seleccionat 9 casos d'estudi que es detallen a la taula 1.1. Aquestes casos d'estudi inclouen experiències en què hi participa població immigrant d'una sola procedència, població immigrant de diferents procedències, i tant població immigrant com població autòctona. Pel que fa als esports, s'han inclòs exemples tant d'esports autòctons de comunitats d'immigrants com d'esports internacionals-locales, i esdeveniments esportius adreçats directament a immigrants.

Tot i que l'estudi està centrat en la població adulta, l'equip de recerca ha considerat oportú incloure alguns exemples de pràctica esportiva de població jove; en primer lloc, per la relació que hi ha entre la continuació de la pràctica esportiva pels joves després de l'escola i la pràctica esportiva en edat adulta i, per altra banda, degut a la participació de població adulta immigrant en l'organització de la pràctica esportiva per part dels joves.

Respecte a l'àmbit territorial, per tal d'oferir un anàlisi global de la població immigrant, la pràctica esportiva i les polítiques que es promouen, i tenint en compte les limitacions de l'estudi, aquest s'ha centrat principalment en l'àrea metropolitana de Barcelona.

Taula 1.1
Casos d'estudi

Torneig Tot Colors <i>Lloc:</i> tot Catalunya <i>Comunitat:</i> obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> futbol	Barcelona Gaels <i>Lloc:</i> Àrea metropolitana de Barcelona <i>Comunitat:</i> Irlandès, obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> esports gaèlics
Mundialet de les Nacions Unides <i>Lloc:</i> Àrea metropolitana de Barcelona <i>Comunitat:</i> Amèrica llatina <i>Esport:</i> futbol	Críquet pakistanès <i>Lloc:</i> Sant Adrià del Besos i Raval <i>Comunitat:</i> Paquistan <i>Esport:</i> críquet
Lliga femenina Futbol 7 <i>Lloc:</i> Barcelona – Ciutat Meridiana <i>Comunitat:</i> Amèrica llatina <i>Esport:</i> futbol	FC Barcelona. Secció de beisbol juvenil <i>Lloc:</i> Àrea metropolitana de Barcelona <i>Comunitat:</i> obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> beisbol
Barcelona International Football League <i>Lloc:</i> Àrea metropolitana de Barcelona <i>Comunitat:</i> obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> futbol	Futbol al Besòs <i>Lloc:</i> Sant Adrià del Besòs <i>Comunitat:</i> obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> futbol
Torneig de Futsal de Ramadà <i>Lloc:</i> Barcelona – Raval <i>Comunitat:</i> Magrebí, obert a totes les comunitats <i>Esport:</i> futbol	

1.3.2. Marc teòric

Per tal d'establir el marc teòric de l'estudi, s'ha dut a terme una revisió i sistematització dels resultats dels estudis duts a terme nacional i internacionalment al voltant del potencial de l'esport com a eina d'integració i cohesió social, amb especial atenció al camp de la immigració. El resultat d'aquest anàlisi conceptual al voltant del discurs sobre esport i immigració es recull en el capítol 2.

El debat entorn a la pràctica esportiva per part dels immigrants a Europa es basa en un marc teòric més ampli relacionat amb la inclusió i l'exclusió social (Lister, 1990; Room et al., 1995; Roche & Annesley, 1998; Kennett, 2002). Tal i com afirmen Collins & Kay 2003, el risc d'exclusió dels grups ètnics i d'immigrants forma part d'una dinàmica multidimensional que inclou també la pobresa, el gènere, l'edat, la discapacitat i l'espai.

Els treballs més rellevants que s'han identificat sobre el tema de l'esport i la immigració han estat elaborats tant des del sector públic com des del món acadèmic. Cal destacar algunes contribucions importants al debat sobre immigració i esport procedents de països amb una major tradició en la integració de comunitats multiculturals, com el Regne Unit (Collins & Kay, 2003; Collins et al., 1999) i Alemanya (Heinemann, 2002). Fora d'Europa, destaquen els treballs sobre els Estats Units (Portes & Zhou, 1993; Stodolska & Konstantinos, 2004) i Austràlia (Mosely et al. 1997). En l'àmbit de Catalunya i l'Estat espanyol s'han identificat diversos treballs que tracten diferents aspectes relacionats amb la pràctica esportiva de la població estrangera (Fecha & Puigvert, 2002; Lleixà et al., 2002; Lleixà & Soler, 2004; Llopis & Moncusí, 2004; Puig et al, 2006).

1.3.3. Polítiques esportives en un context multicultural

Per tal d'analitzar les polítiques i actuacions que es promouen a Catalunya respecte a la pràctica esportiva en un context multicultural, s'ha dut a terme una revisió documental del principal estudi en aquest àmbit (PMP & ISLP, 2004). L'informe va estar finançat per la Comissió Europea i dut terme per PMP i l'Institute for Sport and Leisure Policy de la Universitat de Loughborough (Regne Unit) en col·laboració amb experts de diversos països europeus sobre el tema de l'esport i el diàleg intercultural. Aquest informe proporciona un anàlisi de les polítiques nacionals, regionals i locals relacionades amb la pràctica esportiva d'immigrants i minories ètniques, així com exemples de bones pràctiques en l'ús de l'esport com a vehicle per a la integració. L'estudi formula recomanacions concretes per a la Comissió Europea en la formulació de les polítiques en aquest àmbit.

Respecte a les polítiques en l'àmbit de Catalunya, l'estudi s'ha centrat en les polítiques que es promouen des de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona. Pel que fa a l'àmbit autonòmic, aquesta anàlisi s'ha centrat en el *Pla de Ciutadania i Immigració 2005-08* de la Secretaria per a la Immigració i el *Pla d'acció de la Secretaria General de l'Esport*. Per la província de Barcelona, s'ha revisat el *Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania* de la Diputació de Barcelona.

Aquest anàlisi documental s'ha complementat amb entrevistes amb representants de les àrees d'esport, educació i benestar social de la Generalitat de Catalunya i amb representants de l'Àrea d'Esports de la Diputació de Barcelona. A més a més, l'equip de recerca va participar en un grup de discussió que es va organitzar conjuntament amb l'Àrea d'Esports i l'Àrea d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona i l'Associació Internacional de Ciutats Educadores, que va aplegar tècnics de les àrees d'esport, educació i benestar social de 9 municipis de la província de Barcelona.

Taula 1.2

Entrevistes realitzades

Generalitat de Catalunya

Manel Ibern, Secretaria General de l'Esport
Rosa Maria Cuesta, Secretaria per a la Immigració
Julio Castaño, Programa Esport a l'Escola

Diputació de Barcelona

Jordi Caveró, Cap de l'Àrea d'Esports

Taula 1.3

Municipis assistents al grup de discussió

-
- Cerdanyola del Vallès
 - Granollers
 - Manlleu
 - Martorell
 - Mataró
 - Sabadell
 - Sant Boi de Llobregat
 - Vilafranca del Penedès
 - Vilanova i la Geltrú
-

A més a més, per al cas d'estudi sobre el municipi de Santa Coloma de Gramenet, es van entrevistar representants de l'Institut Municipal d'Esports (IME), l'àrea d'esports de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. També es van realitzar entrevistes amb representants de les entitats d'immigrants i entitats esportives més significatives de la ciutat per aquest estudi: el president de l'Asociación Cultural Islámica Attauba, que es va crear l'any 2003 i que compta amb la participació d'un centenar de persones; amb un representant d'un club de futbol sala federat, l'Unión Las Palmas, creat l'any 1978 d'un grup d'immigrants andalusos, a què avui hi ha vinculades un centenar de persones, algunes d'elles immigrants; amb el president d'un club de futbol escolar amb un alt nombre de nens immigrants) el F.C. Imperio, creat l'any 1982 per un grup de tangerins; i amb el president de l'Asociación Sudamericana Los Andes de Santa Coloma, registrada des del 2002 per iniciativa de la parròquia que la què avui assisteixen unes 450 persones.

1.3.4. Pràctica esportiva en un context multicultural

Per tal de conèixer les necessitats i hàbits de pràctica esportiva per part de la població estrangera que resideix a Catalunya, s'ha combinat l'anàlisi de fonts d'informació secundàries i primàries.

a) Fonts secundàries

Les fonts d'informació secundàries han proporcionat dades quantitatives –i en grau menor qualitatives– sobre les formes de participació esportiva, les tendències entre els grups immigrants a Catalunya i experiències similars en altres àmbits geogràfics.

Respecte a les dades quantitatives, en primer lloc s'han recollit dades estadístiques sobre immigració a Catalunya que han servit per elaborar l'anàlisi demogràfica que es recull en la secció 3.1 i que, juntament amb el marc teòric conceptual i d'anàlisi de polítiques, estableix el marc general en què es contextualitza aquest informe.

L'anàlisi de dades quantitatives referents a les necessitats i hàbits esportius de la població estrangera s'ha basat en l'enquesta elaborada des del Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) *Los Hábitos Deportivos de los Españoles III* de l'any 2005 a Catalunya. Tal i com es detalla en la secció 3.1, la mostra inclou 915 persones residents a Catalunya d'edats compreses entre els 15 i els 74 anys, dels quals un 3,8% corresponen a població estrangera. Tot i que aquesta mostra no es pot considerar representativa de la realitat social actual –tant pel percentatge com per la procedència de la població estrangera– s'ha considerat oportú incloure-la ja que són les úniques dades de caràcter quantitatiu que existeixen a escala de Catalunya o de la província de Barcelona.

Respecte a les dades qualitatives, els estudis identificats que s'han elaborat en l'àmbit de Catalunya i l'Estat espanyol ofereixen dades al voltant de l'educació física en l'escola en un context multicultural (Fecha & Puigvert, 2002, Lleixà et al., 2002; Lleixà & Soler, 2004); el paper de la pràctica esportiva en els processos de construcció i/o manteniment de la identitat i els riscos d'aïllament de la població estrangera respecte a la societat d'acollida (Llopis & Moncusí, 2004); i l'ús dels espais públics per part de la població estrangera per a la pràctica esportiva com a generadors de xarxes socials (Puig et al., 2006). Aquests estudis específics sobre pràctica esportiva en un context multicultural s'ha complementat amb estudis més generals sobre els hàbits esportius dels ciutadans que han contribuït metodològicament a l'elaboració de la matriu d'observació de la pràctica esportiva (Garcia, 2001; Giralte & López-Jurado, 1999; Múgica, 1995).

b) Fonts primàries

Per tal d'obtenir dades qualitatives sobre la pràctica esportiva per part de la població immigrant, les dades recollides a partir de fonts secundàries s'han complementat amb un treball de camp que ha inclòs l'observació de la pràctica esportiva i entrevistes semiestructurades.

Observació de la pràctica

Tenint en compte els objectius i l'objecte de recerca definit, es va considerar adient emprar l'eina metodològica de l'observació, un mètode que permet l'apropament a un col·lectiu i a les seves pràctiques. Mitjançant entrevistes informals i l'observació directa de la pràctica esportiva i el seu entorn, l'equip de recerca ha obtingut un coneixement general de l'entorn i les dinàmiques que s'estableixen. Els aspectes en què s'ha centrat l'observació han estat la interacció entre els atletes, el públic i els organitzadors de la pràctica esportiva (entrenadors, àrbitres, promotors, etc.).

Per tal de facilitar la recollida de dades i el seu posterior anàlisi s'ha elaborat una matriu d'observació, els criteris de la qual es recullen a la taula 1.4.

Taula 1.4.

Observació de la pràctica

▪ Nombre de persones	▪ Joc net
▪ Gènere	▪ Interacció amb l'audiència
▪ Edat	▪ Reaccions a la victòria/derrota
▪ Idiomes que utilitzen	▪ Comercialització
▪ Lideratge	▪ Política
▪ Autoritat	▪ Nacionalisme
▪ Agressió	▪ Racisme
▪ Treball en equip	▪ Altres símbols

Entrevistes qualitatives

Les dades obtingudes mitjançant l'observació s'han complementat amb entrevistes. Aquest mètode qualitatiu és particularment adient quan es vol explorar un tema de forma àmplia. Les entrevistes s'han centrat en cinc aspectes claus: la trajectòria personal de l'individu, la pràctica de l'esport, la integració i l'esport, la construcció d'identitat, i l'oferta esportiva en les seves comunitats. S'han realitzat 30 entrevistes semi-estructurades i no estructurades amb representants d'entitats vinculades amb l'organització d'activitats esportives per a immigrants i amb esportistes immigrants i autòctons que juguen en un context multicultural.

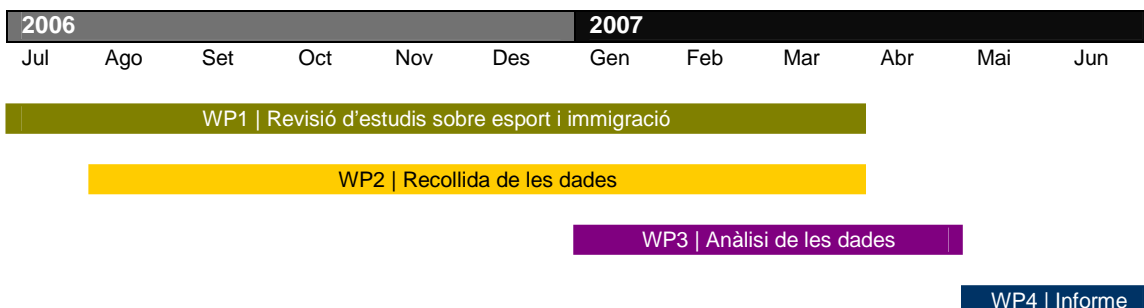
Taula 1.5.

Guió de l'entrevista qualitativa

Trajectòria personal ▪ Raons per emigrar i via d'arribada▪ Ocupació actual i en el país d'origen▪ Família i entorn social▪ Pràctica esportiva al país d'origen	Integració i esport ▪ Sentiment d'acollida a Catalunya i opinió sobre la societat catalana▪ L'esport com a vehicle d'integració▪ Disposició a interactuar amb altres grups ètnics
La pràctica de l'esport ▪ Hàbits de pràctica▪ Raons per practicar-lo▪ Aficions esportives▪ Nivell de quotidianitat	Oferta esportiva ▪ Opinió sobre l'oferta esportiva adreçada a immigrants▪ Paper de l'administració pública▪ Sugeriments per millorar-la

1.4. Calendari

El projecte ha tingut una durada de 12 mesos: es va iniciar al juliol de 2006 i s'ha tancat a finals de juny de 2007, amb el lliurament d'aquest informe final. A continuació s'inclou un calendari del projecte on s'hi detallen les diferents fases del treball dut a terme:

1.5. Equip de recerca

L'equip de recerca que ha contribuït al projecte ha estat integrat per investigadors procedents de diverses universitats i àmbits d'estudi. A través d'aquest projecte s'ha volgut potenciar la col·laboració entre dos grups de recerca que treballen al voltant de l'esport i la immigració a Catalunya: el grup investigador del projecte *Immigració: una nova mirada cultural a l'esport* i el grup del projecte *Els espais públics urbans i l'esport com a generadors de xarxes socials: el cas de la ciutat de Barcelona*. Amb aquesta col·laboració s'ha facilitat el flux d'informació i els resultats obtinguts i l'intercanvi de coneixements entre els investigadors, millorant la qualitat dels resultats finals de tots dos projectes i optimitzant recursos.

Així mateix, el projecte ha comptat amb la participació de representants de diverses administracions públiques (Diputació de Barcelona, Institut Barcelona Esports), i d'altres entitats (p.e. Associació Internacional de Ciutats Educadores).

Investigador responsable	Miquel de Moragas Director, Centre d'Estudis Olímpics (UAB)
Direcció acadèmica	Chris Kennett Cap de l'projecte de recerca, Centre d'Estudis Olímpics (UAB)
Gestió del projecte	Berta Cerezuela Gestió de projectes i informació, Centre d'Estudis Olímpics (UAB)
Suport a la recerca	Itxasne Sagarzazu Becària d'investigació, Centre d'Estudis Olímpics (UAB) Raquel Correa Auxiliar d'investigació, Centre d'Estudis Olímpics (UAB)
Col·laboradors	Núria Puig Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya Gaspar Maza Universitat Rovira Virgili Xavi Camino Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya

1.6. Contingut de l'informe

L'informe recull els resultats obtinguts en la investigació duta a terme. Està estructurat en sis capítols, que s'acompanyen d'un llistat de les fonts documents consultades durant el procés de recerca.

Al primer capítol es contextualitza l'estudi, es defineixen els objectius i es descriu la metodologia emprada. Aquest primer capítol introductor i va seguit d'un capítol que descriu el marc teòric en què s'emmarca la recerca. En primer lloc, es va una anàlisi demogràfica de la immigració a Catalunya, contribuint a la comprensió de la realitat de la immigració en termes estadístics. En segon lloc, s'exploren i aclareixen l'ús de diversos conceptes que s'utilitzen tant en el discurs polític com acadèmic sobre la política social en l'àmbit de l'esport i la immigració. Finalment, es descriuen les opcions estratègiques o aproximacions polítiques en relació a la pràctica esportiva en un context multicultural.

El tercer capítol tracta sobre les necessitats i hàbits de la població immigrant a Catalunya identificades com a resultat del procés de recerca, així com les barreres a la participació esportiva. Aquest capítol ofereix els resultats obtinguts a partir de l'anàlisi de fonts secundàries i del treball de camp, combinant dades quantitatives i qualitatives.

El quart capítol està dedicat a les polítiques per a la pràctica esportiva en un context multicultural. Es descriuen les polítiques i/o accions promogudes des de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona, una mostra d'ajuntaments de la província de Barcelona i s'analitza com s'aplica el principi de transversalitat, tant horitzontal com vertical. Com a resultat dels capítols tercer i quart, l'equip de recerca proporciona una sèrie d'indicadors socials que puguin servir com a eina per a la definició, implementació i avaluació de les polítiques esportives en un context multicultural.

El cinquè capítol ofereix, a partir del cas d'estudi del municipi de Santa Coloma de Gramenet, un exemple dels diferents aspectes que s'han analitzat prèviament, centrant-se en el treball en xarxa i el paper que juga la xarxa associativa en aquest àmbit.

Finalment, l'informe clou amb un capítol de conclusions i recomanacions per al desenvolupament i gestió d'una política esportiva adreçada a la gestió de la diversitat cultural.

2 |

L'esport en un context multicultural

2.1. Immigració, una realitat social

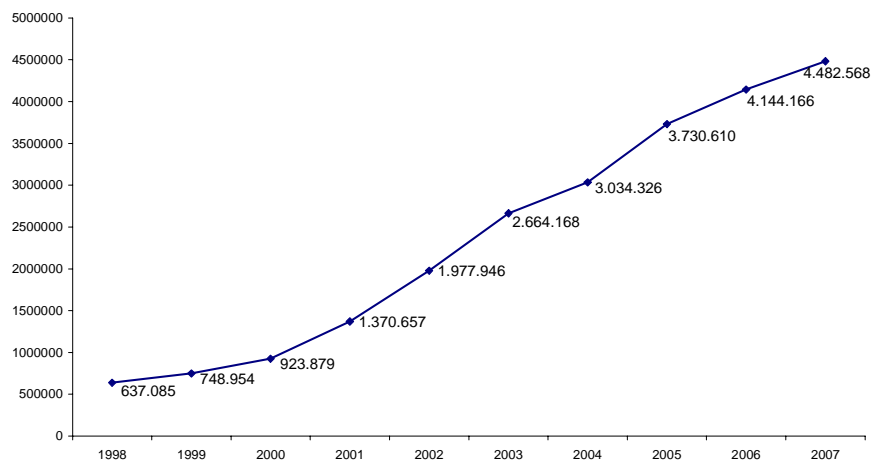
L'objectiu d'aquest apartat és oferir una visió general de com l'arribada de persones estrangeres ha resultat en una reestructuració de la societat espanyola i catalana i ha provocat canvis demogràfics.

D'acord amb les últimes dades publicades per part de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) al Padró Municipal l'any 2007, a Espanya hi ha una població estrangera de 4.482.568 persones, que representen un 9,9% sobre el total de la població. L'arribada d'estrangers a Espanya no és un fenomen nou, sinó que l'augment és constant, tal com indica el gràfic 2.1.

Gràfic 2.1

**Població
estrangera a
Espanya**

Font:
Elaboració
pròpia a partir
de INE
(2007)

La taula 2.1 i el gràfic 2.2. mostren la població estrangera l'any 2007 i els percentatges que representen en cadascuna de les comunitats autònomes de l'Estat espanyol, una distribució molt desigual en tot el territori. Es pot observar que la comunitat autònoma amb major percentatge de població estrangera és Catalunya, amb un 21,6% sobre el total de la població estrangera a Espanya, seguida per la Comunitat de Madrid (19,1%) i la Comunitat Valenciana (16,2%).

Taula 2.1

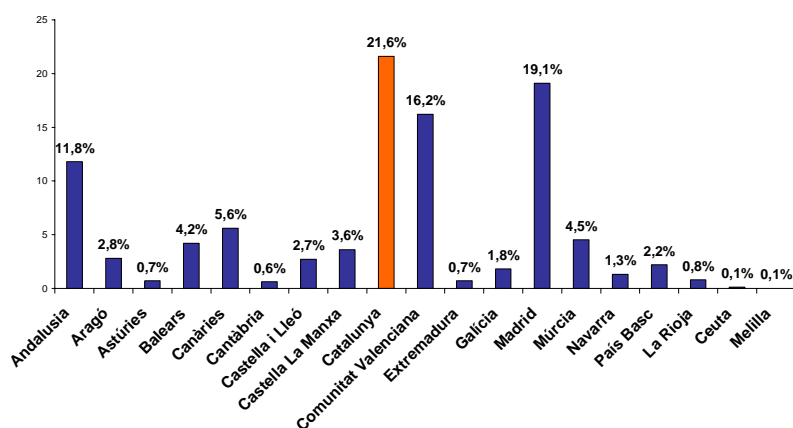
Població estrangera per comunitats autònomes

	Total població	Població estrangera	% sobre població estrangera
Total Espanya	45.116.894	4.482.568	9,9
Andalusia	8.039.399	526.942	11,8
Aragó	1.295.215	123.591	2,8
Astúries (Principat de)	1.074.632	32.586	0,7
Balears (Illes)	1.029.139	189.437	4,2
Canàries	2.020.947	248.871	5,6
Cantàbria	572.503	26.744	0,6
Castella i Lleó	2.525.157	118.951	2,7
Castella La Manxa	1.975.179	158.905	3,6
Catalunya	7.197.174	966.004	21,6
Comunitat Valenciana	4.874.811	727.080	16,2
Extremadura	1.088.728	29.068	0,7
Galícia	2.771.341	81.023	1,8
Madrid (Comunitat de)	6.061.680	854.232	19,1
Múrcia (Regió de)	1.391.147	200.964	4,5
Navarra (Comunitat Foral)	605.022	55.427	1,3
País Basc	2.141.116	98.108	2,2
Rioja (La)	308.566	36.583	0,8
Ceuta	76.343	2.861	0,1
Melilla	68.795	5.191	0,1

Font:
Elaboració pròpia a partir d'INE (2007)

Gràfic 2.2

Població estrangera per comunitats autònomes

Font:
Elaboració pròpia a partir d'INE (2007)

A la taula 2.2 es poden observar les principals nacionalitats d'estrangers a l'Estat espanyol i els percentatges que cadascuna de les procedències més nombroses representen sobre el total de població estrangera. Es pot veure com la població del Marroc és el principal col·lectiu estranger, representant el 12,9% de la població total d'estrangers residents a l'Estat espanyol, seguit del col·lectiu procedent de Romania (11,7%), que està augmentant significativament des de la seva entrada a la Unió Europea l'any 2007, i Equador en tercer lloc, amb un 9,4% de la població estrangera.

En general, es pot observar una gran varietat en termes de diversitat de procedències geogràfiques, amb un predomini de col·lectius de la Unió Europea, a més de Romania, el Regne Unit (7,0%), Alemanya (3,7%), Itàlia (3,0%), Bulgària (2,7%), Portugal (2,2%) i França (2,2%). De les nacionalitats procedents d'Amèrica del sud destaquen, a més d'Equador, Colòmbia (5,8%), Bolívia (4,4%), Argentina (3,1%), Perú (2,3%) i Brasil (2,0%). L'única procedència d'origen asiàtic significativa a nivell estatal és la comunitat xinesa que representa el 2,3% de la població estrangera.

Taula 2.2

Principals nacionalitats d'estrangers a Espanya	Principals nacionalitats	Població estrangera	%
	Marroc	576.344	12,9
	Romania	524.995	11,7
	Equador	421.384	9,4
	Regne Unit	314.098	7,0
	Colòmbia	258.726	5,8
	Bolívia	198.770	4,4
	Alemanya	163.887	3,7
	Argentina	139.711	3,1
	Itàlia	134.712	3,0
	Bulgària	121.611	2,7
	Xina	104.997	2,3
	Perú	102.485	2,3
	Portugal	100.196	2,2
	França	100.018	2,2
	Brasil	89.482	2,0

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE (2007)

La població estrangera a Catalunya representa el 13,42% de la població total. Així mateix, si s'observa la taula 2.3, que mostra les principals nacionalitats estrangeres a Catalunya, es veu que la principal nacionalitat és també la procedent de Marroc, que representa el 19,6% de la població estrangera, seguit en aquest cas del col·lectiu d'Equador (8,4%) i de Romania (6,6%).

La tendència de la diversitat de procedències que mostra Catalunya és lleugerament diferent a l'espanyola, ja que continua havent-hi una representació de la Unió Europea significativa, amb Itàlia (3,9%), França (3,1%), Alemanya (2,2%) i el Regne Unit (1,9%), a més de Romania i els col·lectius sudamericans: Equador (9,4%), Bolívia (5,3%), Colòmbia (4,4%), Argentina (3,6%), Perú (3,1%), Brasil (2,1%) i República Dominicana (1,8%). S'observa, a més, un augment destacable de la població procedent d'Àsia, concretament de Xina (3,5%) i Pakistan (2,6%).

Taula 2.3

Principals nacionalitats d'estrangers a Catalunya	Principals nacionalitats	Població estrangera	% sobre el total de població estrangera
	Marroc	189.719	19,6
	Equador	81.205	8,4
	Romania	63.305	6,6
	Bolívia	51.315	5,3
	Colòmbia	42.546	4,4
	Itàlia	37.657	3,9
	Argentina	34.266	3,6
	Xina	33.405	3,5
	Perú	29.980	3,1
	França	29.471	3,1
	Pakistan	25.170	2,6
	Alemanya	20.889	2,2
	Brasil	20.073	2,1
	Regne Unit	18.611	1,9
	República Dominicana	16.984	1,8

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE (2007)

Si s'analitzen aquestes mateixes dades pel cas de la província de Barcelona, tal i com mostra la taula 2.4, el col·lectiu procedent de Marroc és el més nombrós, representant el 17,4% de la població estrangera. En

segon lloc destaca el col·lectiu de l'Equador, que representen el 10,9% dels estrangers, i Bolívia en tercer lloc, amb un 6,6% de les persones estrangeres.

En el cas de la província de Barcelona, es detecten diferències pel que fa a les procedències. Itàlia és la principal procedència de la Unió Europea, amb un 4,5% de la població estrangera, per davant fins i tot de Romania (3,5%), França (2,9%) i Alemanya (2,1%). Les nacionalitats asiàtiques presenten majors percentatges que als casos d'Espanya i Catalunya, amb un 4,1% de població xinesa i un 3,4% procedent del Pakistan.

Els col·lectius sudamericans són els més nombrosos quant a representació geogràfica. A més d'Equador i Bolívia, destaquen Colòmbia amb el 4,5% de població estrangera, Perú (4,2%), Argentina (3,7%) i la República Dominicana, Brasil i Xile que representen cadascuna el 2,1% dels estrangers.

Taula 2.4

Principals nacionalitats d'estrangers a la província de Barcelona

Principals nacionalitats	Població estrangera	% sobre el total de població estrangera
Marroc	115.767	17,4
Equador	72.330	10,9
Bolívia	43.596	6,6
Itàlia	30.144	4,5
Colòmbia	29.815	4,5
Perú	27.552	4,2
Xina	27.364	4,1
Argentina	24.753	3,7
Romania	22.918	3,5
Pakistan	22.424	3,4
França	19.049	2,9
República Dominicana	13.834	2,1
Brasil	13.685	2,1
Alemanya	13.834	2,1
Xile	13.685	2,1

Font:
Elaboració pròpia a partir d'INE (2007)

2.2. Anàlisi conceptual

L'arribada de població provinent d'altres països, cultures i tradicions comporta canvis en les societats d'acollida. Canvis que ofereixen oportunitats en termes de riquesa cultural, però també obren possibilitats de conflicte. Per tal d'entendre millor els processos de canvi que tenen lloc a les societats que reben població immigrada, la sociologia es val de diversos conceptes teòrics. En aquesta secció es duu a terme una revisió dels principals conceptes que emergeixen de l'estudi del fenomen de la immigració, amb una atenció especial a la perspectiva que ofereixen l'esport i l'activitat física.

2.2.1 Exclusió i inclusió social

L'exclusió i la inclusió social formen part d'un discurs europeu sobre la marginalització dels individus i els grups dins de la societat. Tot i que, tal i com passa amb altres conceptes com el de pobresa, no existeix una definició generalment acceptada de què és exclusió, l'ús original del terme s'atribueix a l'ex ministre francès René Lenoir i s'ha convertit en part essencial del discurs europeu sobre política social (Collins & Kay, 2003).

La combinació de problemes com la desocupació, la discriminació, el crim, un nivell d'ingressos baix, una baixa qualitat de l'habitatge, la manca de salut i la fragmentació familiar crea un cercle viciós que pot desembocar en exclusió social (Collins et al., 1999). L'exclusió social, així, s'entén com un procés multidimensional, amb la pobresa com a eix central, que implica que la combinació dels factors esmentats afectin certes persones o col·lectius –gent sense sostre, tercera edat, discapacitats i minories ètniques immigrades, entre d'altres- abocant-los a viure al marge de la societat (Kennett et al, 2006).

Per contra, es considera que la inclusió social és aquell procés d'eradicació i superació de les condicions i els factors que desplacen els individus i els grups al marge de la societat. La majoria d'administracions públiques duen a terme polítiques d'educació, prevenció del crim, creació d'ocupació, i promoció de la sanitat pública i l'habitatge social, entre d'altres, per incloure els grups de nousvinguts i trencar aquest cercle viciós. Serveis i instal·lacions esportives formen part de les estructures de benestar promogudes per part de les administracions i la participació en l'esport és considerada un dret que cal protegir per les raons següents (Collins et al., 1999; Arnaud, 2002):

- Educa i promou valors positius (com el treball en equip, el compromís personal, el joc net o el respecte mutu);
- Promou la salut (per exemple, reduint les baixes laborals, disminuint els costos en el sistema sanitari, o prevenint malalties i tendències com l'obesitat);
- Obra noves possibilitats per a col·lectius en risc (formats, per exemple, per minories ètniques o discapacitats);
- Ofereix oportunitats per a la interacció social i la construcció de comunitats (mitjançant una identitat comuna i l'entesa entre grups diferents);
- Prevé el crim (ocupant el temps de joves amb risc de delinquir o de criminals en procés de rehabilitació);
- Impulsa el desenvolupament econòmic (a través de la creació d'instal·lacions i la promoció d'esdeveniments que generin ocupació i inversió).

Tot i que la pobresa pot ser una barrera important a la participació esportiva –ja que normalment requereix una despesa econòmica per pagar l'accés a les instal·lacions o l'equipament necessari (Kennett, 2002)- la participació esportiva té també un important potencial per incloure grups marginals com els nousvinguts i facilitar l'acumulació del que Pierre Bourdieu (2000) identifica com capital social.

2.2.2 Capital social

Bourdieu construeix el concepte de capital social en desenvolupar la seva teoria de la reproducció cultural i social, definint-lo com "la suma de recursos potencials o existents vinculats a la possessió d'una xarxa duradora de relacions de reconeixement i coneixement mutu que proveeixen a cadascun dels membres el suport de capital construït col·lectivament" (2000).

El capital social, doncs, es refereix als avantatges i oportunitats que obté un individu pel fet de pertànyer a una determinada comunitat. Així, es defineix com aquella capacitat individual o col·lectiva per construir, disseminar, rebutjar o adoptar valors i significats. Per aquest motiu, el capital social com a xarxa de relació social és un element clau per potenciar la participació de la població immigrant en l'àmbit cívic, religiós, veïnal i de lleure (Maza, 2004).

L'esport, així, es presenta com una activitat que fàcilment pot produir capital social i generar relacions tant individuals com grupals. Amb l'adquisició de capital social mitjançant l'esport, doncs, es posen en marxa mecanismes contra l'exclusió social i s'obren oportunitats a la pràctica d'activitats en l'espai públic, caracteritzat per un ampli nivell d'inclusió social, en no estar-hi vetat el dret d'admissió, facilitant la participació lliure i voluntària.

2.2.3 Ciutadania

Com a resultat de complir amb les responsabilitats socials i d'exercir els drets que garanteixen la participació social i l'acumulació de capital social, els individus d'una societat cívica assoleixen l'estatus de ciutadans. Els nousvinguts, però, sovint no tenen accés a una ciutadania completa ja que no tenen accés a tots els drets de què gaudeixen els habitants autòctons de la societat d'acollida.

Tot i que no és una necessitat fonamental com l'alimentació, l'habitatge, la salut o l'educació, l'esport forma part dels drets civils dels ciutadans, pot ser un element central en la construcció de la identitat i ha esdevingut un dels components que permeten assolir la ciutadania completa. Més enllà de les limitacions que pateixen els ciutadans immigrants –per accedir a una feina o un habitatge dignes, per exemple- l'esport a nivell informal ofereix una oportunitat per exercir un dret que ni la burocràcia ni les administracions públiques han de concedir oficialment i a què s'hi pot accedir amb relativa llibertat.

Quan un individu gaudeix de tots els drets i compleix amb les seves responsabilitats, hauria d'assolir una igualtat amb la resta de ciutadans que constitueix el fonament de la societat i li permetés una integració completa. Tot i així, sovint existeixen barreres legals, socials i culturals pels nousvinguts. El fet de no poder comprar la roba considerada “adequada” o de no disposar de les “més avançades” tecnologies pot generar-los sensació d'exclusió. Fins i tot la gent amb un cert poder adquisitiu pot quedar exclosa per raons socials i culturals. Tenir un color de pell diferent, formar part d'un grup ètnic diferent, mantenir unes tradicions culturals diferents, i confessar una fe diferent... les variables per diferenciar i excloure són múltiples. I els ciutadans nousvinguts es veuen, sovint, afectats per alguns d'aquests mecanismes que impedeixen, en menor o major mesura, assolir una ciutadania completa.

2.2.4. Assimilació i aculturació

El debat sobre les polítiques en matèria d'immigració sovint se centra en la dicotomia a què s'ha d'afrontar l'administració pública: fins quin punt cal que les polítiques tendeixin a integrar els grups d'immigrants i fins quin punt cal que es mantingui la seva identitat cultural? (PMP & ISLP, 2004).

Les opinions sobre aquesta qüestió són diverses i les posicions majoritàries han anat evolucionant al llarg de la història recent. Fins els anys 60, va dominar la teoria de l'assimilació, que implica que tots els grups d'immigrants han d'adoptar, interioritzar i reproduir els costums, i els valors culturals i socials dominants a la societat d'acollida (Kennett et al, 2006). Segons Portes & Zhou (1993), aquest procés, complex i diferent en cada grup ètnic, implica aculturació, és a dir, l'abandonament de la cultura, els costums i els valors socials propis en favor de l'adopció dels valors i les expectatives de la societat d'acollida. Pel que fa a la participació esportiva, l'aculturació implicaria que els grups d'immigrants deixessin els seus esports tradicionals i els substituïssin pels esports dominants a la nova societat.

Waters (1994) identifica el procés de conservació dels valors ètnics i la promoció de la solidaritat dins del propi grup ètnic com etnicitat lineal, un procés que implica resistència als valors dominants i a altres valors

culturals, al mateix temps que es manté i s'adquireix capital cultural de la pròpia tradició cultural. L'esport és un element central pel que fa al manteniment de la identitat. Al llarg de la història recent, molts grups d'immigrants s'han esforçat a conservar els seus esports tradicionals. Mosely et al. (1997), per exemple, van investigar la pràctica d'esports tradicionals, com els esports gaèlics i les arts marcials, per part de grups immigrants a Austràlia durant els anys noranta.

2.2.5. Multiculturalisme, pluriculturalisme i interculturalisme

Fecha & Puigvert (2002) defineixen el multiculturalisme com aquella situació en què individus i col·lectius de diversos orígens culturals comparteixen un mateix territori i, així, interactuen i conviuen. Per contra, el pluriculturalisme ve definit com aquella situació en què diverses cultures conviuen en un mateix territori sense interactuar, de manera que cadascun dels grups manté els trets distintius propis. Finalment, l'interculturalisme s'entén com aquella situació en què es dona una interacció i relació entre individus i col·lectius d'orígens diversos, que comparteixen les diferents cultures en una situació de relativa igualtat.

Portant aquests conceptes al camp de l'esport, el multiculturalisme té lloc quan persones de cultures diferents participen en activitats esportives en un mateix espai, però no necessàriament juntes. Per contra, el pluriculturalisme es dona quan persones de diferents orígens culturals participen en un esport sense relacionar-se amb la població autòctona, per exemple quan un grup d'immigrants practica un esport propi del seu país aïlladament de la població d'acollida. Finalment, l'interculturalisme en l'esport implica que diversos grups culturals juguin junts, ja sigui a esports locals o a esports propis dels grups de nousvinguts. Aquest model suggereix certa simetria i igualtat entre els grups culturals, una idea totalment oposada a la d'un grup dominat i un altre subordinat.

L'anàlisi dels grups d'immigrants en el context australià duta a terme per Mosely et al. (1997) demostra que, en un context multicultural, pluriculturalisme i interculturalisme es poden donar a la vegada, ja que cada grup adopta uns hàbits de pràctica esportiva diferents. Per exemple, el nacionalisme va determinar la implicació dels croats en el futbol i els grecs el van utilitzar per unificar la seva comunitat. La nostàlgia barrejada amb la política va influir en la participació dels irlandesos en els esports gaèlics. Els italians van intentar imitar les comunitats homogènies del seu país d'origen, mentre que els polonesos practicaven esports com a reforç de les associacions de benestar basades en la comunitat.

2.2.6 Integració

S'entén per integració social aquell procés que suggereix una interacció oberta i bidireccional en què els immigrants adopten els valors culturals i els costums de la societat d'acollida que, al seu torn, també s'adapta i canvia com a part del procés. En aquest sentit, els nousvinguts adopten els valors culturals i els costums propis de la societat d'acollida i viceversa i es produeix, així, un intercanvi entre tots els actors.

Per aconseguir la integració cal trobar, doncs, un equilibri entre l'assimilació dels immigrants i el respecte per les diferències pròpies de la seva identitat cultural. Aquest procés d'adaptació mútua funciona gràcies a la negociació i renegociació de la pròpia identitat (Mosely et al., 1997) que duen a terme els membres dels diversos grups culturals, incloent-hi el d'acollida.

El concepte d'integració pot relacionar-se al d'interculturalisme en la mesura en què la interacció que té lloc quan es duen a terme activitats interculturals, com per exemple la pràctica conjunta de diferents

esports, pot considerar-se part del procés. Un procés que hauria de resultar en la integració dels nous ciutadans.

2.2.7 Etnicitat i raça

En la seva discussió sobre multiculturalisme i educació física, Lleixà et al. (2002) distingeixen etnicitat de raça, dos conceptes que sovint s'utilitzen indistintament. L'etnicitat pot explicar-se com l'ingrés d'un grup microcultural amb una llengua, unes tradicions culturals i una religió diferents als hegemònics a la societat d'acollida. L'etnicitat és el resultat d'un procés que dona informació sobre com s'organitzen els grups en termes d'interacció, valors, actituds i estils de vida.

Contràriament, el concepte de raça implica la construcció social de definicions en base a diferències físiques. El concepte de raça sovint va lligat a estereotips i preconcepcions i a la construcció d'una falsa imatge de la resta de grups. Mentre l'etnicitat canvia amb el temps, la raça es manté constant, fins i tot en els processos d'aculturació.

El racisme pot ser considerat, en part, com a resultat de la falta d'educació i sensibilitat amb les diferències ètniques i pot generar por i incomprensió, que poden arribar a manifestar-se en forma de violència. Però el racisme sovint també implica una interpretació lineal endocèntrica de la societat, que comporta la separació dels grups ètnics, l'exclusió dels grups considerats inferiors i, en casos extrems, l'intent de segregació dels col·lectius diferents. La construcció d'estereotips racials redueix les diferències ètniques a generalitzacions sovint negatives i imprecises. Un reduccionisme que cal considerar com el principal enemic per a la integració.

Segons Mosely et al. (1997), en certs casos les distincions entre els membres de la societat d'acollida i els grups d'immigrants es poden intensificar a causa del contacte cultural, incloent-hi l'esport, que sovint és un espai de tensió racial. Els exemples recents de racisme al futbol d'alt nivell són múltiples: des dels crits abusius que van rebre els jugadors anglesos de color en un partit amistós entre Espanya i Anglaterra l'any 2004, fins als insults racistes que els seguidors de l'Inter van escridassar Marc André Zroe, jugador del Messina, en un partit de la sèrie A de la lliga italiana, o els incidents en un partit de futbol de primera divisió l'any 2006 entre la Real Saragossa i el FC Barcelona en què Samuel Eto'o, davanter camerunès del Barça, va amenaçar amb abandonar el terreny de joc després de rebre crits insultants d'un grup d'espectadors.

Aquests incidents no tenen cabuda en un model multicultural d'esport i fan encara més dura la lluita per integrar gent d'orígens ètnics diversos, generant divisió i conflicte. Donant suport a aquest tipus d'accions, el racisme pot esdevenir un model de conducta en altres nivells d'esport, com l'esport al pati de l'escola o als carrers del barri.

2.2.8 Associacionisme

L'associacionisme constitueix un element clau en l'articulació de la vida social, cultural, política i esportiva de la ciutadania en general (Casey, 1997) i representa un dels puntals de la societat a catalana. Així, l'associacionisme català, ampli i divers, ha arribat fins als nousvinguts, que hi han vist una oportunitat per promoure la pròpia cultura i reivindicar els seus drets. L'associacionisme es percep positivament, ja que transmet valors com l'equitat i la justícia social, promou el sentiment de comunitat i millora la participació beneficiant, així, el desenvolupament de la col·lectivitat i la cohesió social.

Els immigrants, doncs, estableixen associacions que promouen la seva cultura a la societat d'acollida. Aquestes associacions d'immigrants contribueixen a difondre les cultures dels nousvinguts i promouen la conscienciació social, la sensibilització i la tolerància cap a altres formes de vida i manifestacions religioses.

L'associacionisme és fruit de la necessitat de reunir-se, intercanviar informació, inquietuds i experiències. En el cas dels immigrants, aquesta necessitat s'accentua en les primeres fases del procés migratori, quan l'entorn desconegut provoca sensacions d'aïllament i solitud (Morell, 2005). En aquest sentit, Morell destaca que la importància de les associacions d'immigrants radica en què faciliten un marc de pertinença que proporciona seguretat.

Les associacions d'immigrants, així, creen un espai a la societat d'acollida on els grups intercanvien informació i experiències elementals que els permeten organitzar-se, sobre tot pel que fa a la gestió de tràmits administratius. A més, actuen com a interlocutors socials i mediadors, promouen la formació, participen en el desenvolupament i la gestió de polítiques d'integració i convivència, assessoren tant a les administracions locals com a les delegacions dels països d'origen i, sobretot, participen activament en la construcció d'una societat plural.

Una de les conclusions de les *Jornades sobre Associacionisme d'origen immigrant a Catalunya*, celebrades a Barcelona el 17 i 18 de desembre del 2005, va ser la construcció d'una societat multicultural no ha de recaure només en les associacions d'immigrants sinó també en la Generalitat i la resta d'administracions. Les associacions d'estrangers, doncs, tenen la funció de fer de nexes entre les persones nousvingudes i els tècnics de les administracions.

Aquest associacionisme immigrant contribueix a donar veu i projecció pública als hàbits, interessos, necessitats i demandes –també pel que fa a la pràctica esportiva- dels col·lectius de nous ciutadans. A través de la pràctica de l'esport, les associacions d'immigrants contribueixen a donar continuïtat a un costum esportiu lluny del país d'origen. L'associacionisme, doncs, constitueix un excel·lent mecanisme per a la integració social.

Com es destacarà als capítols 3, 4 i 5, l'associacionisme té un paper clau a l'hora de promoure activitats esportives dins de les comunitats d'immigrants i té un paper clau dins la xarxa d'actors del sistema esportiu català.

2.3. Aproximacions a polítiques d'esport i immigració

Fins a quin punt les polítiques de les societats d'acollida han de potenciar la integració dels grups d'immigrants i fins a quin punt aquestes polítiques han de respectar i mantenir les identitats culturals dels nousvinguts? Aquesta dicotomia, en què se centra el debat europeu sobre immigració en el marc de la política social té dues aproximacions unitàries, segons l'informe *Sport and Multiculturalism* (PMP & ISLP, 2004): l'aproximació unitària i l'aproximació multicultural.

2.3.1. Aproximacions unitàries

L'aproximació unitària no se centra en les necessitats dels diferents grups culturals sinó que inclou polítiques d'assimilació i no intervenció.

Les polítiques d'assimilació tenen l'objectiu d'absorbir les minories com a part de la societat general. D'aquesta manera, es considera que els immigrants han d'adoptar els valors culturals i les formes de viure pròpies de la societat d'acollida. Les polítiques esportives orientades a l'assimilació promouen incloure els grups d'immigrants en els programes esportius existents –animant activament a què aquests grups participin en els esports de la comunitat d'acollida– i inserir-los en les instal·lacions esportives ja existents. Així, es considera que aquestes polítiques són un vehicle per combatre l'exclusió social i construir una identitat col·lectiva. Una identitat col·lectiva entesa com un element central en l'aproximació d'aquestes polítiques, que animen les minories a identificar-se com a part de la comunitat autòctona, renunciant a les identitats culturals natives -incloent-hi la pràctica esportiva- i adoptant una nova identitat.

La segona aproximació política unitària, la no intervenció, es basa en assumir que existeix una població homogènia i, per tant, que no calen polítiques esportives per a grups específics de població. En el cas de la immigració, aquesta política -o manca de solució política- és menys freqüent degut a l'acceleració del flux migratori. Se'n poden veure exemples entre els responsables polítics que neguen o ignoren els canvis culturals que tenen lloc al seu entorn o que no poden atendre degut a limitacions de recursos o a constriccions polítiques. Molts municipis consideren que l'opció de la no resposta no és vàlida ja que és palès que la immigració es canvia l'essència de la vida social i cultural local (PMP & ISLP, 2004).

2.3.2. Aproximacions multiculturalis

Tal com es presenta al punt 2.2, el concepte de multiculturalisme és complex i comprèn diverses aproximacions. Així, les polítiques pluriculturalis promouen un desenvolupament per separat, però entre iguals; en un context esportiu implicaria donar suport als equips, associacions i activitats dels esports minoritaris. Això pot passar quan les minories immigrades reben suport per mantenir les activitats esportives del propi país d'origen, identificades per la comunitat d'acollida com a esports minoritaris.

En termes de polítiques esportives, la promoció de l'interculturalisme implica oferir oportunitats per tal que diferents grups culturals participin conjuntament, ja sigui en esports locals o en esports que porta la població immigrant. L'interculturalisme suggereix un model simètric i relativament igualitari entre els grups culturals, en oposició a un grup dominant i un grup subordinat.

Finalment, el pluralisme del mercat, basat en les nocions de l'individualisme liberal, implica potenciar el sector comercial i associatiu, com a oposició a la intervenció directa del sector públic en el mercat esportiu. En aquest cas, l'Administració local oferiria suport a les associacions d'immigrants per a la pràctica esportiva, així com als clubs esportius locals i als operadors comercials per procurar una oferta esportiva als grups d'immigrants. Això pot incloure, per exemple, incentius fiscals o ajudes a les associacions.

L'informe *Sport and Multiculturalism* destaca la tendència dels Estats Membres de la Unió Europea a adoptar una aproximació cap a la diversitat cultural, amb l'accent en la integració de la població estrangera. Malgrat això, les aproximacions són dinàmiques i canvien en funció de la política dels partits que estan en el govern i la conjuntura internacional del moment.

3 |

Les necessitats i els hàbits esportius dels immigrants

L'objectiu principal del capítol és aportar informació per entendre la realitat dels hàbits esportius dels immigrants i considerar-ne les necessitats a l'hora de construir polítiques esportives en aquesta àrea. En primer lloc, s'analitzen les característiques quantitatives obtingudes a partir de fonts secundàries i, en segon lloc, les dades qualitatives de la recerca primària realitzada com a part d'aquest estudi.

3.1. Hàbits esportius: una aproximació quantitativa

L'esport és en l'actualitat un fenomen social obert, complex i amb una gran rellevància a les nostres societats com a conseqüència de les sinergies que s'estableixen entre mitjans de comunicació, esport, identitat i consum. El creixement de la pràctica esportiva ofereix importants repercussions per les societats des de diversos àmbits, com la salut o les relacions socials. Per aquest motiu, les recerques sobre l'esport no se centren únicament en un fenomen físic, sinó que constitueixen una activitat del sistema social global (Instituto de la Mujer, 2006).

En els últims anys s'ha produït un canvi en la societat a favor de la pràctica d'exercici físic i d'activitats esportives, que s'entenen com un hàbit saludable i generalitzable a tothom al marge de l'edat, el sexe o la situació socioeconòmica. És per aquesta raó que es realitzen recerques per conèixer l'actitud i opinió de la població respecte de la pràctica esportiva. Aquesta informació permet construir tipologies de practicants i conèixer-ne quins són els hàbits, les motivacions i els condicionaments d'acord amb un concepte ampli d'esport (ibid, 2006).

Una de les recerques amb més repercussió és l'encarregada pel Consejo Superior de Deportes (CSD) i realitzada pel Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS) que, des de 1980, duu a terme l'estudi *Los hábitos deportivos de los españoles* cada cinc anys. Aquest estudi es realitza a nivell estatal, entre població d'ambdós sexes de 15 a 74 anys, amb una mostra de prop de 8.500 enquestes, de què s'extreu, entre altres dades, resultats sociogràfics sobre el percentatge de població espanyola que realitza activitat física, les instal·lacions esportives que utilitzen, el grau d'organització i afiliació a associacions esportives, els motius que tenen per practicar esport i les seves necessitats en matèria esportiva i recreativa (CSI, 2005).

A nivell de Catalunya també s'han dut a terme estudis, com *L'enquesta sobre la pràctica d'activitats físicoesportives a Catalunya* (1999) realitzada per la Direcció General de l'Esport de la Generalitat amb l'objectiu de conèixer l'evolució de la pràctica esportiva a Catalunya comparant els resultats amb altres treballs anteriors, com l'enquesta feta per la Secretaria General de l'Esport a l'any 1990.

Per reflectir la nova realitat social multicultural generada pel fenomen de la immigració, però, es considera necessari afegir una nova variable: la procedència geogràfica. Amb aquesta aportació es pretén donar llum a les diferències o semblances sobre la cultura esportiva i els hàbits de pràctica de la població nouvinguda, una població que sovint no es veu reflectida en els estudis realitzats degut a criteris metodològics o a la manca de dades al moment de determinar la mostra.

3.1.2. Els hàbits esportius a Catalunya

Aquest apartat mostra la part corresponent a Catalunya de l'enquesta *Los hábitos deportivos de los españoles 2005*, posant de relleu algunes dades significatives i alguns apunts metodològics. Aquest anàlisi s'ha realitzat aïllant la variable *extranger*¹, i creuant-la amb les variables pertinents per l'anàlisi.

Abans de presentar el perfil de la mostra, cal dir que el nombre de persones estrangeres a l'estudi no és prou representatiu, ja que només es compta amb 35 persones d'origen estranger en una mostra de 915 persones. Aquest fet dificulta en gran mesura l'obtenció de resultats fiables. A més, la mostra seleccionada no reflecteix la realitat demogràfica de la societat catalana pel que fa a l'origen dels estrangers escollits.

La taula 3.1 mostra les proporcions per procedència de la mostra de l'enquesta a Catalunya, així com les nacionalitats presents i els percentatges que representen cadascuna d'elles. El 96,2% de les persones enquestades són espanyoles i tan sols un 3,8% són estrangeres. Tenint en compte que l'any 2005, que es va dur a terme l'estudi, el percentatge de població estrangera a Catalunya era del 11,4%, és palès que la mostra no s'ajusta a la realitat. D'entre les nacionalitats estrangeres més representades a l'estudi destaquen els procedents de França (7 persones enquestades), Argentina (6), Equador (5) i Egipte (4). La resta de les 12 nacionalitats estrangeres presenten una o dues persones enquestades.

Taula 3.1

Mostra per procedència	Freqüència	% del total
Espanya	880	96,2
França	7	0,8
Argentina	6	0,7
Equador	5	0,5
Egipte	4	0,4
N.C	3	0,3
Brasil	2	0,2
Regne Unit	2	0,2
Alemanya	1	0,1
Colòmbia	1	0,1
Marroc	1	0,1
Polònia	1	0,1
Xile	1	0,1
El Salvador	1	0,1
Total	915	100,0

Font:
Elaboració
pròpia a partir
de CIS (2005)

A la taula 3.2 es mostren les principals procedències de la població estrangera a Catalunya a l'any 2005, any en què es va realitzar la enquesta.

¹ Es consideren estrangers totes les persones nascudes fora de l'estat espanyol.

Taula 3.2

Principals procedències estrangeres a Catalunya (2005)

Procedència	Total	% del total
Marroc	171.202	21,4
Equador	88.618	11,1
Colòmbia	41.853	5,2
Romania	39.328	4,9
Argentina	35.657	4,5
Xina	28.088	3,5
Perú	27.103	3,4
Itàlia	25.804	3,2
Bolívia	24.354	3,1
França	21.140	2,7
Pakistan	20.028	2,5
Alemanya	16.461	2,1
República Dominicana	15.131	1,9
Regne Unit	13.852	1,7
Uruguai	13.367	1,7
Total	798.904	100

Font: Elaboració pròpia a partir de INE (2005)

Tal i com mostren les taules 3.1 i 3.2 hi ha diferències entre la composició de la població estrangera real a la Catalunya l'any 2005 i la composició de la població mostral de l'enquesta. S'observa que El Salvador, Egipte i Polònia no estan entre les 15 nacionalitats d'estrangers més freqüents a Catalunya i que, per contra, apareixen a la població mostral i, fins i tot, com en el cas d'Egipte, com una de les procedències majoritàries. Per altra banda, nacionalitats com el Marroc -la procedència majoritària de població estrangera que representa un 21,4% dels nous- només té una persona enquestada, i Romania (4,9%), Xina (3,5%) o Pakistan (2,5%) ni apareixen a la mostra.

Pel que fa als resultats de l'enquesta, i tenint en compte les limitacions de la mostra en termes de representativitat exposades anteriorment, es presenten les dades fent una comparació de la població total de la mostra, i de la població estrangera aïllada de la resta.

Tal i com es mostra en la taula 3.3, respecte a la pregunta "Realitza esport" no hi ha diferències significatives, donat que el 25,4% del total de persones han respost que practiquen un esport, i un 25,8% dels estrangers han donat la mateixa resposta. El 17,6% de la població total diu que practica diversos esports, i un 19,4% dels estrangers també. Per altra banda, el 57,0% del total i un 54,8% dels estrangers afirma que no practica cap esport.

Taula 3.3

Pràctica esportiva

	Total		Estrangers	
	Nº	%	Nº	%
Practica un esport	232	25,4	8	25,8
Practica diversos esports	161	17,6	6	19,4
No en practica cap	520	57	17	54,8
Total	913	100	31	100

Font: Elaboració pròpia a partir de CIS (2005)

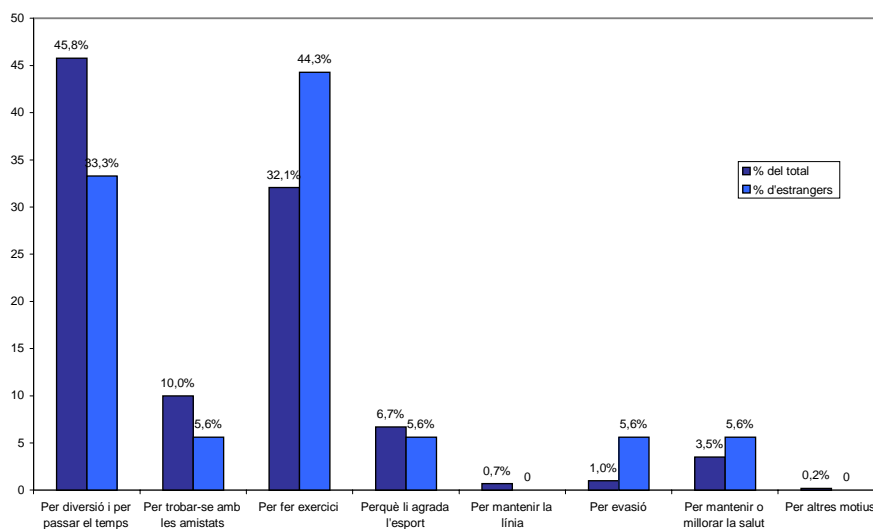
Cal destacar que aquesta primera pregunta condiona la resta de preguntes, ja que descarta un nombre important de persones (57% del total de la mostra i 54,8% d'estrangers), que han afirmat no practicar esport.

Respecte a les raons per a la pràctica de l'esport, tal com es veu al gràfic 3.1, destaca que la raó principal és "per diversió i per passar el temps" (45,8%) en el cas de la població total (33,3% dels estrangers), mentre que la resposta "per fer exercici" ha estat la majoritària (44,3%) pels estrangers (32,1% total). Cal remarcar que el 5,6% dels estrangers consideren l'evasió la principal raó per fer esport, davant de l'1% de la població total.

Gràfic 3.1

Raons per les quals practica esport

Font: Elaboració pròpia a partir de CIS (2005)

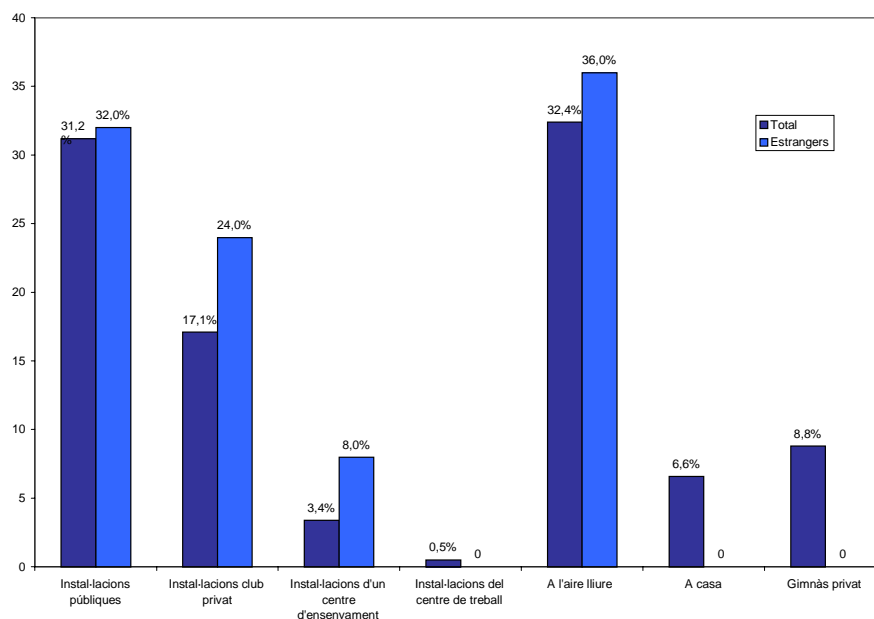

Al gràfic 3.2, les respostes sobre les instal·lacions esportives utilitzades reflecteixen que el 36,0% dels estrangers practiquen esport a l'aire lliure o a instal·lacions públiques (32,0%), mentre que la població total mostra percentatges lleugerament inferiors per aquestes variables (32,4% a l'aire lliure i 31,2% a instal·lacions públiques) i presenta una major varietat de respostes d'opcions, ja que afirmen practicar esport a altres instal·lacions com a casa (6,6%) o el gimnàs privat (8,8%).

Gràfic 3.2

Instal·lacions esportives utilitzades per la població

Font: Elaboració pròpia a partir de CIS (2005)

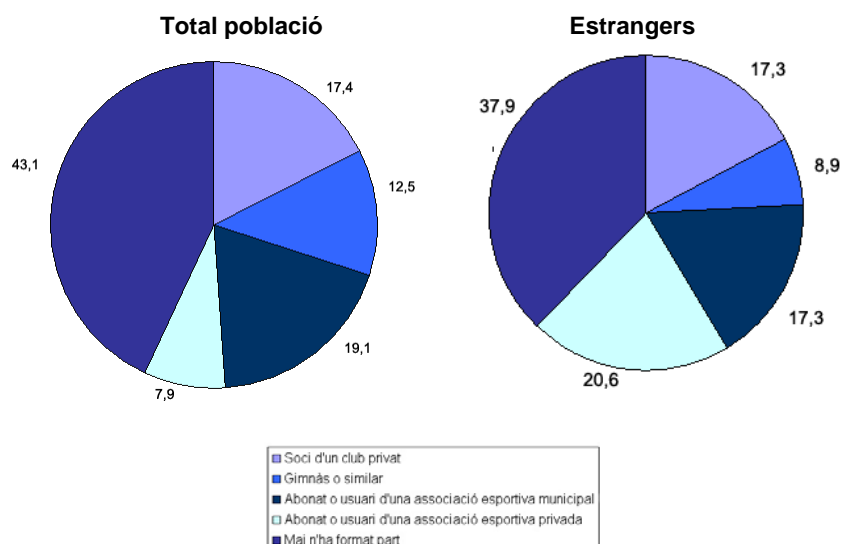

Pel que fa a la filiació a alguna associació esportiva, tal com mostren els gràfics 3.3, el 7,9% del total afirma estar abonat o ser usuari d'una associació esportiva privada. Una xifra que arriba al 20,6% entre els estrangers, una xifra que contrasta amb la resposta anterior, en què els estrangers afirmaven practicar esport principalment a l'aire lliure o a instal·lacions municipals. Per altra banda, el 37,9% del estrangers i el 43,1% del total diu que mai no ha format part de cap associació esportiva.

Gràfic 3.3

Membres d'alguna associació esportiva

Font: Elaboració pròpia a partir de CIS (2005)

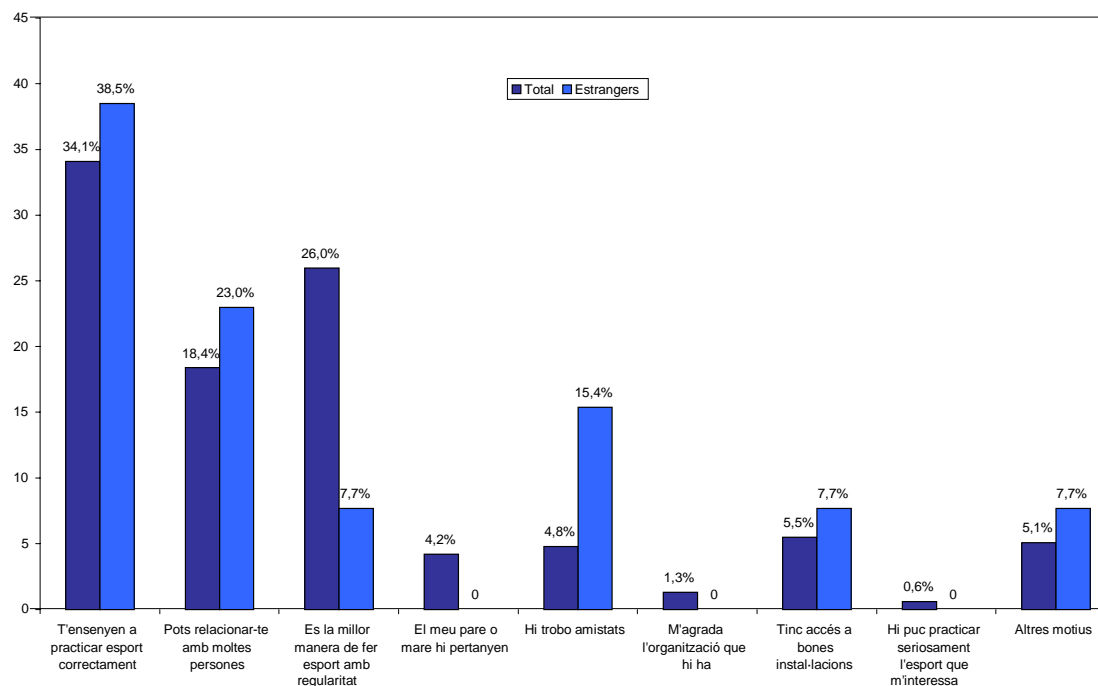
Pel que fa a les raons per ser membre d'una associació esportiva, el gràfic 3.4 mostra que tant els estrangers (38,5%) com la població total (34,1%) consideren que poder aprendre-hi a practicar esport correctament és la raó més important per associar-te. De la resta de respostes, el 23,0% dels estrangers valoren més que la possibilitat de relacionar-se amb altres persones, (18,4% del total) i 15,4% trobar-hi

amistats (4,8% del total). Per la població total (26,0%), en canvi, la variable més valorada ha estat la possibilitat de fer esport amb regularitat (7,7% estrangers). Així, s'observa que els estrangers consideren l'esport com una oportunitat per relacionar-se amb gent i fer noves coneixences.

Gràfic 3.4

Raons per a ser membre d'una associació esportiva

Font: Elaboració pròpia a partir de CIS (2005)

Per la construcció d'un estudi que permeti reflectir la situació actual de l'activitat esportiva de la població nouvinguda i la seva evolució, caldria plantejar una anàlisi que aportés informació sobre:

- La informació esportiva de què disposen els estrangers, el nivell de coneixement e interès tant per l'esport en general com per les instal·lacions i pràctiques esportives que poden realitzar al seu entorn proper. La informació constitueix la base per a una pràctica saludable i conscient.
- Els estereotips que els estrangers associen a la pràctica esportiva, així com la percepció que els ciutadans autòctons tenen dels esports minoritaris, i la distorsió que en fan.
- La pràctica esportiva en si, des del punt de vista dels esports preferits, els més o menys practicats, els hàbits i motius de pràctica per part dels estrangers en comparació amb els de la població autòctona, i les raons per no fer esport, entre d'altres.
- La relació existent entre la pràctica esportiva dels immigrants i la seva situació laboral. Cal considerar essencial la informació sobre la situació i càrrega laboral dels immigrants en l'estudi de l'activitat esportiva dels immigrants.
- L'educació física escolar, que juga un paper clau pel desenvolupament de l'esport entre la població nouvinguda.

3.2. Hàbits esportius: una aproximació qualitativa

La manca de dades quantitatives fiables pel que fa als hàbits esportius dels immigrants, va fer ressaltar la necessitat de realitzar una investigació més exploratòria de caràcter qualitatiu.

Les experiències esportives que s'analitzen en aquesta secció permeten identificar tendències inicials que requereixen, però, d'una recerca i un seguiment més sistemàtic i exhaustiu. Tot i que es fan algunes generalitzacions, és necessari ressaltar la diversitat d'experiències i la necessitat de respectar la naturalesa heterogènia de la participació esportiva entre la població estrangera, així com la realitat dinàmica i sempre canviant de la immigració, que requereix d'una recerca més freqüent i longitudinal d'aquesta natura.

3.2.1. Pràctica informal

Les experiències qualitatives analitzades en aquest estudi revelen que una bona part de l'esport practicat pels estrangers té caràcter informal. Aquesta afirmació requereix plantejar la pregunta de què s'entén per pràctica esportiva informal. Al present estudi, el concepte de pràctica esportiva informal inclou aquelles activitats esportives que tenen lloc fora del sistema federat esportiu a Catalunya. Es poden definir diversos nivells d'informalitat:

- **Ús espontani dels espais públics (places, parcs, platges).** Els grups es troben sense haver una planificació prèvia i s'estableixen associacions temporals que tenen la durada del "moment esportiu".
- **Ús organitzat dels espais públics.** Trobades regulars de grups i organització de competicions temporals (el mateix dia). L'ús d'aquests espais sovint implica una adaptació i improvisació dels espais esportius i de les normes de joc (per exemple el *tapeball*, una versió del críquet que es juga a les places del Raval), fet que es pot identificar com una forma d'acomodació esportiva.
- **Ús informal dels espais formals (instal·lacions públiques i privades).** Lloguer esporàdic o regular –a vegades apropiació– d'instal·lacions per part de grups. L'apropiació de les instal·lacions té lloc que hi ha un ús no autoritzat d'instal·lacions, com ara camps de futbol municipals i de les escoles.
- **Ús organitzat d'espais formals.** Lloguer esporàdic i més regular de les instal·lacions esportives per part d'associacions per celebrar competicions organitzades però no federades com ara lligues o altres torneigs (per exemple, el Mundialet de les Nacions Unides, la Lliga Internacional de Futbol Barcelona, el Torneig Tot Colors, el Torneig de Futsal de Ramadà i la Lliga Femenina de Futbol 7).

Aquestes formes de participació informal també són característiques dels hàbits esportius de la població local (no estrangera), tot i que semblen ser particularment freqüents entre la població estrangera. Un fet que planteja qüestions en relació a la seva integració en les comunitats locals. Aquesta pràctica informal sovint té lloc dins de certes comunitats, més que entre comunitats, i dóna com a resultat un context més pluricultural que intercultural. Les raons que expliquen aquest fenomen estan relacionades amb la reproducció i reforç de la identitat –ètnica però sobretot nacional– i els processos de desenvolupament de xarxes socials (la necessitat de relacions socials) que es tracten en les seccions següents.

En alguns casos, com ara amb els esports gaèlics, el críquet pakistanès i el futbol practicat per la comunitat llatinoamericana, hi ha una tendència cap a un increment de la formalitat i l'ús organitzat dels

espais formals. Aquest ús formal comporta que aquests grups tinguin un contacte directe amb el sistema esportiu i implica un procés de negociació sobre l'ús i el cost de les instal·lacions. En el cas de l'ús de les instal·lacions públiques, permet que els gestors esportius puguin arribar a grups marginals i dona a conèixer iniciatives que es promouen des del sector públic, com ara els ajuts a l'ús de les instal·lacions.

S'han trobat exemples de jugadors i equips estrangers que formen part del sistema esportiu federat, com el cas de la secció juvenil de beisbol del FC Barcelona, així com esports ètnics nous a Catalunya que comencen a establir federacions. Malgrat això, tal i com es tractarà a la secció sobre associacionisme esportiu i accés al sistema formal, molts dels esportistes i equips estrangers no fan el pas de federar-se ja que perceben l'administració esportiva formal i la seva burocràcia com una barrera. Per exemple, en el cas del Mundialet de les Nacions Unides que organitza la Fundació Joan Pau II, més de 1.000 futbolistes llatinoamericans juguen en una lliga amb un alt grau d'organització però que no està federada. La mateixa fundació organitza una lliga de futbol femení no federat per a dones llatinoamericanes que compta amb deu equips. La Lliga Internacional de Futbol Barcelona és un altre exemple d'una lliga de 24 equips i més de 300 jugadors que es manté fora del sistema federat des de la seva fundació, l'any 1992.

3.2.2. Xarxes socials

La participació en activitats esportives és, per la població estrangera, part d'un procés més ampli de desenvolupament de xarxes socials. Per a la majoria dels jugadors que participen en les iniciatives que s'han analitzat en aquest estudi, la participació en l'esport juga un paper important en l'establiment i reforç de les relacions socials. La necessitat d'interactuar amb altres i de fer i construir amistats, es pot veure com una necessitat bàsica dels estrangers, que es troben en un nou entorn físic, social i cultural. El procés d'adaptació es fa més fàcil amb aquestes relacions, que donen significat a la vida de les persones. L'esport, que no és una necessitat bàsica com l'allotjament o el menjar, és una activitat a què alguns estrangers recorren només després d'haver satisfet necessitats més bàsiques, com ara trobar allotjament i feina o regularitzar la situació legal. La informació sobre les activitats esportives es difon a través de xarxes ja existents. Les associacions hi tenen un paper especialment destacat, així com altres espais on es desenvolupen xarxes com els locutoris, els temples, els bars i els restaurants. Els mitjans de comunicació que s'adrecen als estrangers, en particular la ràdio, són també importants canals de difusió de la informació.

El procés de desenvolupament de xarxes socials mitjançant l'esport presenta diferències entre cultures. Per a les comunitats llatinoamericanes, per exemple, el futbol ofereix la possibilitat per als homes, i cada cop més per a les dones, de jugar a futbol. Tot i això, l'esdeveniment esportiu té una funció social més àmplia, que permet la interacció entre els jugadors. En aquestes comunitats, l'esport és un esdeveniment orientat a la família i la comunitat en què esposes, marits, fills, tiets i amics es reuneixen per menjar, beure, parlar, jugar i, en general, passar-s'ho bé. Això es pot veure en la lliga de futbol femení llatinoamericana que es juga als camps de futbol de la Ciutat Meridiana, on els membres de la família i els amics de les jugadores s'apleguen per passar la tarda.

A la Lliga Internacional de Futbol Barcelona hi participen grups de jugadors de diferents països, edats i entorns socials, molts d'ells nascuts a Catalunya i Espanya. En aquest cas el concepte de desenvolupament de xarxes socials es fa evident, però més entre els jugadors que entre les seves famílies. Els partits dels dissabtes a la tarda es juguen un darrere l'altre des de les dues fins a les deu del vespre i els jugadors arriben i marxen, coincidint els uns amb els altres. Aquesta dinàmica els ofereix la

possibilitat de parlar amb gent d'altres equips, un encontre que sovint té lloc al bar o a la terrassa amb vistes al camp

Així doncs, l'esport ofereix una oportunitat per interactuar i fa que la població estrangera accedeixi a informació de gran valor que li proporcionen altres estrangers o població local sobre on trobar feina i pis, com solucionar els temes burocràtics i a on aprendre l'idioma local, entre d'altres. En aquest sentit, l'esport és una oportunitat clau per al desenvolupament de la xarxa social per a molts estrangers i, potser el més important de tot, proporciona un grup de referència i un sentiment de pertinença a un grup.

Les activitats esportives, amb diferents nivells d'informalitat, poden actuar com a punts d'acollida per a estrangers que acaben d'arribar. Tenint en compte el caràcter central que té la pràctica esportiva per a moltes cultures que arriben a Catalunya, no sorprèn que portin amb ells nous esports i hàbits esportius. No s'ha de subestimar la importància de l'activitat esportiva en el teixit social de les comunitats d'estrangers a Catalunya. L'esport serveix com a vehicle per aplegar a gent i pot actuar com a punt de contacte amb altres comunitats, així com amb la població local i l'administració pública.

3.2.3. Associacionisme

Si l'associacionisme és una característica clau de la societat civil catalana, cal esmentar que molts grups d'estrangers s'hi han assimilats ràpidament. Les associacions d'immigrants, normalment basades en la identitat nacional, s'han convertit en punts centrals per a moltes comunitats d'estrangers a Catalunya. Aquestes organitzacions han jugat un paper clau en la governabilitat de la immigració, assumint moltes de les tasques que normalment s'associen a les funcions de l'administració pública. Per exemple, moltes associacions juguen un paper en el procés d'acollida, oferint serveis bàsics i suport als nousvinguts que el faciliti la integració a la comunitat local, proporcionant-los informació rellevant i organitzant activitats per atraure gent.

Els resultats d'aquest estudi revelen que moltes associacions s'han implicat en l'organització d'activitats esportives i en la promoció de la pràctica esportiva en les seves comunitats. Per exemple, la via més efectiva per descobrir com jugar a criquet a Barcelona va ser a través de la Associació Pak-Català, establerta per la pròpia comunitat pakistanesa a l'Hospitalet de Llobregat. Un dels promotors d'aquesta associació està involucrat en l'organització d'un equip local de criquet que participa en una competició no oficial de criquet, així com en l'organització d'un partit de criquet anual per celebrar el Dia de la Independència del Pakistan. Durant aquest dia, de màxima importància dins de la comunitat pakistanesa, tenen lloc diverses activitats culturals, moltes de les quals organitza l'Associació Pak-Català.

Un altre exemple és el Torneig de Futbol de Ramadà de futbol cinc al barri del Raval de Barcelona, que organitza anualment la Associació Ibn Batuta. Tot i que aquesta associació té els orígens en la comunitat marroquina, s'ha convertit en una de les associacions més importants de la ciutat i és molt activa en el procés d'acollida i integració dels immigrants. El torneig de futbol és un exemple de les activitats que organitza per augmentar la integració al barri. Tot i que va començar com un torneig estretament vinculat a la celebració marroquina del Ramadà, de mica en mica s'ha obert a altres grups i actualment hi participen equips integrats per membres de diferents comunitats que s'apleguen en funció de la seva procedència -pakistanesos, llatinoamericans i sub-saharians-, així com equips amb jugadors de diverses procedències que viuen al barri. El torneig té un alt grau d'organització i es caracteritza per l'alt nivell de competitivitat. Juntament amb la fase preliminar del torneig de futbol cinc Tot Colors, que també se

celebra anualment al Raval i té una estructura molt similar, aquesta competició és un element central en el calendari esportiu del barri i reuneix a veïns de diverses comunitats que viuen al mateix barri i sovint tenen vides paral·leles (pluriculturalisme).

Cal destacar la Fundació Joan Pau II com una de les associacions que promou oportunitats per a la pràctica esportiva per a la comunitat llatinoamericana. La lliga i la mini copa del món que organitzen són elements que han adoptat un paper central per aquesta comunitat i ofereixen una oportunitat per a jugar futbol però, tal i com s'ha descrit anteriorment, ofereixen també oportunitats de socialització i desenvolupament de xarxes socials. Tot i que aquestes activitats s'organitzen per i per a la comunitat llatinoamericana, els organitzadors reconeixen la necessitat d'una major integració amb la comunitat local i es mostren oberts a formar part del sistema federat. Malgrat això, les barreres burocràtiques que existeixen, tal i com els jugadors les perceben, frenen la participació de molts jugadors, en particular aquells que no tenen els papers en regla.

Les associacions d'immigrants contribueixen a la formalització de xarxes, i les seves estructures ja establertes i marcs organitzatius faciliten l'organització d'activitats esportives i la seva difusió. Els resultats de la recerca duta a terme en aquest estudi identifiquen com aquelles persones que s'han convertit en punts de referència a les seves comunitats locals, sovint són els promotors de les iniciatives esportives.

3.2.4. Identitat cultural i nacional

La construcció, reproducció i comunicació d'una identitat són processos que formen part dels hàbits i pràctiques esportives dels estrangers a Catalunya. L'esport és una pràctica cultural i forma part integral de la construcció d'identitats culturals. Quan les persones migren, s'emporten amb ells les seves pràctiques culturals establertes, incloent-hi els esports. Que aquestes pràctiques esportives puguin ser reproduïdes, s'hagin d'adaptar o fins i tot abandonar, depèn del nou context social, cultural, polític i econòmic de les comunitats a què arriben. El context de Catalunya, cada cop més multicultural, és favorable per al manteniment de les pràctiques esportives dels estrangers, degut a l'àmplia oferta existent per a la pràctica del futbol –l'únic esport universal que traspasa cultures– i a l'existència d'espais públics que es poden adaptar per a un ús esportiu.

No sorprèn que en l'organització de la pràctica esportiva entre els estrangers, les persones que comparteixen un capital cultural similar –costums, llengua, valors, creences i, en aquest cas de forma més destacada, el que es podria anomenar “capital esportiu” (coneixement i experiència en un o diversos esports)– es busquin els uns als altres i creïn noves oportunitats per practicar l'esport. La cultura nacional és determinant en aquest procés. Quan això passa amb certes nacionalitats o grups ètnics, els vincles entre els membres d'aquesta comunitat es poden enfortir i pot contribuir a crear el que s'ha identificat com a guetos abstractes o físics. Existeixen guetos abstractes al voltant d'activitats com l'esport quan persones de diferents municipis es reuneixen per compartir una experiència esportiva, però també cultural i sovint nacional. El gueto físic apareix quan grups de persones d'un mateix grup ètnic o d'una mateixa nacionalitat es reuneixen de manera tancada i aïllada respecte de la resta de població. La pràctica esportiva de la població estrangera als espais públics pot servir per marcar les fronteres entre les comunitats.

Els resultats de l'estudi revelen com la identitat nacional juga un paper clau en les raons que porten als estrangers a practicar i organitzar activitats esportives. Moltes de les persones entrevistades es troben en un procés de negociació i redefinició de la seva identitat individual i col·lectiva.

El cas del club d'esports gaèlics Barcelona Gaels és un exemple de la naturalesa dinàmica de la construcció d'identitat. Els esports gaèlics són una de les pràctiques culturals que defineixen "ser irlandès". La llarga i complexa història d'aquests esports forma part del teixit social i polític d'Irlanda i del que vol dir ser irlandès. La pràctica d'esports gaèlics proporciona als immigrants irlandesos un mitjà per establir vincles amb els de casa i mantenir una activitat amb què s'identifiquen i que els diferencia d'altres comunitats. La majoria dels jugadors irlandesos es troben un procés d'aprendre o re-aprendre com jugar a aquests esports i, més que continuar jugant a nivell competitiu, busquen poder desenvolupar les seves xarxes socials i identificar-se amb el grup.

Tot i que la identitat nacional i cultural és un factor important per a la participació d'alguns jugadors irlandesos, el fet que el club estigui format també per jugadors que no vénen d'Irlanda ofereix un exemple d'internacionalització dels esports ètnics. La participació de jugadors nascuts a Catalunya, així com d'altres nacionalitats d'Europa, Nord i Sud Amèrica, i Austràlia, està motivada pel desig de participar en un nou esport i conèixer persones de diferents països. Alguns jugadors catalans mostren una afinitat política amb la història d'Irlanda, però l'ambient entre els jugadors no té un caràcter nacionalista. El club s'ha obert a altres comunitats i es troba enmig del procés per entrar a formar part del sistema federat a Catalunya.

Un aspecte interessant a destacar és que quan els Barcelona Gaels juguen contra equips visitants o participen en competicions a escala espanyola o europea, els jugadors es mostren orgullosos de representar a Barcelona, identificant-la amb la "seva" ciutat.

A la comunitat pakistanesa, l'anteriorment mencionada celebració del Dia de la Independència del Pakistan amb un partit de criquet, posa de relleu la importància que té reproduir la identitat nacional mitjançant un sistema de símbols i rituals que s'utilitza per comunicar la diferència cultural. Tal i com s'explica en la taula 3.3, el partit de criquet forma part d'un sistema de rituals i símbols nacionals i religiosos més ampli. Tot i que el criquet és l'esport principal entre els homes adults pakistanesos, hi ha evidències d'un canvi en els hàbits esportius entre els membres de la comunitat i d'un moviment cap a l'assimilació. Un dels entrevistats va declarar que, per tal d'integrar-se a la societat catalana, la comunitat pakistanesa hauria de jugar a futbol i no a criquet.

Taula 3.3

El dia nacional del Pakistan a Sant Adrià

Els organitzadors de l'esdeveniment van arribar aviat, a les 9 h, per preparar el camp i la graderia. Van col·locar grans pancartes a la façana i al voltant del camp en urdú, que haguessin pogut ser missatges polítics o religiosos, però en realitat era publicitat per a locutoris. Mentre, d'altres preparaven el wicket (zona central del camp on llancen i tiren la pilota), que en comptes de ser una zona d'herba era un tros llarg de catifa.

Alguns joves van entrar amb dos sofàs, que van pujar a la graderia, i una taula, que van omplir amb copes i medalles. Una zona VIP per als convidats, que van comptar amb l'ambaixador del Pakistan, qui va volar específicament per participar en les festes i assistir al partit de criquet, i el Secretari d'Esports de la Generalitat.

Els jugadors, amb uniformes (uns amb samarretes blanques amb l'escut del Barça) van treure la pilota. A causa de les condicions - un camp de futbol de terra i una catifa en el centre - no es podien utilitzar pilotes dures de criquet, i com a substitut van utilitzar pilotes de tennis cobertes amb cinta adhesiva. Aquest invent, que produeix un efecte similar a una pilota de criquet ha donat lloc al que els pakistanesos criden *tapeball*, una forma pròpia de jugar al criquet. Mentre, les graderies s'omplien d'homes i nens pakistanesos.

Abans de començar el partit es va realitzar una cerimònia oficial, alçant la bandera del Pakistan, mentre sonava l'himne nacional. Després dels discursos oficials, un home vestit de forma tradicional va cantar diverses cançons, es van presentar els equips als VIPs, i va començar el partit.

El criquet és, clarament, un element central en la vida de molts individus i en la comunitat pakistanesa a Barcelona.

A la primera fase del Torneig Tot Colors i del Torneig de Futsal de Ramadà competeixen grups sobretot organitzats per origen nacional. Encara que serveixen per aplegar membres de la mateixa comunitat a través d'un sentiment nacionalista, aquestes competicions porten a moments de tensió i conflicte que, tot i estar vinculats directament al caràcter competitiu del torneig, intensifiquen el valor de la victòria o la derrota per alguns jugadors degut al significat de representació nacional que s'hi afegeix. Un dels organitzadors dels torneig Tot Colors comenta que al camp hi ha molt més que futbol, ja que alguns jugadors juguen per l'orgull i respecte de la pròpia comunitat.

3.2.5. Diversitat: esports i formes de practicar els esports

Les experiències analitzades en aquest estudi revelen una rica diversitat de pràctiques esportives que es manifesta de dues maneres. En primer lloc, hi ha una major diversitat d'esports com a resultat de la introducció de nous esports per part de la població estrangera, com ara els esports gaèlics i el criquet. Sempre que aquests esports s'obrin a altres comunitats, en teoria ofereixen més oportunitats per als ciutadans per practicar i provar diferents esports. Aquest aspecte és particularment important tenint en compte el comportament esportiu de la població adulta en general, que es caracteritza per estar ben definit. Així, l'aprenentatge de nous esports es converteix en un repte i una oportunitat.

En segon lloc, la diversitat s'incrementa en termes de com les persones practiquen esports ja establerts en la comunitat, com ara el futbol o el bàsquet. S'introdueixen diferents estils de joc i diferents grups d'edat, es poden fer evidents diferents valors, i l'esport esdevé un vehicle per a desenvolupar xarxes socials més àmplies, variant la forma en què es percep el paper d'aquests esports a la societat.

Aquests intercanvis interculturals canvien el paisatge esportiu de les societats i formen part de transformacions socials més àmplies que implica la creixent immigració.

3.2.6. Pluriculturalitat, segregació, i primers passos cap a la integració

Les experiències esportives entre la població estrangera adulta destaquen una situació predominantment pluricultural. En aquest sentit, la participació esportiva es caracteritza per una segregació entre col·lectius més que per una integració entre ells. Els diferents grups d'estrangers sovint participen dins dels seus col·lectius, en base a grups ètnics o identitat nacional. Tot i que, com en el cas de les competicions de futbol, hi ha un context multicultural en què interactuen persones de diferents entorns culturals, la tendència és més a competir contra l'altre que jugar amb l'altre.

S'evidencia un segon nivell de segregació en termes de participació esportiva entre la comunitat local catalana i/o espanyola i els grups d'estrangers. Fins a un cert punt, això és conseqüència directa del sistema federatiu, que malgrat els esforços de la Generalitat de Catalunya per facilitar la integració dels estrangers, continua sent una barrera. Es pot dir que existeixen dos sistemes esportius paral·lels: el sistema federat dominat per la població autòctona i un sistema o sistemes – ja que es mantenen separats– informals dominats per la població estrangera.

Tot i això, aquesta situació té un caràcter dinàmic i és canviant. Així, es comencen a donar passos importants cap a l'intercanvi intercultural a través de les accions d'associacions i de l'administració pública.

La Lliga Internacional de Futbol Barcelona ofereix un exemple d'una associació –en aquest cas d'una lliga organitzada– que desitja mantenir-se fora del sistema federat i que, mitjançant els propis esforços i sense una estratègia específica, s'ha transformat en una competició esportiva intercultural. Tot i que en alguns equips hi predomina una nacionalitat, la majoria d'equips estan formats o bé per una barreja de població estrangera, o bé per població estrangera i local.

De forma similar, l'equip juvenil de beisbol del FC Barcelona està format per joves de diferents nacionalitats i també per joves locals, fet que permet crear un entorn intercultural que es caracteritza per l'esperit d'equip, el companyerisme i el respecte. Els jugadors i entrenadors estan units per un conjunt de valors comuns i pel símbol d'un club que s'ha convertit en una institució nacional i cultural de gran importància. A l'igual que el torneig Tot Colors, l'associació amb el FC Barcelona aplega gent de diferents orígens i pot facilitar el procés d'integració, ajudant als nouvinguts a entendre la cultura local i a identificar-se amb ella. Aquest fet ja va tenir lloc amb els moviments migratoris des del sud d'Espanya a Catalunya durant les dècades dels 50s i 60s i s'està repetint ara, amb l'arribada d'una nova onada d'immigrants internacionals.

Un altre pas important té lloc amb iniciatives com ara els tallers extraescolars de criquet que l'Associació Esportiva de Ciutat Vella organitza els divendres al vespre al Raval per. L'objectiu d'aquesta iniciativa és donar resposta a les demandes de la creixent població procedent del Pakistan que viu al barri, en oferir als nens pakistanesos l'oportunitat per practicar aquest esport, però també obrir l'esport a tots als nens del barri com a forma d'intercanvi intercultural. Aquests tallers els realitzen entrenadors remunerats d'origen pakistanès, anglès i australià, que també són immigrants.

A més a més, s'organitzen tallers de criquet i futbol gaèlic per formar a professors d'educació física en un intent d'introduir aquests esports com a activitats dins del currículum de les escoles o com a activitats

extracurriculars. Els membres d'aquests esports estan oberts a obrir els seus esports a la comunitat local i promoure la participació de tothom.

A part d'aquestes exemples, alguns equips d'estrangers han començat el procés de federar-se -en particular per practicar futbol i participar en competicions oficials- així com ho han fet jugadors d'origen estranger que tenen un bon nivell de joc i que reben el suport dels clubs en aquest procés.

Malgrat aquests primers passos, encara hi ha un llarg camí a recórrer per tal que la realitat pluricultural es converteixi en intercultural.

3.3. Barreres a la participació esportiva

Per tal de fomentar la participació esportiva dels nousvinguts, és imprescindible analitzar les barreres que els dificulten una pràctica esportiva regular i, així, establir polítiques que en facilitin la superació.

3.3.1. Recursos econòmics

La situació econòmica en què es troba un percentatge important de població estrangera, principalment en el moment d'arribada a la societat d'acollida, dificulta l'accés a pràctiques esportives, que acostumen a implicar un cost econòmic, no només pel pagament de quotes sinó també pel de l'equipament esportiu i l'ús d'instal·lacions. Per aquest motiu, i per ajudar les persones amb baix poder adquisitiu, algunes administracions locals ofereixen programes de beques i ajuts.

3.3.2. Accés i ús de les instal·lacions esportives municipals

La manca d'instal·lacions públiques i d'ús lliure i obert, la manca de recursos per organitzar-hi activitats que incloguin la població estrangera, i l'excés de col·lectius que vulguin accedir a un mateix espai en certes hores punta (les tardes entre setmana i els caps de setmana) poden convertir-se en barreres a la participació esportiva dels nousvinguts. A més, no existeixen infraestructures adequades per practicar alguns esports ètnics (com el criquet o els esports gaèlics), que requereixen una adaptació de l'espai i, a la vegada, creen demanda d'instal·lacions, que en molts casos ja estan sobresaturades.

Els tràmits que cal fer per accedir a les instal·lacions, tan individualment com en equip, sovint són també percebuts pels estrangers com una barrera a la pràctica esportiva per diverses raons, com ara la regulació de papers i el desconeixement de l'idioma i dels processos administratius a seguir.

3.3.3. L'associacionisme esportiu com a accés al sistema formal

Una de les millors opcions perquè els immigrants accedeixin a activitats esportives és incorporant-se a clubs esportius locals, que no sempre tenen interès a rebre'ls. L'interès de les entitats, però, està assegurat si els estrangers són molt bons jugadors. El paper de l'administració en aquestes situacions és bastant limitat, ja que es tracta d'associacions privades.

3.3.4 Informació

La comunicació és clau en l'organització de qualsevol activitat esportiva. Quan s'ha de comunicar un missatge a múltiples cultures, aquest procés es complica. A banda de problemes idiomàtics, que solen ser importants amb poblacions adultes de col·lectius acabats d'arribar, hi ha diferències culturals i religioses que poden provocar manca de comunicació, confusió i, fins i tot, conflicte. Intentar arribar als ciutadans

nouvinguts implica una major inversió de recursos i la col·laboració amb associacions que facilitin la construcció i la difusió del missatge.

3.3.5. Esport a l'espai públic

Atesa la dificultat per participar en l'esport federat, la manca d'espais adequats per a practicar-hi esports autòctons i l'excés de demanda per utilitzar les instal·lacions esportives municipals, els estrangers tendeixen a reunir-se per practicar esport en espais públics, com parcs o instal·lacions esportives públiques al carrer.

3.3.6. conflicte i cohesió social

Alguns moviments de veïns intenten evitar la instal·lació d'equipaments esportius d'ús lliure en espais públics amb l'argument principal que utilitzar aquest espai públic per practicar esport pot ser conflictiu.

3.3.7. Autoexclusió

La segregació de la participació esportiva per nacionalitats o grups ètnics representa una doble exclusió social: en primer lloc, l'exclusió de grups d'estrangers del sistema formal esportiu i de clubs i instal·lacions i, en segon lloc, una autoexclusió per part d'alguns dels grups d'estrangers que només volen participar amb membres de la pròpia comunitat i no volen barrejar-se amb altres cultures. Si els grups ètnics s'organitzen per disposar d'activitats esportives pròpies, i separades de la resta de col·lectius, ells mateixos creen una barrera per a la cohesió social. Tot i que la situació en alguns casos ja identificats a la secció sobre associacionisme està canviant, la realitat de la pràctica esportiva entre els estrangers es caracteritza per la tendència de l'autoexclusió.

3.3.8. Hàbits culturals

Els hàbits esportius dels grups de nouvinguts, que poden ser propis d'una determinada ètnica o tradició cultural, sovint es transformen en una barrera per a la participació esportiva. Un tema clau, que requereix futures investigacions, és el paper de la dona en les comunitats d'estrangers i la seva possible exclusió de la pràctica esportiva.

La pràctica esportiva entre els grups dominants d'immigrants es caracteritza per la masculinització. Així, per exemple, la comunitat pakistanesa justifica l'absència de participació femenina al criquet argumentant que al Pakistan les dones hi juguen però que a Barcelona no existeixen les condicions adequades per fer-ho per la manca de serveis bàsics, com vestidors en espais públics.

Pel que fa als organitzadors del torneig Tot Colors, expliquen l'absència de dones per la manca de demanda esportiva de la dona estrangera.

Un cas paradigmàtic en aquest sentit fa referència a la participació de dones musulmanes, que tenen necessitats específiques en relació a l'ús d'instal·lacions (com la piscina), on no poden compartir l'espai esportiu per raons religioses i culturals. En aquestes circumstàncies es destaca la necessitat de tenir polítiques definides que puguin guiar les decisions dels gestors de les instal·lacions.

3.3.9. Temps

S'identifica la manca de temps com una de les barreres més importants per a alguns grups d'immigrants, sobretot els que treballen jornades molt llargues o amb horaris poc sociables (com els torns de nit).

Aquesta manca de temps i l'alt valor del temps lliure dels immigrants, requereix un alt nivell organitzatiu a l'hora de practicar l'esport, sobretot en grup. Activitats, com els torneigs i lligues de futbol assumeixen una gran importància i esdevenen un element clau en les agendes setmanes dels immigrants.

4 |

Polítiques esportives i d'immigració

4.1. Generalitat de Catalunya

Els antecedents de l'actual política d'immigració a Catalunya es remunten a la dècada dels 80 amb la primeres actuacions de la Generalitat en educació i sanitat, que es van consolidar l'any 1992 amb la creació, per acord de govern, de la Comissió Interdepartamental per al Seguiment i la Coordinació de les Actuacions en Matèria d'Immigració. Aquesta comissió va elaborar el I Pla Interdepartamental d'Immigració (1993-2000) que, aprovat el 28 de setembre de 1993, tenia la finalitat de promoure la integració dels nousvinguts mitjançant polítiques coordinades i interdepartamentals.

L'any 2000 es va crear la Secretaria per a la Immigració, que en aquell moment depenia del Departament de la Presidència i actualment del Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya i es va iniciar l'elaboració del I Pla Interdepartamental d'immigració (2001-2004), aprovat el 18 de Juliol de 2001.

L'actual II Pla de Ciutadania i Immigració (2005-2008) continua les línies iniciades en els projectes anteriors, però amb l'objectiu d'innovar i millorar aquells aspectes en els quals es van constatar desencerts i dificultats. La transversalitat i la perspectiva interdepartamental es valoren positivament, ja que es considera la immigració una matèria en què tots els departaments tenen responsabilitats.

El pla coordina les polítiques bàsiques, estableix els criteris per a serveis específics i promou programes de formació transversal, així com la participació d'altres actors i agents socials.

Des de la Generalitat de Catalunya es proposa la promoció d'un concepte de ciutadania fonamentat en "els drets fonamentals de l'ésser humà, la dignitat i el valor de la persones, el pluralisme i el reconeixement de la diversitat cultural, la no-discriminació entre homes i dones, així com el favor del progrés social i unes millors condicions de vida dins d'un món més lliure" (Generalitat de Catalunya. Secretària per a la Immigració, 2005, 38). En aquest sentit, el pla aspira a fomentar a "una societat articulada socialment sota el principi d'igualtat, amb un projecte cultural i polític, obert i plural" (Generalitat de Catalunya. Secretària per a la Immigració, 2005, p.37) i proposa el concepte de "nou ciutadà que avança cap a la igualtat de drets i deures de tots els catalans i catalanes, amb independència de la nacionalitat i de les situacions jurídiques, dins dels límits del marc actual" (Generalitat de Catalunya. Secretària per a la Immigració, 2005, p.38), destacant la residència com a element indispensable. El pla identifica la necessitat d'establir una balança entre els drets i les responsabilitats dels immigrants en termes de les seves relacions amb l'estat de benestar. En aquest sentit, el civisme és considerat un requisit bàsic "que orienta la relació entre les persones, sigui quina sigui la seva llengua d'origen, cultura, religió i color de la pell".

A més, el text introdueix dos conceptes sobre els quals aplicar el principi d'igualtat: el desavantatge –és a dir, el conjunt de peculiaritats que discriminen alguns residents a Catalunya i per a les quals es requereixen polítiques compensatòries amb un tracte específic- i la imparcialitat, amb què cal aplicar la igualtat de tracte a les diferents cultures, no donant privilegis a una cultura determinada en detriment d'una altra.

La llengua catalana es considera un dels principals mecanismes d'integració pels immigrants, identificant l'aprenentatge de la llengua pròpia com una de les necessitats primordials de totes les persones que arriben a un nou territori.

El pla adopta dues perspectives complementàries en la seva proposta de ciutadania plural i cívica: la inclusió i l'acomodació. Mitjançant la inclusió, es redueixen les situacions de desavantatge causat per la diferència de drets. Mitjançant l'acomodació, es gestionen els espais de contacte entre institucions, immigrants i la població autòctona.

Amb la intenció d'assegurar l'estabilitat i la cohesió social en un entorn de diversitat creixent les polítiques socials de la Generalitat es defineixen per la seva universalitat. Així, el Govern de Catalunya rebutja categoritzar el ciutadà resident per la seva procedència ètnica o cultural, i defineix l'interculturalitat com "una actitud i un comportament basat en l'empatia i la comprensió mútua" (Generalitat de Catalunya. Secretària per a la Immigració, 2005, pàg. 46).

El pla estableix tres línies polítiques prioritàries: política d'acollida, política d'igualtat i política d'acomodació. Els objectius específics del pla inclouen una combinació d'accions dirigides a les necessitats bàsiques dels nousvinguts en termes d'acollida, sanitat i educació, però també accions per evitar l'exclusió social a través de la inserció laboral i el desenvolupament de xarxes socials necessàries per a l'acumulació de capital social. Una altra dimensió és la sensibilització i conscienciació per evitar conflictes socioculturals en forma de racisme o xenofòbia. La taula 4.1 mostra els objectius específics i els àmbits d'actuació prioritàris definits al pla.

Taula 4.1

Objectius específics del Pla de Ciutadania i Immigració (2005-2008)

- Establiment d'un sistema de primera acollida coordinat;
 - Millora de les polítiques socials;
 - Millora de l'accés a la sanitat;
 - Educació intercultural per a la cohesió social;
 - Lluita contra l'exclusió social;
 - Acollida lingüística i ús social de la llengua catalana;
 - Inserció laboral i autonomia personal;
 - Atenció al factor sexe;
 - Incorporar joves d'origen immigrant a les polítiques de joventut;
 - Formació dels professionals;
 - Accés a la informació;
 - Lluita contra el racisme i la discriminació
-

Font: Generalitat de Catalunya, 2005

La posada en marxa de les línies d'actuació del pla requereix plans locals als ajuntaments i les comarques. Per a això, el pla preveu accions per formar els professionals, promocionar els mecanismes

que fomentin la participació social dels immigrants, facilitar la comunicació intercultural entre els professionals i la població estrangera; i sensibilitzar la població.

En relació al paper de l'esport, una de les polítiques integrades en el II Pla de Ciutadania i Immigració correspon a la participació social mitjançant el lleure i l'esport, que apareix com a política d'igualtat sota el títol "Programa de foment de la participació de tots els nens i joves a les activitats esportives".

D'acord amb el pla, "la realització d'activitats esportives i la participació en equips esportius són un dels mitjans d'integració més importants per als fills de les famílies immigrants. S'identifica la participació com a important per sentir-se part de la nostra societat per socialitzar-se". L'objectiu general és "promoure la participació a les activitats esportives dels fills i filles de famílies immigrants i que aquest esport sigui un mitjà|medi per a la seva educació i integració" (Generalitat de Catalunya. Secretaria per a la Immigració, 2005, pàg. 134)

Entre els objectius específics, que es detallen a la taula 4.2, destaquen el paper de l'associacionisme i el desig d'inserir joves en el sistema federat esportiu.

Taula 4.2

Objectius específics del programa esportiu

- Fomentar la incorporació de nois i noies en els diversos àmbits de participació esportiva que tenen lloc dins i fora de l'escola, i afavorir la interrelació entre nens i joves autòctons i els nousvinguts.
- Implicar l'associacionisme esportiu del nostre país (federacions, clubs, etc.) en el foment de la participació de persones estrangeres en les seves activitats.
- Facilitar la incorporació d'aquests nens i joves a les entitats esportives.
- Donar a conèixer els requisits necessaris per a poder-se federar i participar en l'àmbit competitiu a tota Catalunya.
- Promoure la col·laboració entre les diverses organitzacions esportives i els nous residents, impulsant l'associacionisme esportiu.
- Promoure la promoció i l'organització d'activitats esportives als espais urbans.

Font: Generalitat de Catalunya, 2005

Com a mostra de transversalitat, els organismes responsables del programa són la Secretaria per a la Immigració i la Secretaria General d'Esports. En termes de creació de xarxa i governabilitat, els organismes col·laboradors inclouen altres departaments de l'administració pública (Acció Social i Ciutadania, Llengua i Cohesió Social), així com altres entitats, associacions i administracions locals.

La política definida per l'actual govern de Catalunya en matèria d'esport ha fixat com a objectius la unitat, transversalitat i internacionalització de l'esport català. La immigració ha estat inclosa com un dels eixos d'aquesta política, destacant l'esport com l'eina més eficaç per a la integració, que facilita la igualtat i l'establiment de vincles entre la comunitat d'acollida i la població immigrant.

4.2. Diputació de Barcelona

Durant el programa del mandat 2000-2003 de la Diputació de Barcelona, va ser creada la Comissió Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania amb l'objectiu de "donar suport als municipis en la reflexió, l'anàlisi i el disseny de polítiques públiques des d'una concepció integradora, estratègica, comunitària i participativa per afavorir les relacions interculturals i la cohesió social" (Diputació de Barcelona 2002: 21).

Al febrer de 2002, la Diputació de Barcelona va publicar el *Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania*, un document clau per concretar, de forma transversal i vertical, els objectius, conceptes i accions concretes per dirigir, de forma estratègica i conjunta, les diferents àrees de la Diputació, que pren com a marc de referència legal i estratègic la Llei orgànica 4/2000, modificada per la Llei orgànica 8/2000, sobre els drets i les llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.

Des de la perspectiva conceptual, el pla adopta una aproximació intercultural –basada en els conceptes d'exclusió i inclusió social, cohesió social, interculturalitat, diversitat cultural, integració, normalització, ciutadania, pluralisme, i convivència– i es basa en tres eixos: els valors democràtics, l'estat de drets, i la diversitat i la societat.

El Pla defineix cinc eixos estratègics –detallats a la taula 4.3- que combinen la convivència entre cultures amb l'accessibilitat als serveis públics per a tothom i la necessitat de gestionar serveis específics per a l'acollida i recepció d'immigrants, així com capacitar els municipis en l'acció de govern en aquest àmbit.

Taula 4.3

***Pla Interdepartamental
per a la Immigració i
la Ciutadania.
Eixos estratègics***

- Desenvolupar actuacions, serveis i activitats que capacitin progressivament el conjunt de la ciutadania per a la construcció d'un nou model de convivència - a través de la sensibilització, conscienciació i comunicació en general per fomentar un diàleg intercultural.
- Assegurar l'accessibilitat de tothom als serveis públics ordinaris i garantir-ne la correcta prestació i qualitat per a tota la ciutadania.
- Assegurar les actuacions i els serveis necessaris per gestionar l'acolliment dels col·lectius d'immigrants – mitjançant inserció laboral, coneixement de la llengua, accés a l'habitatge, educació, participació social, promoció de l'associacionisme i acció intermunicipal.
- Desenvolupar instruments de recepció dels col·lectius d'immigrants – regulant situacions legals, i atenent les necessitats immediates i bàsiques dels immigrants acabats d'arribar.
- Capacitar els governs locals per garantir la governabilitat d'una societat intercultural.

Font: Diputació de Barcelona (2002)

Per tal de construir un model de convivència, el paper de l'esport en el pla de la Diputació de Barcelona se centra en tres eixos que facilitin: l'entesa mútua entre cultures, l'accessibilitat als serveis públics i la capacitat dels municipis per a governar una societat intercultural. L'esport no s'identifica com una necessitat per la població que acaba d'arribar, que ha de satisfer altres necessitats bàsiques a través del procés de recepció i acollida. En aquest sentit, l'esport s'utilitza com a eina d'integració de la població estrangera a través d'un procés intercultural.

Els programes i actuacions en l'àmbit de l'esport proposades en el pla s'estructuren en tres àmbits: la sensibilització esportiva multicultural, l'accessibilitat esportiva multicultural i el recolzament d'activitats físicoesportives.

Taula 4.4

Pla Interdepartamental per a la Immigració i la Ciutadania. Programes, serveis i actuacions per l'àrea d'esports

SENSIBILITZACIÓ ESPORTIVA MULTICULTURAL

- Assessorament als ajuntaments en el disseny de projectes i activitats físiques i esportives en un entorn divers (eix 1)
- Exposició de sensibilització. Exposició itinerant interactiva "Jocs sense fronteres" (eix 1)
- Incorporació a l'activitat física i l'esport de dones, joves i infants immigrants (eix 1 i 2)
- L'activitat física i l'esport en centres d'ensenyament multiculturals (eix 1 i 2)
- Formació de directius i gestors esportius en la diversitat (eix 5)
- Formació de monitors i monitores en la pràctica de la diversitat (eix 5)
- Difusió dels resultats de les Jornades Formatives i de Reflexió "Esport i Immigració" (eix 5)

ACCESSIBILITAT ESPORTIVA MULTICULTURAL

- Adaptació d'informació pública a un entorn divers: imatge i llengua (eix 2)

RECOLZAMENT D'ACTIVITATS FÍSICOESPORTIVES

- Organització de les Segones Jornades Formatives i de Reflexió "Esport i Immigració" (eix 5)
- Suport als ajuntaments o a entitats avalades per a l'organització d'activitats físicoesportives multiculturals (eix 5)

Font: Diputació de
Barcelona (2002)

Aquests programes i actuacions s'han estructurat en el Programa Multicultural de l'Àrea d'Esports de la Diputació, un dels sis programes que es promou des de l'Àrea i que té com a objectiu la inclusió de certs grups socials en la pràctica esportiva des de la filosofia de l'esport a tothom: esport escolar, adults, gent gran, discapacitats i cooperació amb països en vies de desenvolupament.

Dels 311 municipis que hi ha a la província de Barcelona – dels quals únicament 43 tenen una població per sobre els 50.000 habitants i 110 disposen d'un tècnic d'esports – 10 municipis formen part del programa des del seu inici. En els quatre anys que aquest pla ha estat en funcionament, aquesta xifra inicial ha augmentat a 40 municipis. Tenint en compte l'estructura dels municipis, la direcció de l'àrea percep aquest augment com un èxit. Malgrat això, es desitjaria que el pla comptés amb una major participació dels municipis.

El programa multicultural, que respon al canvi social produït per la immigració és, d'acord amb els responsables, un dels àmbits prioritaris d'intervenció. L'aproximació adoptada es basa en una definició oberta de la immigració, sense importar si la persona estrangera té els papers en regla.

El programa multicultural es basa en 4 àrees d'actuació:

1. Sensibilització (per exemple, jornades informatives per a tècnics d'esport)
2. Formació (per exemple, de monitors d'instal·lacions)
3. Dinamització (promovent activitats en els municipis)
4. Informació (difonent informació a través de la xarxa de municipis)

Del conjunt d'iniciatives que es promouen a través del programa, s'identifica com a bona pràctica de gestió esportiva en un context multicultural el programa que es promou des de l'Ajuntament de Sabadell per a la creació d'escoles de bàsquet adreçades a la integració de joves llatinoamericans. Tot i considerar-se una bona pràctica, i tenint en compte l'aproximació intercultural del programa, es busquen iniciatives que impliquen una barreja de cultures més que iniciatives adreçades a un col·lectiu concret.

Activitats com el Mundialet de les Nacions Unides es consideren exemples de separació de col·lectius que no encaixen amb els objectius del multiculturalisme o interculturalisme.

Un altra iniciativa a destacar per la seva transversalitat horitzontal i col·laboració amb el teixit esportiu són les activitats de formació de monitors que s'organitzen en col·laboració amb la Fundació de la Federació Catalana de Futbol i el Departament d'Igualtat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, en què hi participen 14 municipis.

Els responsables del programa identifiquen que actualment els ajuntaments estan en una fase de sensibilització, ja que han de respondre als canvis de les necessitats dels seus ciutadans, i que la principal forma de suport que reben és la de les subvencions.

L'alt nombre de municipis petits planteja un repte important per al desenvolupament de polítiques i posa de relleu la importància del paper dels Consells Comarcals i de la Diputació per intentar crear sinèrgies i xarxes entre ajuntaments. En aquest sentit no hi ha economies d'escala.

A més del repte estructural del tamany dels municipis, un altre factor que s'identifica com a possible fre al desenvolupament de polítiques en aquest àmbit és la manca de recerca entorn a les necessitats i hàbits dels immigrants, ja que no es coneix cap exemple de recerca duta a terme per part d'un ajuntament a la província de Barcelona. Es considera important promoure la recerca i col·laborar amb els estudis que es duen a terme des de l'entorn universitari.

Un altre dels aspectes a millorar és la manca de sistemes específics de valoració/avaluació/seguiment en aquest àmbit. Tot i això, existeixen cercles de comparació municipals a escala global per valorar la qualitat de les instal·lacions i les activitats que podrien aplicar-se a les iniciatives multiculturals.

La transversalitat horitzontal, que encara es percep més com un ideal que com una realitat, però es constata que la Diputació de Barcelona ha iniciat un treball conjunt amb altres seccions i departaments. A nivell de municipi, es destaca com a exemple de treball transversal de l'Ajuntament de Sabadell, que ha canviat l'estructura jeràrquica vertical per una estructura horitzontal que dóna una major flexibilitat, per tal de respondre a les necessitats dels ciutadans i ha creat més punts de contacte i interacció entre l'ajuntament i la ciutadania. La transversalitat vertical s'identifica com un tema polític i de relacions institucionals, amb poca col·laboració directa entre la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona en aquest àmbit.

Amb aquest pla, la Diputació de Barcelona ha esdevingut un punt de referència en l'àmbit de la definició i implementació d'actuacions per a la promoció de la pràctica esportiva en un entorn multicultural, no únicament per a la seva xarxa de municipis, sinó també per als municipis d'altres províncies de Catalunya on es detecta una manca de direcció estratègica i suport en aquest àmbit.

4.3. Ajuntaments a la província de Barcelona

Com a complement a l'anàlisi de la política promoguda des de la Diputació de Barcelona, es va dur a terme un anàlisi a escala local per determinar les aproximacions polítiques que adopten els ajuntaments en l'àrea de la pràctica esportiva i el fenomen de la immigració. L'equip d'investigació va participar en un taller co-organitzat amb la Diputació de Barcelona i l'Associació Internacional de Ciutats Educadores. L'objectiu principal d'aquest taller o *focus group*, des de la perspectiva acadèmica, va ser obtenir informació dels gestors esportius que treballen al sector públic local sobre les experiències de pràctica esportiva adreçades a grups d'immigrants, així com facilitar el diàleg i la transferència de coneixement entre els participants.

El taller va comptar amb la participació de representants de vuit municipis de la província de Barcelona. Una selecció d'aquestes experiències, que s'expliquen a continuació, posen en relleu la diversitat existent en termes de grups prioritaris a què s'adrecen les accions, l'abast de les activitats i l'absència d'una direcció política d'àmbit local.

L'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat subvenciona una activitat que promou la pràctica esportiva per part de la dona. Aquesta activitat, anomenada *Surt, mou-te*, s'organitza en col·laboració amb l'Associació de dones Al Farah, que impulsa la inserció de la dona en el teixit associatiu de la ciutat. L'activitat té com a objectiu introduir a l'esport dones immigrants amb una baixa cultura esportiva, facilitant la interacció amb dones d'altres cultures de forma gradual en un entorn que afavoreix la participació. Tot i que inicialment estava adreçada a dones musulmanes, la iniciativa s'ha obert al col·lectiu llatinoamericà. Es tracta d'una activitat que inclou la pràctica esportiva entre d'altres activitats socio-culturals.

Un exemple d'activitat adreçada al col·lectiu de joves és el de Sabadell, on l'ajuntament organitza un torneig de basquet entre joves de 12 i 16 anys que se celebra fora de l'horari lectiu i en un entorn escolar però sense la participació de l'AMPA. Aproximadament 160 joves, dels quals uns 60 són d'origen immigrant, de tres instituts de la ciutat participen en l'activitat de forma gratuïta, agrupant-se en equips i evitant, així, la segmentació per orígens. Aquesta iniciativa neix com una acció per prevenir el conflicte – arran de la presència continuada de joves d'origen llatinoamericà en certs espais públics urbans- i com a oportunitat per mantenir l'interès dels joves en la pràctica esportiva un cop finalitzats els estudis de primària.

Com a resposta a certs comportaments incívics, principalment relacionats amb la neteja dels espais públics, que comporta la pràctica esportiva autoorganitzada de la població adulta immigrant, l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès duu a terme actuacions que tenen com a objectiu sensibilitzar la població nouvinguda al voltant de les normes de pràctica esportiva de la comunitat d'acollida.

L'ús d'espais públics per a la pràctica esportiva per part de la població immigrant, així com un ús irregular dels equipaments esportius, han estat també els motius que han promogut les accions de l'Ajuntament de Granollers que pretenen sensibilitzar els grups d'immigrants sobre la necessitat d'integrar-se dins del sistema esportiu establert i fer-ne un ús regularitzat. Com a resultat, alguns dels equips s'han inscrit com a organitzacions esportives, utilitzen les instal·lacions de forma normalitzada i s'han integrat en lligues locals.

Finalment, un exemple d'activitat integradora que no s'adreça exclusivament al col·lectiu immigrant és *La Nit de l'Esport Jove* que organitza l'Ajuntament de Cerdanyola del Vallès.

L'èxit d'aquestes iniciatives és relatiu i difícil d'identificar degut, principalment, a la manca d'una avaluació sistemàtica. Malgrat això, de les experiències i el debat entre els representants de les administracions locals, es poden identificar trets similars.

Tot i que des dels municipis que compten amb comunitats multiculturals es reconeix la necessitat d'intervenció en l'àmbit de la pràctica esportiva en un context multicultural, les intervencions promogudes fins al moment han estat *ad-hoc* i no són resultat de polítiques específiques.

Des dels ajuntaments, es treballa en xarxa amb les AMPAs i les associacions i clubs esportius de la ciutat per organitzar aquestes activitats i s'han establert vincles amb els líders de les comunitats d'immigrants que participen en l'organització d'aquestes activitats. Tot i això, no es coneixen els hàbits i necessitats esportives de certs col·lectius. El paper principal que assumeix l'ajuntament és subvencionar la participació d'immigrants amb dificultats econòmiques.

Respecte als grups prioritaris, moltes de les iniciatives i de les prioritats dels gestors esportius se centren en els joves i tenen lloc en l'entorn escolar, sovint com a part d'activitats extracurriculars. Així mateix, hi ha cert consens en relació a la necessitat de sensibilitzar els grups d'immigrants, principalment la població adulta, sobre el comportament apropiat en el context esportiu (ús d'instal·lacions i, en particular, condicions d'higiene) per tal d'evitar l'auto-exclusió i el conflicte amb la resta de la població.

Finalment, per una actuació més efectiva, s'identifica la necessitat de disposar de més recursos – no únicament en termes econòmics i d'instal·lacions, sinó de formació dels recursos humans.

Potser la conclusió clau d'aquesta anàlisi és el paper central que ha de jugar la Diputació de Barcelona per al desenvolupament d'una xarxa d'actors municipals en aquest àmbit, per tal d'intentar facilitar l'intercanvi d'experiències i promoure el desenvolupament d'un coneixement comú bàsic. Molts dels municipis que van participar al taller presentaven situacions similars però s'hi enfrontaven des de zero, sense disposar d'informació sobre experiències prèvies dels municipis veïns.

De fet, molts dels gestors esportius també treballaven de forma relativament aïllada en els seus ajuntaments, amb poca evidència d'una activitat transversal efectiva amb altres departaments, com ara serveis socials i educació.

El pla desenvolupat per la Diputació de Barcelona i descrit anteriorment es va identificar com a punt de referència pels ajuntaments, no únicament de la província de Barcelona, sinó d'altres municipis de les províncies de Girona i de Tarragona, tal i com es descriu a Kennett et al. (2007). La Diputació de Barcelona pot identificar-se com a pionera en el desenvolupament d'un marc polític en el camp de la pràctica esportiva en el context multicultural que guia les decisions que prenen les administracions locals i que dona un suport actiu a les iniciatives que es promouen.

S'identifica, doncs, la necessitat d'aprofundir en la recerca de les experiències dels municipis i els seus esforços per intervenir en l'àmbit de la pràctica esportiva en l'entorn multicultural. En particular, s'identifica

la necessitat d'investigar les necessitats i hàbits esportius de certs col·lectius d'immigrants (tal i com s'ha explicat en el capítol 3 d'aquest informe), l'avaluació a llarg termini de les iniciatives existents, així com el desenvolupament i seguiment d'indicadors socials d'integració en l'àmbit de l'esport (tal i com es tracta en el capítol 5). Sense una investigació sistemàtica, és difícil compartir experiències de forma efectiva i desenvolupar una base comuna de coneixement.

5 |

Hàbits i polítiques esportives: el cas de Santa Coloma de Gramenet

5.1 Característiques del municipi

Santa Coloma de Gramenet està situat entre Badalona, Sant Adrià de Besòs i Montcada i Reixach. Durant les dècades dels anys '60 i '70 el procés de migració interna que es va produir a l'Estat, amb les migracions des d'Extremadura i Andalusia cap a Catalunya, el cens de Santa Coloma va passar dels 32.000 als 140.000 habitants en només 20 anys. A partir dels anys 80, es va iniciar una transformació que ha dotat la ciutat de tota mena de serveis i ha millorat les comunicacions.

Avui dia, Santa Coloma de Gramenet és un municipi de 119.056 habitants (INE, 2006), una superfície de 7 km² i una densitat de població de 17.008 habitants per kilòmetre quadrat. El sector terciari és el més present a la ciutat, que dóna feina al 60'5% de la població ocupada, la gran majoria dins del sector del comerç i la restauració. El fet de ser un municipi tant proper a Barcelona fa que moltes persones que treballen a la capital es decideixin a viure a Santa Coloma.

La distribució de la població pels barris és molt desigual ja que a barris com Les Oliveres hi ha una concentració de població molt menor que als barris de Can Mariner, Santa Rosa, Raval o Fondo, on es detecta una concentració de població molt més alta i on es concentra principalment la població immigrada.

D'acord amb les dades publicades a l'Idescat referents a l'any 2006, el municipi de Santa Coloma té una població total de 119.056 persones. Com reflecteix la taula 5.1, aquesta població té unes proporcions molt similars d'homes (50,9%) i de dones (49,1%). Només al grup de majors de 65 anys hi ha més dones (17,5%) que homes (13,3%), una tendència contrària al total degut a la major esperança de vida de les dones. El grup de persones d'entre 25 i 64 anys correspon al gruix de la població (60,0%).

Taula 5.1

Població per gènere i grups d'edat a Santa Coloma de Gramenet

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idescat (2006)

	Total població		0-24 anys		25-64 anys		>65 anys	
	No	%	No	%	no	%	no	%
Total	119.056	100	29.292	24,6	71.463	60,0	18.301	15,4
Homes	60.583	50,9	15.371	25,4	37.142	61,3	8.070	13,3
Dones	58.473	49,1	13.921	23,8	34.321	58,7	10.231	17,5

La taula 5.2 mostra la distribució de la població per relació amb l'activitat i els principals sectors d'ocupació. Encara que aquestes dades són del 2001, la distribució actual és similar, ja que no hi ha hagut grans variacions pel que fa a l'organització per sectors a la zona. Més de la meitat de les persones ocupades treballen al sector serveis (60,5%) i gairebé un quart al sector industrial (25,9%). Cal destacar,

també, que hi ha un alt percentatge de persones inactives, que representen gairebé un terç de la població total.

Taula 5.2

Població per relació amb l'activitat i principals sectors d'ocupació a Santa Coloma de Gramenet

Població Total	Població en edat de treballar	Activa		Total	Inactiva
		Ocupada	Desocupada		
116.064	97.571	48.838	7.008	55.846	41.725
Població ocupada					
Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis		
0.4%	25.9%	13.3%	60.5%		

Font:
Elaboració pròpia a partir d'Idescat (2001)

Pel que fa al nivell d'estudis de la població de Santa Coloma de Gramenet a l'any 2001, el gruix de la població -que conforma gairebé la meitat de la població total- té estudis de primer grau (26,6%) o elementals (27,1%). Les persones amb estudis superiors i les persones sense estudis presenten percentatges molt similars, al voltant del 20% de la població cada grup.

Amb l'objectiu de contextualitzar la realitat social i com a marc per a l'anàlisi de polítiques esportives i d'integració social, aquest apartat ofereix una breu anàlisi demogràfica comparativa de la població estrangera a la província de Barcelona i a Catalunya, parant especial atenció al municipi de Santa Coloma de Gramenet, que compta amb un percentatge molt significatiu de població estrangera i que ha estat escollida com a cas d'estudi.

5.2. Característiques de la població estrangera

Les primeres gran migracions cap a Santa Coloma de Gramenet es van donar als anys '60 i '70 procedents, principalment, d'Andalusia i d'Extremadura. Aquestes migracions internes caracteritzades per un assentament fonamentalment metropolità, i aprofitant la proximitat geogràfica amb Barcelona, van provocar el augment del cens passant del 32.000 habitants als anys '60 fins els 140.000 habitants, 20 anys després.

D'acord amb les dades publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), referents a l'any 1998 Santa Coloma de Gramenet tenia una població estrangera de 1.511 persones, que representaven un 1,2% de la població total. L'arribada de població estrangera al territori colomenc no és, doncs, un fenomen nou, encara que no era un col·lectiu molt nombrós. En els darrers anys, però, s'ha diversificat i s'ha accelerat, tal com mostra l'última estimació del padró realitzada per l'INE (2006), que xifra en 20.487 el nombre de persones estrangeres residents al municipi de Santa Coloma (17,2%).

A la taula 5.3 es pot observar el moviment, any rere any, d'aquesta població des de l'any 1998 -en què tenia una població total de 120.958 persones de les quals només 1.511 eren estrangeres- fins a l'any 2006 -amb una població lleument inferior (119.056 habitants) però amb un nombre molt major d'estrangers (20.487). L'augment progressiu de la població estrangera respecte del total de població any

re any, ens mostra aquest augment de la població estrangera en xifres percentuals en què es veu molt clarament com, encara que el nombre total de població fluctua entre els 115.000 i els 120.000 habitants, el nombre i el percentatge de població estrangera no deixa de créixer des de l'any 1998, quan representava un 1,2% del total de la població, mentre que, l'any 2006, representa un 17,2%.

Taula 5.3

Població i estrangers a Santa Coloma de Gramenet (1998-2006)

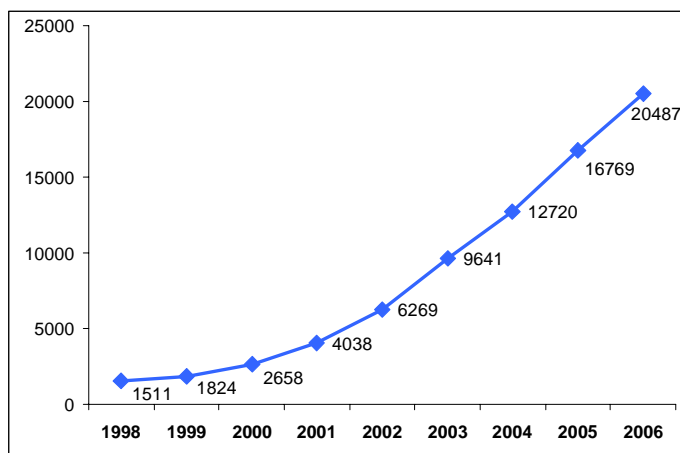
Any	Total població	Total estrangers	% estrangers
1998	120.958	1.511	1,2
1999	120.802	1.824	1,5
2000	117.127	2.658	2,3
2001	116.064	4.038	3,5
2002	115.568	6.269	5,4
2003	116.012	9.641	8,3
2004	116.503	12.720	10,9
2005	118.129	16.769	14,2
2006	119.056	20.487	17,2

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE (2006)

El gràfic 5.1 mostra aquesta mateixa tendència de forma més visual, il·lustrant la forta inclinació de la línia que reflexa el augment de la població estrangera a Santa Coloma de Gramenet.

Gràfic 5.1

Evolució de la població estrangera a Santa Coloma de Gramenet 1998-2006

Font: Elaboració pròpia a partir d'INE (2006)

La taula 5.4 mostra les xifres poblacionals d'estrangers al municipi de Santa Coloma de Gramenet. Hi apareixen representades les cinc principals procedències d'origen estranger amb el percentatges que representen cadascuna pel total de la població de Santa Coloma i pel total de la població estrangera. A més, es presenten els percentatges d'homes i dones per cada col·lectiu d'origen.

Taula 5.4

**Procedències
estrangeres a
Santa Coloma
de Gramenet**

Font:
Elaboració
pròpia a partir
d'Idescat
(2006)

	Total població	% del total	% pobl. estrangera	% homes	% dones
Estrangers	20.487	17,2	100	58,5	41,5
Unió Europea	649	0,6	3,2	61,2	38,8
Resta d'Europa	1.380	1,2	6,7	55,1	44,9
Àfrica	4.902	4,1	23,9	64,0	36,0
Amèrica	6.539	5,5	31,9	47,1	52,9
Àsia i Oceania	7.017	5,9	34,3	65,8	34,2

A la taula 5.4 es pot observar una gran diversitat en termes de procedència geogràfica -que genera un context multicultural- amb un predomini del col·lectiu asiàtic (34,3% del total d'estrangers), sobretot de població procedent de la Xina i el Pakistan. Entre el col·lectiu americà (31,9% del col·lectiu estranger), destaquen els originaris d'Equador i Colòmbia. Al col·lectiu africà, que representa el 23,9% dels estrangers, predomina la població procedent del Marroc. Finalment, encara que els col·lectius de la Unió Europea i de la resta d'Europa són minoritaris (3,2% i 6,7% del col·lectiu d'estrangers, respectivament) predomina la població procedent de Romania.

Tal com mostra la taula 5.5, la població de nacionalitat estrangera resident a Santa Coloma de Gramenet mostra una proporció d'homes superior a la de la població autòctona (49,3% homes autòctons en comparació al 58,4% homes estrangers).

Taula 5.5

**Estrangers per
grups d'edat a
Santa Coloma
de Gramenet**

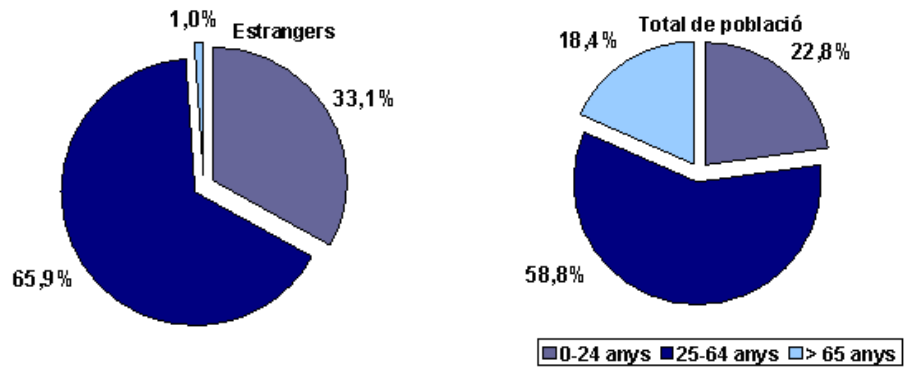
Font: Elaboració
pròpia a partir
d'Idescat (2006)

	Total		0-24 anys		25-64 anys		> 65 anys	
	Nº	%	Nº	%	Nº	%	Nº	%
Total	119.056	100	29.292	22,8	71.463	58,8	18.301	18,4
Homes	60.583	49,3	15.371	51,9	37.142	49,9	8.070	44,2
Dones	58.473	50,7	13.921	48,1	34.321	50,1	10.231	55,8
Estrangers	20.487	100	6.791	33,1	13.496	65,9	200	1,0
Homes	11.993	58,4	3.700	30,9	8.219	68,5	74	0,6
Dones	8.494	41,6	3.091	36,4	5.277	62,1	126	1,5

Com es pot observar al gràfic 5.2, el gruix de la població total de Santa Coloma de Gramenet està composta pel grup d'edat d'entre 25 i 64 anys amb un 58,8%, mentre que els grups d'edat menors de 25 anys (22,8%) i majors de 65 anys (18,4%) presenten uns percentatges molt similars entre ells.

Gràfic 5.2

Distribució percentual per edats de la població total i de la població estrangera a Santa Coloma de Gramenet

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idescat (2006)

En comparar la distribució de la població estrangera per grups d'edat s'observa que la composició és molt diferent a la del total de la població. El grup de persones d'entre 25 i 64 anys correspon al gruix del col·lectiu estranger (65,9%) i està format, principalment, per persones que són dins del mercat de treball. El grup d'edat de menors de 25 és major (33,1%) que el de la població total i el grup d'edat de majors de 65 és gaire bé inexistent (1%). És aquesta diferent estructura d'edat, composta principalment per les edats més actives i reproductives, un dels trets més fonamentals de la immigració no comunitària (Cachón, 2006).

Finalment, hi ha una concentració de la immigració als diferents barris de Santa Coloma de Gramenet. El barri on es dona una major concentració de població estrangera és el barri del Fondo (districte VI) on, malgrat que hi ha una gran diversitat d'orígens, predominen els estrangers procedents de la Xina, el Marroc i l'Equador. Al districte V, que engloba els barris de Santa Rosa, Raval i Can Mariner, també hi ha un alt percentatge de població estrangera però, a diferència del Fondo, aquí la procedència majoritària és el Marroc, seguida de l'equatoriana i la xinesa en tercer lloc. En ambdós casos el quart col·lectiu més nombrós és el pakistanès.

Aquesta mateixa tendència es dona als barris de Singuerlín i Les Oliveres (districte III), respecte a les procedències més nombroses. La primera és el Marroc, seguida de l'Equador i la Xina que, però, es donen en menor mesura que al districte V. En aquest cas la quarta procedència més nombrosa és la romanesa.

Als districtes I i II, que corresponen als barris de Centre i Llatí, presenten un percentatge de concentració de població estrangera al voltant del 10% de la població total, i predomina el col·lectiu del Marroc seguit de la Xina i l'Equador.

Per últim, la zona en la qual es detecta una menor concentració de població estrangera és als barris de Riu Sud i Nord (districte IV) on, novament, la procedència majoritària és el Marroc, seguida de l'Equador i la Xina.

Amb el objectiu de contextualitzar la realitat social de l'objecte de estudi, s'ha dut a terme una comparació de la composició i situació de la immigració estrangera a Santa Coloma de Gramenet, a la província de Barcelona i a Catalunya. A la taula 5.6, es poden observar les series de població des de l'any 1998 fins

el 2006 calculades en percentatges. L'any 1998, Santa Coloma de Gramenet tenia un 1,2% de població estrangera, enfront de l'1,8% de Barcelona o el 2,0% de Catalunya. En només cinc anys, Santa Coloma ja havia superat a Barcelona i a Catalunya en el percentatge d'estrangers i aquest notable augment no ha deixat de créixer, tal com mostren les xifres del 2006 en què Santa Coloma (17,2%) supera amb més de quatre punts percentuals tant a Barcelona (12,2%) com a Catalunya (12,8%).

Taula 5.6

Sèries de població a Santa Coloma de Gramenet, Barcelona i Catalunya (1998-2006)

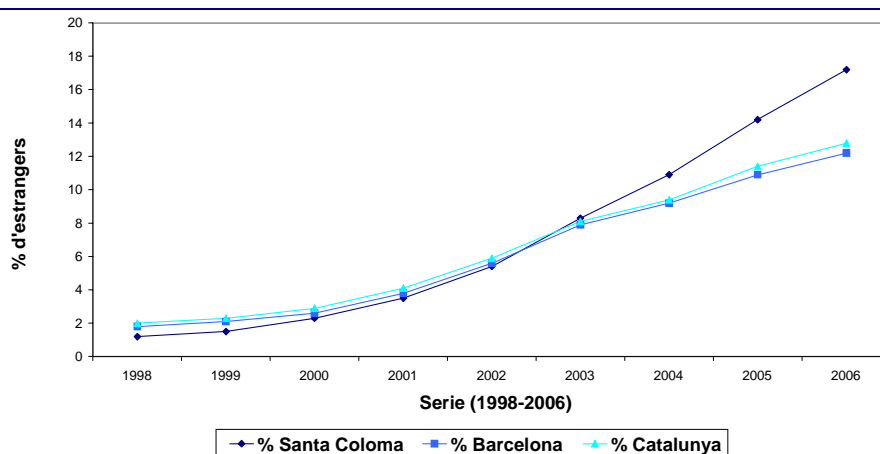
	Santa Coloma de Gramenet			Barcelona			Catalunya		
	Total pobl.	Estrangers	%	Total pobl.	Estrangers	%	Total pobl.	Estrangers	%
1998	120.958	1.511	1,2	4.666.271	83.766	1,8	6.147.610	121.361	2,0
1999	120.802	1.824	1,5	4.706.325	96.499	2,1	6.207.533	144.925	2,3
2000	117.127	2.658	2,3	4.736.277	121.358	2,6	6.261.999	181.598	2,9
2001	116.064	4.038	3,5	4.804.606	182.242	3,8	6.361.365	257.354	4,1
2002	115.586	6.269	5,4	4.906.117	275.892	5,6	6.506.440	382.067	5,9
2003	116.012	9.641	8,3	5.052.666	398.459	7,9	6.704.146	543.008	8,1
2004	116.503	12.720	10,9	5.117.885	469.236	9,2	6.813.319	642.846	9,4
2005	118.129	16.769	14,2	5.226.354	569.305	10,9	6.995.206	798.904	11,4
2006	119.056	20.487	17,2	5.309.404	645.737	12,2	7.134.697	913.757	12,8

Font:
Elaboració pròpia a partir d'INE (2006)

Així mateix, la gràfica 5.3 mostra aquesta sèrie de creixement en què, del 2% de població estrangera que mostraven els tres territoris l'any 1998, Santa Coloma de Gramenet comença a despuntar a partir de l'any 2003 cada vegada de manera més pronunciada, mentre que la província de Barcelona i Catalunya en general segueixen una progressió molt més moderada.

Gràfic 5.3

Sèrie de percentatges d'estrangers a Santa Coloma de Gramenet, Barcelona i Catalunya (1998-2006)

Font:
Elaboració pròpia a partir d'INE (2006)

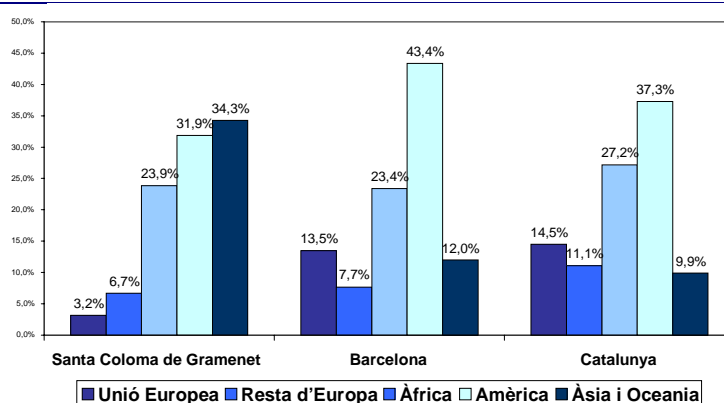
Tal i com mostra la taula 5.7, en comparar les característiques de la població immigrant es pot observar que la població resident a Santa Coloma és lleugerament més jove, ja que mostra que un 33,1% té menys de 24 anys i només un 1% és major de 65 anys. Per contra, la població estrangera resident al total de

Catalunya presenta un percentatge menor de joves amb menys de 24 anys (30,6%) i un percentatge més elevat de majors de 65 anys (2,6%).

Tal i com es pot apreciar al gràfic 5.4, el més destacable pel que fa a les principals regions d'origen dels estrangers són les diferències que es donen en els tres territoris i, especialment, l'especificitat de la realitat que es viu a Santa Coloma de Gramenet. Mentre que la principal procedència de la població immigrada a Santa Coloma de Gramenet és asiàtica, a la resta de la província de Barcelona i al total de Catalunya el col·lectiu asiàtic no està ni entre els tres primers pel que fa a les regions d'origen dels nousvinguts.

Gràfic 5.4

Principals regions d'origen estrangers a Santa Coloma de Gramenet, Barcelona i Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idescat (2006)

5.3 Polítiques esportives en un context multicultural

En aquest apartat s'identifica la perspectiva que té l'administració local a Santa Coloma de Gramenet sobre els hàbits esportius i les necessitats de la població estrangera en el municipi, així com sobre el desenvolupament i la implementació de polítiques d'intervenció o no intervenció en l'àmbit de la pràctica esportiva en un context multicultural. Tanmateix, es pretén analitzar la perspectiva del teixit associatiu implicat en l'organització d'activitats esportives per a la població immigrant.

Tal i com afirma el Regidor d'Esports de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, en una entrevista realitzada per la Revista de Santa Coloma, la posició de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet i de l'Institut Municipal d'Esports (IME) va dirigida a "treballar per desenvolupar nous projectes més enllà de l'àmbit competitiu i de formació base". Aspectes tan importants per a la societat com els relacionats amb nous programes de salut, solidaritat i immigració ocupen un lloc important en les seves polítiques esportives. Amb aquest afirmació, l'ajuntament posa de manifest el seu compromís i la voluntat de promoure la participació de la població immigrant a nivell esportiu.

Des de l'Institut Municipal d'Esports s'ha augmentat la sensibilització política i els recursos destinats a temàtiques relacionades amb la immigració i l'esport. L'activitat principal que es desenvolupa des de l'Institut Municipal d'Esports (IME) és donar suport, principalment mitjançant subvencions, a entitats que organitzen activitats esportives. Com a eina, l'IME disposa d'una sèrie de plans dirigits a atorgar

subvencions en set àmbits. Un dels àmbits, dirigit a les entitats, té l'objectiu de conèixer, actuar i difondre la nova realitat social fruit de l'arribada de nous col·lectius d'immigrants. Aquesta intervenció directa de l'administració a través del teixit associatiu no es considera suficient, tenint en compte que un percentatge important de la població estrangera que resideix al municipi no s'incorporen al teixit associatiu del municipi.

Des de l'Ajuntament consideren que la majoria de les iniciatives que es plantegen promouen la cohesió social i la integració, però al mateix temps consideren que l'estratègia política no es mostra de manera clara i que fan falta traços més definits per saber cap a on van les polítiques d'immigració i intervenció.

Tot i haver donat uns primers passos a nivell de política esportiva, des de l'IME s'ha promogut l'elaboració d'un estudi que aportí els elements necessaris per al disseny i definició de polítiques, tant esportives com culturals, destinades a la població estrangera amb l'objectiu d'integrar-los en la dinàmica esportiva de la ciutat. Els resultats de l'estudi permetran conèixer la nova realitat social i esportiva del municipi resultant de l'arribada de població immigrant – i en particular el nivell de participació dels immigrants – e identificar com l'esport pot facilitar la integració dels nousvinguts. A més, ofereix suport i assessorament a les iniciatives esportives de col·lectius d'immigrants que fomentin la participació.

L'estudi implica el treball transversal entre els tècnics de l'IME, l'àrea de Participació Ciutadana de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, la Xarxa de Valors i un grup de mediadors del Centre Cívic del Fondo, el barri amb una major concentració d'estrangers. L'objecte del mateix són les entitats esportives, col·lectius d'immigrants i persones que practiquen esport en espais públics.

L'estudi inclou una sèrie de propostes dirigides a generar una xarxa d'informació, entre els serveis socials i l'esport, més fluida i accessible. A més a més, es reclama una millora de la xarxa esportiva per saber què es pot trobar i a on, en relació a l'esport. També es proposa una major difusió mitjançant la creació de la figura de mediador esportiu, que fomenti la participació i la motivació per l'esport entre la població immigrant.

Un dels temes prioritaris que s'ha pretès identificar amb el diagnòstic de l'IME (2007) ha estat les barreres de participació esportives a les quals s'enfronta la població estrangera. Aquesta anàlisi se centra en les barreres identificades tant per part de l'Administració pública i les possibles estratègies o actuacions de cara a superar-les, com per part de les entitats esportives i d'immigrants.

Com a conclusió de l'informe diagnòstic (IME, 2007), s'ha elaborat un llistat de tasques a millorar en diversos eixos, com la dinamització, amb propostes, com facilitar l'accés gratuït a les instal·lacions durant un període de temps i organitzar algun torneig puntual als espais públics de la ciutat. Pel que fa a la difusió dels resultats, es proposa la creació d'una xarxa d'interrelació entre les administracions, les associacions i entitats esportives, on es doni força a l'Observatori de la convivència i l'esport per fer un seguiment de la realitat esportiva i multicultural del municipi, fent una recerca més àmplia i continuada.

5.4 Hàbits esportius i barreres a la participació

En primer lloc, cal destacar que la resposta unànime que han donat representats de l'administració pública i del teixit associatiu sobre el paper que juga l'esport en la vida dels immigrants. Tots coincideixen

que és una via per conèixer gent, integrar-se i donar a conèixer la pròpia cultura, perquè consideren que l'esport és una vàlvula d'escapament que serveix com a punt de trobada, per desfogar-se i, al seu torn, per fomentar l'empatia. Malgrat això, es reconeix una cert desconeixement de la realitat esportiva de la població estrangera

De l'informe diagnòstic (IME, 2007) s'extreuen conclusions generals sobre el coneixement de l'oferta esportiva de la ciutat i la participació dels immigrants, així com els seus hàbits esportius i els espais que utilitzen.

Pel que fa al coneixement de l'oferta esportiva, la majoria dels immigrants tenen molt poc coneixement sobre les associacions i entitats esportives que hi ha al municipi i només coneixen l'oferta de futbol i, en menor mesura, el futbol sala, el bàsquet i el patinatge artístic. Un coneixement escàs de pràctica formal que es tradueix en els hàbits de pràctica esportiva en espais públics i oberts. Tal com es veu al llarg d'aquesta recerca, la població immigrant acostuma a practicar esport en espais públics, en part per les barreres que dificulten l'accés a les instal·lacions i a la pràctica formal, o en part perquè l'esport que practiquen (com el criquet) no forma part de l'oferta esportiva de la ciutat, o perquè no saben si existeix alguna entitat que vulgui oferir la pràctica d'aquest esport.

Pel que fa als hàbits esportius de la població immigrant, la majoria de les persones practica el futbol i/o el futbol sala, donant continuïtat a una pràctica que realitzaven als països d'origen -segons expliquen- ja que, juntament al voleibol, és l'esport més estès tant al Marroc com a gran part de Sud-amèrica, principals procedències de la població immigrant. Aquest fet fa que no donin especial importància als esports autòctons i juguin i practiquin els esports d'aquí.

A continuació es descriuran i analitzaran amb més detall els hàbits esportius de la població estrangera i les possibles barreres a la participació esportiva.

5.4.1. Recursos econòmics

Els representants de l'administració pública i del teixit associatiu coincideixen en les barreres econòmiques i la despesa que comporta el pagament d'una quota, moltes vegades superior a la que poden permetre's pagar per la falta d'ajuts i subvencions de les institucions públiques. Malgrat que totes les entitats són organitzacions sense ànim de lucre i sol·liciten finançament i subvencions tant a l'Ajuntament com a la Diputació i la Generalitat, sovint no en reben i això els dificulta l'organització d'esdeveniments o activitats esportives de lliure participació. Així mateix, IME (2007) identifica un 33% de les entitats enquestades que opinen que el pagament de les quotes és la barrera principal per a la participació esportiva, juntament al fet que la població immigrant desconeix els possibles ajuts socials que podria sol·licitar.

Algunes entitats esportives petites, que tenen persones amb pocs recursos que no poden pagar la quota, busquen la forma de compensar aquest dèficit d'ingressos mitjançant la redistribució de les quotes de la resta o es fan càrrec ells mateixos de la despesa.

5.4.2. Accés i ús de les instal·lacions esportives municipals

Santa Coloma de Gramenet disposa d'una xarxa d'instal·lacions i equipament esportius que obren la possibilitat a la pràctica esportiva des d'un vessant lúdic però també als nivells d'iniciació, manteniment,

formació o competició. La taula 5.9 mostra el recompte d'equipaments esportius públics (tant a l'aire lliure com coberts) elaborat per l'Institut Municipal d'Esports l'any 2006. Cal destacar l'opció d'aprofitament dels 30 espais esportius de les escoles de primària i secundària, que amplien significativament l'oferta d'espais on poder practicar esport de forma lliure.

Taula 5.9		
Recompte d'equipaments esportius a Santa Coloma de Gramenet	Pistes poliesportives a l'aire lliure	4
	Pistes poliesportives en pavellons	6
	Pistes de tennis	4
	Frontons	2
	Camps de futbol, rugbi, hoquei, etc.	4
	Espais esportius en sales	5
	Vasos de piscines a l'aire lliure	3
	Vasos de piscines cobertes	3
	Pistes d'atletisme	1
	Altres espais convencionals (petanca, esquaix, etc.)	8
	Altres tipus singulars (pistes d'esquí, camps de golf, etc.)	1
	Altres espais esportius públics i oberts (parcs)	4
	Altres espais petits (pistes petites, escoles, etc.)	30

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del IME de Santa Coloma de Gramenet (2006)

La taula 5.9 mostra la gran varietat d'espais de què disposa Santa Coloma, amb 10 pistes poliesportives, de les quals sis són cobertes, quatre pistes de tennis, dos frontons, quatre camps de futbol, rugbi i/o hoquei, tres piscines cobertes i tres a l'aire lliure. Destaquen, també, els vuit espais denominats convencionals on es pot jugar a la petanca, i els quatre parcs, anomenats espais esportius públics i oberts, que són alguns dels espais de més fàcil accés per tothom.

Segons IME (2007), l'ús principal que les associacions d'immigrants i les entitats culturals fan de les instal·lacions esportives són actes culturals, amb un 67% del enquestats afirmant que alguna vegada han fet ús de les instal·lacions que ofereix l'IME, però que no ha estat un ús esportiu sinó cultural, religiós o social.

L'IME ha adaptat els preus públics per facilitar l'accés a aquestes instal·lacions i intenta tenir més contacte amb les comunitats que poden trobar més problemes per accedir-hi, com passa amb la comunitat musulmana.

La majoria de les entitats acostumen a dirigir-se a l'Institut Municipal d'Esport per sol·licitar o gestionar activitats culturals i/o esportives, encara que comenten que a vegades no aconsegueixen cap ajuda i és massa complicat per la burocràcia que cal seguir. Excepte en el cas de la Unió Las Palmas, que utilitza instal·lacions municipals, tant el pavelló per jugar els partits com els patis de les escoles per entrenar, cedits per l'IME, la resta d'entitats troben moltes complicacions per accedir a les instal·lacions esportives on poder practicar esport de manera més formal. Gràcies a les reivindicacions a l'alcalde, el lloguer de les instal·lacions de l'equip amateur del F.C. Imperio permet que els equips de base puguin fer-ne ús. El lloguer d'instal·lacions per a pràctiques esportives o culturals és massa elevat i, en no poder-hi fer front han de jugar en pistes obertes, al carrer quan hi troben un buit, a la platja o el riu; espais on no cal pagar diners.

A més de les barreres econòmiques per accedir a les instal·lacions, les entitats destaquen que hi ha una falta d'informació general entre la població immigrant, i que la formalització d'un matrícula o l'obligació de vincular-se a un club o entitat –que implica haver-ne de pagar una quota- suposen un problema important. Aquesta opinió es confirma a IME (2007) amb 34% dels enquestats que consideren que la falta de difusió de l'esport és la principal causa de la baixa participació.

La valoració general sobre les instal·lacions esportives existents en general és bastant positiva. Afirmen que l'oferta és acceptable i que n'hi ha suficients, però critiquen l'estat d'algunes, i sobretot els problemes d'accés. Una dada a destacar és que les dues associacions d'immigrants tenen una consideració molt millor dels espais oberts i lliures, com parcs i places, que de les instal·lacions municipals per poder practicar-hi esports.

5.4.3. L'associacionisme esportiu i accés al sistema formal

Des de l'administració local es percep que els clubs i associacions locals només s'interessen pels jugadors estrangers quan són molt bons. En aquests casos no hi ha cap barrera que impedeixi la seva participació i el jugador rep tot el suport necessari per federar-se i competir. Les dues entitats esportives més rellevants de la ciutat (IME, 2007), una de futbol i l'altra de futbol sala, realitzen una selecció dels millors jugadors, de manera que es realitza una valoració tècnica i d'aptitud dels jugadors. Així, no poden actuar com elements integradors com els agradaria.

El diagnòstic de l'IME (2007) mostra que el nombre de joves d'origen immigrant que participa en clubs o entitats esportives és molt inferior al de les persones autòctones, encara que el 77% dels clubs analitzats compten amb alguna persona de procedència estrangera. Les dues excepcions més rellevants són el club de futbol sala Eurogramenet i el club de futbol Imperi, que presenten al voltant d'un 50% de participants d'origen estranger.

Totes les entitats en què hi ha algun membre de procedència estrangera afirmen que la seva participació en les activitats de l'entitat és completa, però consideren que la implicació dels pares hauria de ser major, ja que és en aquesta qüestió on es denota més diferència d'origen.

Les entitats culturals entrevistades posen de relleu que el més important per a ells és la integració, conèixer gent i donar-se a conèixer per poder superar les barreres de coneixement, por i prejudicis que moltes vegades transmeten els mitjans de comunicació i, per a fer-ho, confien en l'esport i la participació ciutadana.

La cultura associativa que es dona en la població immigrant és interpretada en ocasions com una segregació. Els entrevistats, per contra, creuen que la dinàmica associativa és una bona manera d'aconseguir objectius inassolibles individualment. Les dues associacions d'immigrants entrevistades, tant la islàmica com la sud-americana, coincideixen que un dels seus principals objectius és obrir-se a la resta de població des de l'associació. Per aquest motiu, organitzen activitats obertes a la participació de tothom i intenten crear vincles amb la societat d'acollida per poder integrar-s'hi i planificar millor el futur. Tot i així, també denuncien que la falta d'ajuda per part de les institucions dificulta aquesta acció. Des del F.C. Imperio, assenyalen que sí que existeix una certa tendència a trobar-se amb persones de la pròpia comunitat, però que al seu club segueixen la màxima que mentre estan a l'entitat tots han de ser un i sinó, no hi tenen cabuda.

La majoria dels entrevistats destaquen i valoren molt positivament les iniciatives d'"Esport per a tots", en què perceben una possibilitat de participació sense barreres i un punt de trobada per als immigrants que, encara que amb limitacions econòmiques, poden practicar exercici. Consideren, a més, que aquest tipus d'esdeveniments haurien de dur-se a terme més sovint i ampliar l'oferta esportiva, que no se centri només a córrer. Mostra d'això és el torneig que la Unió Las Palmas porta organitzant cada any a Santa Coloma, des de fa 27 anys, en col·laboració amb l'IME i el finançament de la Diputació de Barcelona. Al torneig hi participen 68 equips de diferents orígens i es disputa durant cinc caps de setmana al pavelló nou de Santa Coloma.

Els entrevistats consideren que l'esport federat és també una barrera a la participació esportiva. La paperassa que cal omplir i el preu que s'ha de pagar per una fitxa federativa esdevenen una barrera econòmica. En el cas del club esportiu Unió Las Palmas té, però, una visió molt diferent ja que afirmen que la federació els posa moltes facilitats per dur a terme la paperassa necessària i que les úniques condicions que els posen per a la participació és que els nens estiguin estudiant i vivint a Santa Coloma, és a dir, que presentin un certificat d'escolaritat i de residència.

5.4.4. Informació

A banda de problemes idiomàtics, com els que s'han vist a Santa Coloma de Gramenet sobretot amb la comunitat xinesa, la falta d'informació, no només sobre ajuts i beques, sinó sobre la possibilitat de participar en entitats esportives o instal·lacions municipals, és una altra de les principals barreres que els immigrants han expressat en el diagnòstic de l'IME. Molts desconeixen els passos a seguir, o l'oferta esportiva real de la ciutat, i altres creuen que serà impossible accedir-hi per l'elevat cost que no poden assumir encara que, en realitat, tan l'IME com les entitats esportives consideren que el preu no és tan elevat.

A Santa Coloma de Gramenet, l'administració treballa conjuntament amb un equip de mediadors especialitzats en diferents cultures per poder tenir accés a les diferents comunitats d'immigrants resident a la ciutat. Aquest equip de mediadors s'ubica als centres cívics del municipi i gestiona les demandes de les comunitats d'immigrants amb l'administració, sobretot quan es desconeixen les vies o hi ha problemes de comunicació lingüística.

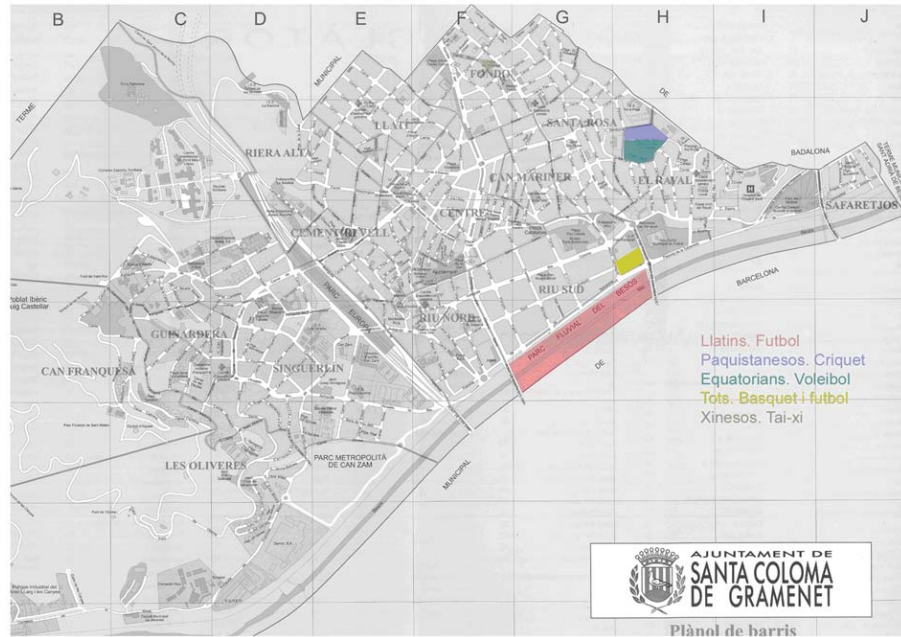
5.4.5. Esport a l'espai públic

La manca d'espais públics adequats per a la pràctica esportiva entre els estrangers i la població en general no és un problema en aquest municipi ja que, al contrari, tothom ha posat de relleu que existeixen molts parcs i places on es pot practicar esport de forma lliure, destacant la riera del Riu Besòs, una de les millors ubicacions per a la pràctica esportiva.

Tal com mostra el mapa (gràfic 5.5) , a Santa Coloma de Gramenet hi ha una gran diversitat d'espais oberts. Al mapa s'hi han destacat els espais en què els immigrants practiquen esport assíduament de manera informal, les comunitats que hi participen i els esports que hi practiquen.

Gràfic 5.5

Repartiment de la pràctica esportiva dels immigrants a Santa Coloma de Gramenet

Font: Elaboració pròpia

Per exemple, cal destacar que la riera del Riu Besòs és un ampli espai on es congrega un gran nombre de persones de totes la nacionalitats, sobretot els caps de setmana, per practicar esports com el futbol o el vòlei (IME, 2007); el Parc del Motocròs, on un grup de persones del Pakistan es reuneix per practicar el seu esport nacional, el criquet; i el parc de Can Peixauet, on joves de diferents nacionalitats juguen a basquet.

La zona on es congrega més gent per practicar esport és la riera del Riu Besòs (marcada en vermell), on principalment els caps de setmana es pot trobar un nombrós grup de llatinoamericans, majoritàriament equatorians, per jugar a futbol. Encara que és una pràctica informal, es duu a terme de forma organitzada, ja que porten les seves pròpies porteries i organitzen petits partits i torneigs entre equips de diferents nacionalitats. També es reuneix un important grup de persones del Marroc, que organitzen els seus propis torneigs o juguen amb els primers. La possibilitat de practicar esport en un espai tan extens facilita molt el foment de l'esport entre la població.

Un altre dels espais detectats (IME, 2007) però d'ús no tan extens és la zona alta del Parc dels Pins, el Parc del Motocròs (marcat en blau), on la comunitat pakistanesa es troba per jugar a un dels seus esports autòctons, el criquet. A causa de l'extensa superfície que es necessita per jugar a aquest esport, aquest grup adapta el joc a l'espai per poder jugar-hi.

En aquest mateix espai de però a la zona baixa (marcada en verd fosc), els diumenges al migdia es poden trobar persones de nacionalitat equatoriana practicant un esport que ells denominen *equavolei* molt similar al voleibol convencional, però amb alguna diferència. Cal tenir en compte que l'*equavolei* és un dels esports nacionals de l'Equador. A causa de les queixes veïnals han hagut de buscar un altre espai per poder jugar-hi i s'han traslladat a la zona de Sant Martí, on hi ha un espai i una xarxa per jugar de forma adequada (IME, 2007).

Al parc de Can Peixauet (marcat en groc), cada dia a la tarda es troben joves de diferents nacionalitats, llatins i marroquins sobretot, i juguen principalment a bàsquet. Cal destacar que també s'hi poden trobar persones d'origen xinès, dones majoritàriament, que a les set del matí practiquen tai xi a la plaça del rellotge (marcat en verd clar).

Una de les conclusions més destacables d'aquest apartat és que les persones procedents de països de sud-americà tenen molt més costum d'utilitzar els espais públics per a les seves pràctiques esportives i sovint estan en places i parcs per practica esport, mentre que un grup reduït de joves d'origen pakistanès utilitza un espai molt concret per poder practicar el seu esport autòcton, el criquet. La comunitat marroquina no té costum d'utilitzar l'espai públic, mentre que la comunitat xinesa és la que, amb diferència, menys ús fa de l'espai públic

5.4.6. conflicte i cohesió social

En el cas de Santa Coloma de Gramenet, l'única mostra de conflicte veïnal es va donar al Parc del Motocròs, on un grup d'equatorians jugava a *equavolei*, i per les queixes dels veïns, es van haver de moure a un altre espai. Però en la resta de casos, s'ha vist que la pràctica esportiva a l'espai públic genera més comunicació intercultural i cohesió social que conflicte. Un exemple clar són els partits de futbol que s'organitzen a la riera del Riu Besòs cada cap de setmana, en què poden veure's persones d'origen llatinoamericà jugant a futbol amb persones d'origen marroquí i d'altres procedències.

5.4.7. Autoexclusió

Aquest pot ser el cas de la comunitat xinesa a Santa Coloma que, malgrat ser la segona procedència d'estrangers més nombrosa, no tenen gairebé cap relació amb la resta de la població, ni estrangera ni autòctona, ja que només participen de pràctiques culturals pròpies i es relacionen amb membres de la pròpia comunitat.

A l'estudi (IME, 2007), s'ha detectat que encara que hi ha associacions culturals o ètniques amb membres d'una sola procedència, la voluntat de les associacions és sempre obrir-se a la resta de població i a tothom que vulgui participar, tant de les activitats que organitzen com de la pròpia associació.

5.5. Xarxes socials

Les aproximacions de gestió utilitzades per implementar accions en la pràctica esportiva en un context multicultural identificades en aquest estudi són la transversalitat i el treball en xarxes socials.

Pel desenvolupament i la implementació de polítiques d'immigració i esport, s'ha identificat la transversalitat com una de les formes més òptimes de treball. La identificació d'actors socials, com poden ser les associacions, entitats externes o altres municipis, comarques o fins i tot províncies, possibilita l'extensió de la transversalitat a l'exterior. La creació i gestió de xarxes socials implica la col·laboració entre l'Administració local i la xarxa associativa en el procés de formulació i implementació de polítiques esportives en un context multicultural.

Per la composició o demarcació d'una xarxa social s'han de tenir en compte els actors que intervenen i els tipus de relacions que es conformen entre ells. Aquestes relacions poden ser de transversalitat horitzontal, que es donarien entre diferents àrees d'un mateix ajuntament o amb altres administracions locals, i

institucions paral·leles. Aquest tipus de relació ofereix una forma més efectiva i eficient de treballar degut a l'oportunitat d'obtenir recursos i *expertise* d'altres experiències.

En el cas analitzat de Santa Coloma de Gramenet es confirma l'existència d'una transversalitat horitzontal activa entre les diferents àrees de l'Ajuntament, sobretot amb les àrees de Participació Ciutadana, l'àrea de Serveis socials, l'àrea de Cultura, la d'Educació i Medi Ambient, Urbanisme i Salut pública i Consum. Cal destacar, no obstant, que aquestes relacions de transversalitat horitzontal acostumen a ser unidireccionals, és a dir, una de les àrees sol·licita col·laboració puntual a una altra àrea, com pot ser la col·laboració de l'àrea d'esports i de l'àrea d'urbanisme, per la gestió d'algun espai públic per l'organització d'alguna festa puntual al carrer. Dins d'aquesta transversalitat horitzontal cal incloure les relacions que l'Institut Municipal d'Esport manté amb el Consell Esportiu del Barcelonès Nord, per l'organització i realització de les lligues esportives escolars, i a la vegada també del contacte que això comporta amb els ajuntaments de Badalona i Sant Adrià de Besòs, que pertanyen al mateix Consell Esportiu.

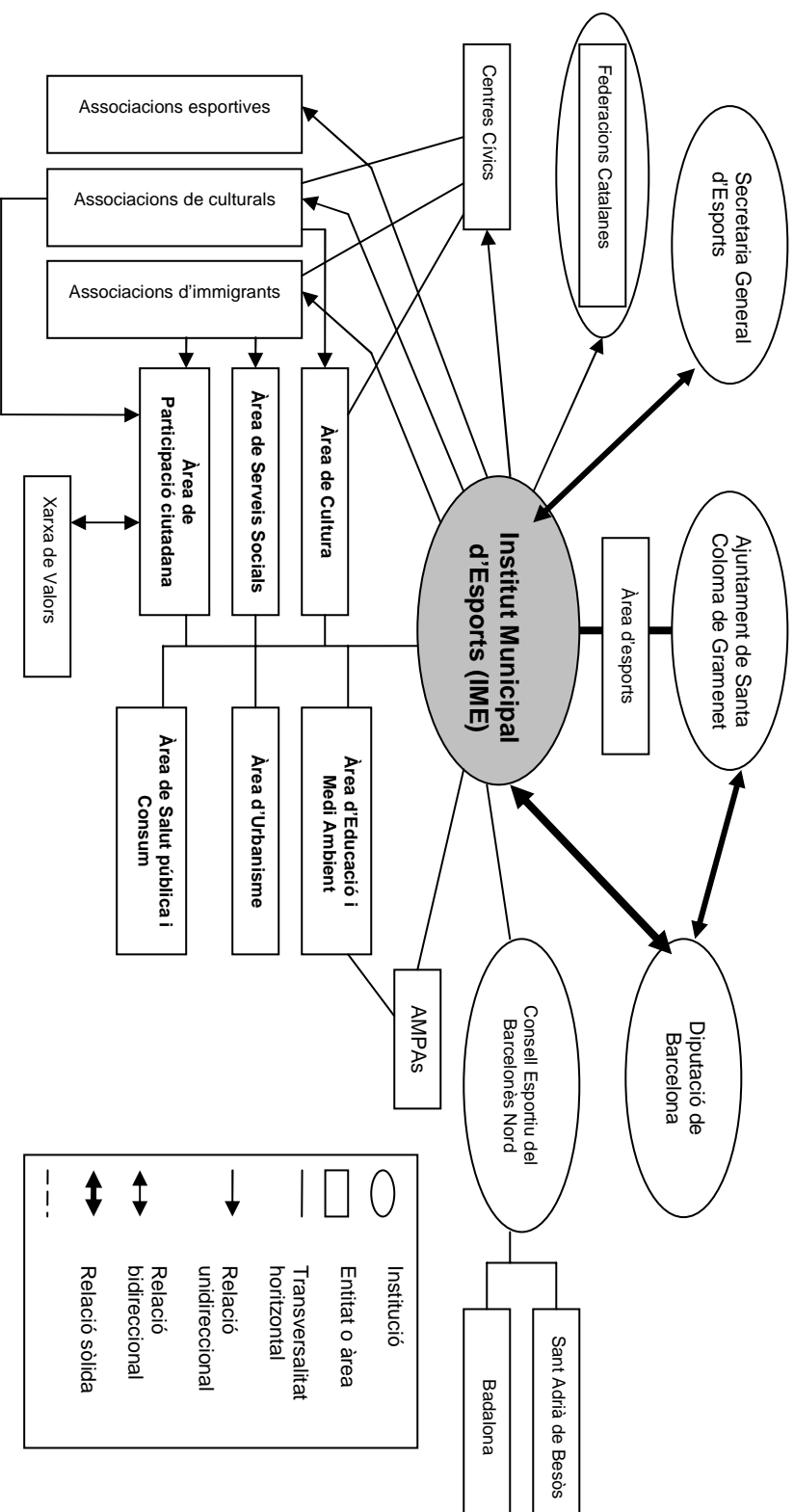
La transversalitat vertical en el cas de Santa Coloma se centra en el contacte entre l'Administració local i la Diputació de Barcelona i la Generalitat de Catalunya per oportunitats de finançament per programes d'integració i altres subvencions. A vegades, la falta d'una política d'acció clara i la necessitat d'uns traços més definits per saber cap a on van les polítiques d'immigració i intervenció dificulten en gran mesura la implementació i la transversalitat òptima. L'Institut Municipal d'Esports manté relació també amb les diferents Federacions Esportives Catalanes pel que fa a la gestió de les fitxes federatives i tota mena de tràmits per formalitzar l'esport federat a Santa Coloma.

El treball en xarxes socials s'identifica com a un punt fort de l'acció de l'Administració local a Santa Coloma, donat que el principi d'actuació de l'Institut Municipal d'Esport es basa en no intervenir de forma directa en l'organització d'activitats esportives o culturals, sinó que solen optar per intervencions indirectes basades en la col·laboració amb entitats externes. És per això que ha posat en marxa una sèrie de plans dirigits a atorgar subvencions. La xarxa associativa de la ciutat està composta per les associacions esportives, d'immigrants i culturals, i per altres actors socials com les AMPA's de les escoles, els Centres cívics o la Xarxa de Valors, que conformen la xarxa social al municipi. La diversitat i heterogeneïtat de la xarxa associativa comporta que l'objectiu principal d'aquest posicionament d'intervenció sigui facilitar els espais necessaris per realitzar activitats esportives i també l'ús d'instal·lacions esportives per a activitats culturals i religioses. Les relacions entre ajuntaments i entitats externes són de caràcter bastant formal i mostren la implicació de l'ajuntament amb la xarxa associativa del municipi.

A Santa Coloma de Gramenet, el torneig de futbol sala organitzat per l'Unión Las Palmas finançat per la Diputació de Barcelona, amb la col·laboració del Institut Municipal d'Esports que cedeix les instal·lacions i amb diferents patrocinis s'identifica com una col·laboració important en temes d'esport i multiculturalitat. Aquest torneig, que se celebra des de fa 27 anys i en el qual participen 68 equips de diverses nacionalitats, és una mostra clara de la superació de tota mena de barreres socials i racials agrupant per raó d'una mateixa afició, el futbol sala, persones que no tenen res en comú en les seves vides quotidianes.

Gràfic 5.6

Sociograma de la transversalitat de l'Institut Municipal d'Esports de Santa Coloma de Gramenet

Font:
Elaboració
pròpia

Conclusions

Les conclusions d'aquest informe reflecteixen l'abast limitat de la recerca duta a terme. S'han recollit i analitzat dades en dues àrees principals. La primera fa referència a dades exploratòries i se centra en la pràctica esportiva col·lectiva i organitzada de la població adulta d'immigrants. En segon lloc, s'han recollit dades sobre la resposta política del sector públic a la realitat canviant de l'esport produïda pel creixement dels grups d'immigrants arribats. És important, doncs, remarcar que l'esport individual i el comportament en l'activitat física dels individus no s'inclouen en aquesta recerca, així com tampoc s'hi inclou la pràctica esportiva infantil, tot i que s'han inclòs alguns exemples de participació esportiva de joves.

Una major comprensió del comportament i les necessitats esportives dels grups d'immigrants permetrà al sector públic i a altres actors gestionar més eficaçment la provisió d'oportunitats esportives en la comunitat. Si els ideals d'inclusió, integració i cohesió s'han d'aconseguir i les activitats esportives s'han d'obrir a tothom sense discriminació ni diferenciació, cal prendre determinats passos per fer-ho realitat. Els resultats d'aquesta recerca mostren que cal una combinació dinàmica de les aproximacions polítiques, que ha de ser adoptada per part dels actors del sector públic, que tinguin en compte la diversitat cultural dels grups d'immigrants, particularment de les dones, els nens, els joves i la tercera edat.

El futur de Catalunya és multicultural i això afectarà la realitat esportiva. La present recerca serà essencial per entendre la natura dels canvis socials i el paper canviant de l'esport, no només en les vides dels immigrants nous, sinó també per a les futures generacions de nens nascuts en famílies de barreja ètnica. Com serà definida a Catalunya la diversitat ètnica de manera que reflecteixi aquesta realitat apareix com un interrogant ampli i complex. Caldrà veure quines conseqüències importants té aquest fet en les identitats comunitàries i quina és l'habilitat dels actors de l'administració pública per identificar els grups minoritaris i implementar polítiques de discriminació positiva.

En efecte, un dubte més profund roman pel que fa a si els immigrants s'estableixen com residents permanents, si es traslladen a altres regions europees per raons econòmiques, o si tornen al país d'origen. Això té un impacte important en l'adopció de les aproximacions polítiques i la manera amb què els immigrants es veuen a sí mateixos com a membres provisionals de la comunitat (per exemple estudiants, treballadors convidats) o com a residents permanents. L'augment de les peticions de reagrupació familiar, especialment en les comunitats llatinoamericanes i marroquines, suggereix que els nous immigrants tenen la intenció de quedar-se, però cal més recerca en aquest àmbit per respondre apropiadament a aquesta realitat dels immigrants.

Les següents conclusions s'han extret a partir de la recerca elaborada en aquest estudi i en el context de la recerca més àmplia duta a terme pel Centre d'Estudis Olímpics (UAB) sobre esport i immigració a Catalunya des de l'any 2005. Una síntesi del comportament esportiu de la població d'immigrants adulta en

l'activitat esportiva organitzada és seguida per una sèrie de recomanacions per al desenvolupament de respostes polítiques eficaces per part dels actors del sector públic. El capítol i l'informe acaben amb suggeriments pel que fa a com aquest estudi exploratori pot formar una plataforma per a la recerca futura.

Els resultats d'aquest projecte de recerca assenyalen que la Generalitat de Catalunya i, amb un major nivell de desenvolupament, el programa multicultural d'esport que ha promogut durant quatre anys la Diputació de Barcelona han donat els primers passos en el procés d'establir polítiques coherents en aquesta àrea.

Els objectius de les polítiques existents se centren en la integració dels immigrants. Fins i tot quan els actors de l'administració pública fan servir termes políticament neutrals com ara cohesió o acomodació, la realitat de la pràctica esportiva continua essent de caire pluricultural. Per tant, existeix un "buit" polític entre els objectius i la realitat. Aquest buit es perpetua per la manca de sensibilitat i enteniment de les necessitats i hàbits esportius de la població immigrant.

6.1. Trets característics de la pràctica esportiva de la població immigrant

Les experiències esportives que s'han inclòs en aquest estudi revelen que l'esport organitzat per part de la població immigrant es caracteritza pels següents factors:

Diversitat – la pràctica esportiva varia entre i dins de les mateixes comunitats en termes de qui juga, per què ho fa, com es juga, i quins esports es practiquen. El futbol apareix com l'únic esport que transcendeix cultures, establint-se com a pràctica cultural universal.

Informalitat – la pràctica esportiva organitzada entre la població immigrant és informal en el sentit que l'organitzen els grups (i associacions) d'immigrants per a grups d'immigrants, fora del sistema esportiu català formal. Tot i això, es van detectar alguns exemples d'atletes o equips que formen part del sistema federat.

Xarxes socials – el desenvolupament de xarxes socials és un factor motivador clau que porta la població immigrant adulta a participar en activitats esportives organitzades. Aquestes xarxes són els sistemes informals a través dels quals s'organitza la pràctica esportiva dins de les comunitats d'immigrants.

Identitat cultural – reforçar i mostrar la identitat cultural en un nou context social juga un paper central en la pràctica esportiva de molts immigrants. Reafirmar la identitat, i en particular la identitat nacional, és un element essencial i en ocasions sembla formar part d'un procés més ampli de negociació de la pròpia identitat cultural i d'assimilació. En termes esportius, els immigrants han començat a identificar-se amb clubs esportius com ara el FC Barcelona –en ocasions abans d'arribar a Catalunya–, que poden actuar com a vehicle per comprendre la cultura i història local.

Adaptació – la pràctica esportiva per part de la població immigrant, i en particular d'alguns esports minoritaris, es troba en un procés d'adaptació a les circumstàncies locals com ara les normes i comportaments dins i fora del camp; els tipus d'esports que es juguen, i en particular la importància del futbol; les normes dels esports practicats; i l'adaptació als espais on es juga.

Oportunitat – la pràctica esportiva per part de la població immigrant es pot veure com un element enriquidor de la realitat esportiva, incrementant el capital esportiu en oferir nous esports a què jugar, nous jugadors amb qui jugar i noves formes de jugar-hi. Crear oportunitats per a la pràctica esportiva conjunta de la població immigrant i autòctona és el repte central de l'administració pública i del teixit associatiu. Malgrat això, la simple creació d'oportunitats no és garantia d'assolir els objectius d'integració i cohesió social en el context esportiu. Animar la gent de diferents contextos culturals a jugar junta i compartir un conjunt de valors esportius acceptats per tots (respecte, joc net, entesa, tolerància) és un repte molt més complex.

Tal i com s'ha dit en la introducció, és necessari respectar la diversitat dels diferents grups d'estrangers i tenir en compte que cada grup té el seu propi i diferent conjunt de necessitats i demandes. Malgrat això, és necessari identificar algunes necessitats comunes per tal que els actors de l'administració pública puguin respondre amb la formulació de polítiques i actuacions:

Respecte. L'orgull de les identitats culturals, i en particular de les pràctiques esportives pròpies, i la necessitat per protegir-les i conservar-les quan s'arriba a una nova societat implica que el respecte per la diversitat cultural és una part necessària d'un procés d'integració en què les comunitats s'obren de manera gradual.

Diàleg. Cal promoure una interacció constant amb representants de diferents comunitats per tal d'implicar-los en la presa de decisions i la formació de polítiques esportives (veure capítol 4). La població estrangera necessita ser entesa i escoltada per expressar les seves necessitats i demandes.

Drets i responsabilitats. Tots els ciutadans han de ser sensibles als seus drets i deures esportius per tal d'assegurar que els diferents grups puguin compartir espais esportius sense conflicte i accedir a la pràctica esportiva gaudint de les mateixes circumstàncies.

Informació. Informar els estrangers de les possibilitats per a la pràctica esportiva que, en el cas de la població adulta, pot implicar la traducció d'aquesta informació a les seves llengües i l'ús de mitjans no convencionals per distribuir els missatges. Hi ha una necessitat per incrementar la sensibilització de les població local envers les diferències culturals i, per tant, de pràctica esportiva.

Instal·lacions. Dissenyar, planificar i gestionar les instal·lacions tenint en compte les diferents pràctiques i hàbits esportius de la població local i estrangera. Això pot implicar nous materials i l'adaptació realista dels espais per a nous esports o adaptació de nous esports, així com ajudes per promoure l'ús d'instal·lacions per la població estrangera que tenen dificultats econòmiques.

Activitats. Organitzar les activitats i programes esportius tenint en compte els diferents esports que juga la població estrangera, així com els seus hàbits de pràctica esportiva que poden afectar-ne la participació.

6.2. Recomanacions per al desenvolupament de polítiques en el camp de la pràctica esportiva en un context multicultural

La diversitat d'hàbits esportius de la població immigrant destaquen la importància que té la definició, per part de l'administració pública, d'una estratègia política d'intervenció en el camp de la pràctica esportiva

en un context multicultural que es defineixi per la seva flexibilitat i naturalesa dinàmica. Mentre els objectius polítics poden definir una aproximació política general, hi ha una clara necessitat per a l'administració pública de tenir en consideració una combinació d'aproximacions que corresponguin millor als hàbits i necessitats esportives de la comunitat local. Aquest procés pot implicar una combinació d'iniciatives pluriculturals per al desenvolupament i la eventual obertura d'esports ètnics minoritaris a la resta de la comunitat, així com intervencions interculturals que promouen intercanvis entre grups ètnics.

Independentment de l'aproximació política adoptada, els resultats de la recerca duta a terme en aquest estudi, i com a part de la línia de recerca que promou el Centre d'Estudis Olímpics de la UAB en aquest àmbit (Kennett, 2006; 2007), destaquen la necessitat d'una gestió més transversal – tant horitzontal com vertical – i el desenvolupament d'una sèrie d'eines i accions que reforcin i desenvolupin xarxes a través de les quals pugui actuar l'administració pública.

Tot i que existeixen exemples d'accions transversals entre els departaments dels ajuntaments (transversalitat horitzontal), entre els ajuntaments i actors socials externs (teixit associatiu) i entre els diferents nivells de l'administració (transversalitat vertical), hi ha encara una àrea que requereix promoció. Kennett et al (2007:50) identifica com a beneficis de la transversalitat en l'oferta d'activitats esportives en un context multicultural els següents elements:

- **Eficàcia:** identificar i aconseguir objectius comuns entre departaments.
- **Eficiència:** maximitzar l'ús de recursos per aconseguir els objectius i evitar duplicitats de treball o la creació de 'forats negres' allà on no hi ha intervenció quan és necessària.
- **Intercanvi de coneixement** i desenvolupament d'**àrees d'expertise** de cara a la creació d'una xarxa.
- **Creació de la imatge** d'una Administració pública coordinada i coherent amb diversos punts d'accessibilitat per als estrangers.
- Augment de les oportunitats d'aconseguir **finançament** i suport d'administracions de forma transversal vertical.

Un exemple d'actuació que promou aquest treball en xarxa l'ofereix la Diputació de Barcelona a través del seu programa multicultural en l'àmbit de l'esport. Per tal d'assolir un alt grau de transversalitat, tant a nivell horitzontal com vertical, aquest tipus d'actuacions s'haurien de promoure en la resta del territori català amb la Secretaria General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya com a actor motor del procés i les diputacions com a element clau per al treball amb els municipis.

A continuació es proposen un conjunt d'eines i accions que poden millorar l'eficiència i eficàcia de la intervenció de l'administració en la pràctica esportiva en un context multicultural:

- **Realització de contactes regulars i formals** entre departaments per establir objectius comuns i plans d'acció, identificant i promovent iniciatives susceptibles de ser organitzades conjuntament, acordant indicadors i mètodes d'avaluació.
- **Sistema d'informació i difusió a Internet** amb informació sobre activitats esportives, cogestionades entre associacions d'immigrants i associacions esportives.
- **Trobades, reunions i fòrums formals** amb la participació de tots els actors socials clau, per debatre temes relacionats amb l'esport i la cohesió social.

- **Formació especialitzada** per a tècnics de diversos departaments sobre el fenomen de la immigració, com gestionar la diversitat en un context esportiu multicultural i com treballar en transversalitat.
- **Campanyes de sensibilització** per als clubs i les entitats esportives per promoure la participació i inclusió d'immigrants en el sistema esportiu federat.
- **Identificació d'ajuts** de la Unió Europea, el Govern Central, la Generalitat de Catalunya i les Diputacions i preparació de sol·licituds conjuntes de forma transversal vertical.

Per tal d'establir polítiques concretes i fer un seguiment del grau d'assoliment dels objectius, des de l'administració s'haurien de fer **estudis sobre els hàbits esportius i les necessitats de la població immigrant**. Aquests estudis impliquen investigacions sistemàtiques sobre l'oferta i demanda esportiva local per conèixer la realitat multicultural esportiva de la població, enfocant-les en l'anàlisi dels hàbits esportius de col·lectius diferents, els seus nivells de satisfacció respecte de l'oferta esportiva existent, l'anàlisi de l'oferta esportiva municipal i els recursos de què es disposen, i l'anàlisi de l'oferta esportiva privada i les associacions esportives i el seu paper en la inclusió d'esportistes immigrants. El format d'aquests estudis podria ser: enquestes d'hàbits esportius i opinions que incloguin una mostra estructurada i identificable de població estrangera; dades de participació obtingudes a partir de les instal·lacions esportives; i grups de discussió per debatre en profunditat temes claus.

Els **objectius** de les polítiques s'haurien d'establir definint clarament l'aproximació adoptada i allò que es vol assolir amb la intervenció. Aquests objectius haurien de ser quantificables, sempre que fos possible, realistes en el seu abast, amb terminis, i haurien d'identificar **grups prioritaris** com ara els joves, les dones, i certes comunitats i/o barris.

La **planificació** de les intervencions implica reconciliar les característiques de la demanda de la població estrangera amb les de la població d'acollida, així com amb limitacions de l'oferta per disponibilitat de recursos (capacitat de les instal·lacions, ús existent i demanda competitiva per utilitzar les instal·lacions, costos del servei). Les activitats i programes esportius s'haurien de planificar d'acord amb l'assoliment dels objectius.

La **implementació** d'aquestes polítiques s'hauria de fer mitjançant accions transversals i la gestió de xarxes socials, adoptant una aproximació conjunta per abordar el tema de la pràctica esportiva en un context multicultural que se centri en l'efectivitat i l'eficiència.

El procés hauria de concloure amb l'**avaluació**, mitjançant el seguiment a través d'indicadors socials de les activitats i programes. Aquesta avaluació hauria de formar part d'un procés de recerca i comportar una adequació dels objectius polítics i d'altres elements del procés de formulació de polítiques que es considerin necessaris.

6.3. Proposta d'indicadors d'integració a través de la pràctica esportiva

A continuació s'ofereix una adaptació dels indicadors proposats en l'estudi Kennett et al. (2006) que permetin mesurar el grau d'integració de la població immigrant en la societat d'acollida a través de la pràctica esportiva.

La proposta inclou un total de 17 indicadors d'integració de la població adulta a través de la pràctica esportiva, estructurats en cinc àrees que es llisten a la taula 6.1. Els indicadors fan referència a la participació de la població immigrant en l'activitat física i l'esport i cobreixen diversos aspectes vinculats a la pràctica esportiva, a l'oferta esportiva dirigida específicament a aquest col·lectiu, a la seva participació en el teixit associatiu esportiu i al consum esportiu.

Alguns indicadors distingeixen entre esports autòctons i esports minoritaris-ètnics. Aquests últims fan referència a esports característics de les cultures dels immigrants que no tenen una pràctica prèvia generalitzada a la societat d'acollida. Un exemple n'és la pràctica del criquet per part de la comunitat pakistanesa.

Taula 6.1

Àrees d'agrupació dels indicadors

- Participació esportiva
 - Sistema esportiu federatiu
 - Ús d'instal·lacions esportives municipals
 - Associacionisme esportiu
 - Consum esportiu
-

S'han definit dos nivells d'indicador no excloents: d'àmbit estatal/regional i d'àmbit local. Els indicadors estatals/regionals corresponen als indicadors de freqüència de participació esportiva i de participació en el sistema federat i permeten una anàlisi comparativa amb altres comunitats autonòmiques, estats i regions a Europa. Els indicadors d'àmbit local – entenent per "local" les províncies o municipis – es caracteritzen per la seva flexibilitat i adaptació a les circumstàncies de l'entorn territorial a què es limiten, així com a la disponibilitat de dades adequades i/o a les limitacions per a la seva recollida.

Respecte a l'especificitat dels indicadors, es proposa realitzar l'anàlisi per nacionalitat, gènere i grups d'edat.

L'obtenció de dades per a l'elaboració d'aquests indicadors s'han de realitzar a partir de diferents fonts. Durant la fase de selecció i definició d'aquests indicadors, s'han identificat una sèrie de fonts que es consideren claus: les enquestes de participació esportiva (EPE); les bases de dades institucionals i/o de gestió (BDI); i les mostres específiques (MEC).

Cal tenir en compte que, en funció de la font d'informació seleccionada, les dades poden ser elaborades a partir d'una mostra representativa de població o correspondre a xifres totals de d'univers, que en aquest cas correspon al total de població estrangera resident al territori.

Les enquestes de participació esportiva s'identifiquen com una de les fonts principals d'informació per a l'elaboració d'aquests indicadors i aporten dades per a 10 dels 17 indicadors.

Una altra de les principals fonts d'informació són les bases de dades institucionals i/o de gestió, és a dir, els sistemes de bases de dades que gestionen l'ús d'instal·lacions esportives i els sistemes d'informació de les federacions esportives, entre d'altres. Aquestes fonts ofereixen dades reals i actualitzades sobre la pràctica esportiva.

Finalment, i degut al caràcter específic i nou d'alguns indicadors, l'obtenció d'informació per a elaborar-los requereix determinar mostres específiques.

Indicadors demogràfics

Per tal d'establir i calcular els indicadors d'integració de la població immigrant a través de la pràctica esportiva, a més dels indicadors específics sobre esport i activitat física, és necessari tenir informació actualitzada sobre una sèrie de dades sociodemogràfiques bàsiques sobre la població immigrant. Aquestes dades, segmentades per nacionalitats, inclouen gènere, edat, situació laboral i/o activitat econòmica, estat civil i temps de residència a Catalunya.

Les dades s'haurien d'analitzar d'acord amb el nivell geogràfic a què s'aplica d'indicador: comunitat autònoma, província, ajuntament.

Indicadors de participació esportiva

Els indicadors de participació esportiva es consideren clau per estimar el nivell d'integració dels immigrants. A través de metodologies d'investigació ja consolidades, es proposa identificar per nacionalitat la freqüència de participació, els esports practicats, els motius per practicar o no practicar esport, i l'espai on es practica. Es realitzarà una comparació entre les diferents nacionalitats i la població total.

	Títol	Descripció	Font
I-1	Freqüència de participació	Freqüència de participació a l'esport de la població estrangera, establint comparacions amb altres grups d'immigrants i la població autòctona.	EPE
I-2	Esports practicats	Esports practicats per la població estrangera, establint comparacions amb altres grups d'immigrants i la població autòctona.	EPE
I-3	Motius per participar o no participar	Motius per participar o no participar a la pràctica esportiva, establint comparacions amb altres grups d'immigrants i la població autòctona.	EPE
I-4	Espai de pràctica	Ús d'espai públic i privat per a la pràctica esportiva.	EPE
I-5	Forma de practicar l'esport	Individual, amics, família, companys de feina, etc.	EPE

Indicadors del sistema esportiu federat

El sistema federat constitueix l'estructura regularitzada de l'esport que indica un nivell alt d'implicació per part de l'esportista i la seva integració en el sistema. Es proposa també incloure un indicador per identificar aquells esports minoritaris-ètnics que formen part del sistema.

	Títol	Descripció	Font
I-6	Esportistes estrangers federats	Percentatge d'esportistes estrangers federats.	BDI
I-7	Moviment federatiu	Nombres d'altres i baixes de fitxes federatives de la població immigrant.	BDI
I-8	Esports minoritaris ètnics federats	Nombre d'esports minoritaris ètnics (no autòctons) federats.	BDI

Indicadors d'ús d'instal·lacions esportives municipals

L'ús de les instal·lacions esportives municipals serà indicatiu de la participació per part de la població immigrant en activitats públiques i l'ús compartit d'espais. Els avenços tecnològics faciliten l'obtenció i l'anàlisi de dades sobre l'ús de les instal·lacions per part de les diferents nacionalitats, que es pot complementar mitjançant enquestes als usuaris.

	Títol	Descripció	Font
I-9	Socis immigrants en les instal·lacions esportives municipals	Percentatge de socis estrangers.	BDI
I-10	Ús de les instal·lacions per part de la població estrangera	Freqüència d'ús de les instal·lacions per part de la població immigrant.	BDI EPD
I-11	Participació organitzada	Percentatge de participants estrangers en activitats programades.	BDI
I-12	Incorporació d'esports minoritaris- ètnics en la instal·lació	Percentatge (del total d'hores) d'activitats minoritàries- ètniques (no autòctones) en el programa de la instal·lació.	MEC

Indicadors d'associacionisme esportiu

L'associacionisme és un element central en la societat espanyola en general i en el sistema esportiu en particular. Es proposa identificar el paper de les associacions esportives i de col·lectius d'immigrants en l'organització d'activitats esportives.

	Títol	Descripció	Font
I-13	Associacionisme i organització d'activitats esportives	Nombre d'associacions esportives i d'immigrants que organitzen o participen en l'organització d'activitats esportives dirigides a la població immigrant.	MEC
I-14	Representació de la població immigrant a l'associacionisme esportiu	Percentatge d'estrangers membres d'associacions esportives.	EPD

Indicadors de consum esportiu

Per ampliar les dimensions dels indicadors, es proposa mesurar els hàbits de consum dels immigrants que no impliquin una pràctica esportiva. Els hàbits de consum d'esport a través dels mitjans de comunicació o com a espectadors i de consum de béns esportius mostren el paper de l'esport en relació amb el seu estil de vida i la seva identitat.

	Títol	Descripció	Font
I-15	Consum de continguts mediàtics esportius	Hores de TV, radio e Internet setmanal, lectura de premsa.	EPE
I-16	Assistència a esdeveniments esportius	Nombre d'esdeveniments en les últimes quatre setmanes.	EPE
I-17	Compra de béns esportius	Productes comprats en les últimes quatre setmanes.	EPE

6.4. Exemples de bones pràctiques en l'àmbit de la pràctica esportiva en un context multicultural

La definició del que constitueix una “bona pràctica” és subjectiu i depèn dels criteris establerts per identificar i mesurar els resultats de les intervencions. En aquest sentit, l'establiment de criteris de bones pràctiques per part dels actors del sector públic dependrà de l'establiment *a priori* d'objectius polítics i de l'adopció d'una aproximació política o d'una combinació d'aproximacions. Per exemple, des d'una aproximació política pluricultural es podria considerar com a bona pràctica la introducció d'un conjunt d'accions indirectes amb l'objectiu de donar suport a l'establiment d'esports ètnics minoritaris. Alternativament, des d'una aproximació intercultural es podrien considerar com a bones pràctiques intervencions més directes amb objectius de promoure la pràctica esportiva conjunta de diversos grups ètnics, amb equips mixts que posen l'èmfasi en la cohesió i l'entesa mútua.

La identificació de bones pràctiques en el marc d'aquest estudi ha estat difícil degut a la limitada avaluació de les intervencions en el camp de l'esport i la immigració. Malgrat això, l'equip ha identificat com a positives un conjunt d'intervencions que han estat avaluades pels seus organitzadors havent assolit objectius relacionats amb la integració. Les mostres de bones pràctiques identificades ofereixen exemples d'estudis sobre hàbits i necessitats esportives; definició i implementació de polítiques; organització d'activitats multiculturals; introducció d'esports minoritaris en la població d'acollida; i participació de joves immigrants en el sistema esportiu català. Aquestes iniciatives són:

- L'estudi sobre la nova realitat esportiva de la ciutat: Santa Coloma de Gramenet
- El Programa Multicultural esportiu de la Diputació de Barcelona
- El torneig Tot Colors
- El criquet a Ciutat Vella
- La secció juvenil de beisbol del FC Barcelona

L'estudi sobre els hàbits, necessitats i perspectives relacionades amb l'esport de la població immigrant a la ciutat de Santa Coloma de Gramenet és el primer exemple de bona pràctica identificat en aquest estudi. El procés de recerca és un element necessari per desenvolupar polítiques apropiades en l'àmbit de l'esport. Aquest procés ha permès a l'Institut Municipal d'Esports de Santa Coloma de Gramenet:

- Identificar una xarxa d'actors implicats en l'organització d'activitats esportives amb població immigrant;
- Contactar amb aquests actors i iniciar un diàleg positiu que mostra la voluntat i disposició de l'ajuntament a obrir-se i escoltar;
- Portar a terme una recerca exploratòria sobre els hàbits i necessitats de la població immigrant en la comunitat local i generar dades que poden ser utilitzades per establir objectius i accions polítiques en aquesta àrea;
- Permetre l'establiment d'una base de dades de contactes i experiències que poden servir per gestionar les intervencions;
- Desenvolupar eines de recerca que poden ser modificades i utilitzades per obtenir dades comparatives al llarg del temps que permetin fer un seguiment dels canvis en els hàbits i necessitats esportives de la població immigrant (veure secció 6.3. sobre indicadors socials)

El segon exemple de bona pràctica és el Programa Multicultural desenvolupat per la Diputació de Barcelona com a exemple pioner en l'establiment de polítiques en el camp de la pràctica esportiva en un

context multicultural. Aquest programa s'ha convertit en un punt de referència per als ajuntaments de la província de Barcelona i d'altres àmbits territorials a Catalunya. El programa s'ha identificat com a bona pràctica en base als següents elements:

- Planteja aspectes del fenomen de la immigració i l'esport a nivell conceptual, permetent establir una clara aproximació política;
- Identifica la necessitat d'intervenció en aquest àmbit i estableix la immigració com una prioritat política en el context de polítiques inclusives adreçades a altres grups marginals;
- Estableix clares línies d'acció que combinen la sensibilització, la formació i el suport econòmic, facilitant l'acció de l'administració local;
- Facilita accions transversals entre diferents nivells de l'administració pública.

Malgrat això, el programa requereix més recerca per tal d'avaluar-ne l'efectivitat a dia d'avui, i hauria de promoure que els ajuntaments realitzessin estudis que es poguessin compartir a través de la xarxa, per tal de generar exemples de bones pràctiques i definir els hàbits i necessitats esportives de la població immigrant.

Un tercer exemple de bona pràctica és el torneig de futbol Tot Colors, identificat com la major competició esportiva multicultural organitzada a Catalunya i que destaca per la importància del treball mitjançant una xarxa social formada per diferents actors socials. Específicament, el torneig:

- Aplega actors de diferents àmbits territorials de Catalunya i és l'únic exemple d'iniciativa esportiva multicultural a escala catalana identificada en la recerca;
- Permet assolir objectius pluriculturals en la primera fase del torneig –alguns equips representen les seves nacionalitats– i objectius interculturals en la segona fase del torneig, amb equips mixts acompanyats de familiars i amics.
- Requereix la coordinació de diferents actors incloent clubs esportius –amb el FC Barcelona com a organització líder i les seves penyes–, associacions d'immigrants, ajuntaments i altres agents públics com ara els Mossos d'Esquadra;
- Implica intercanvis culturals i reuneix diverses cultures al voltant d'un conjunt comú de símbols i valors connectats amb la identitat cultural de la comunitat local i amb el FC Barcelona com a eina per a la integració;
- Es basa en els valors de l'esport, i en particular el respecte per l'altre, al mateix temps que manté un alt nivell de competitivitat.

Les sessions d'entrenament de criquet al districte del Raval organitzades per l'Associació Esportiva Ciutat Vella també poden ser considerades un exemple de bona pràctica. Tot i que l'avaluació final del projecte no havia tingut lloc en el moment d'escriure el present informe, el projecte implica el desenvolupament de l'esport d'una minoria ètnica entre la comunitat pakistanesa, amb l'objectiu d'obrir aquest esport a una comunitat més àmplia. Més específicament, aquesta experiència esportiva:

- Demuestra la transició de pluriculturalitat a integració, dirigint el programa inicialment a nens de la comunitat pakistanesa del districte de Ciutat Vella (responent a les necessitats d'aquesta comunitat particular) i, posteriorment, promovent la participació en les sessions de tots els nens del districte;

- Permet a aquesta comunitat mantenir un aspecte central de la pròpia identitat cultural;
- Implica la participació d'immigrants i entrenadors provinents del Pakistan, Anglaterra i Austràlia;
- Fa ús d'instal·lacions públiques (patis escolars) adaptades a la pràctica de les habilitats bàsiques de l'esport;
- Inclou la participació (com espectadors) de membres de la comunitat pakistanesa, augmentant-ne el compromís amb les escoles.

Els principals reptes per a aquest programa són obrir l'esport a les dones i assegurar l'accés a instal·lacions més apropiades (un terreny de joc més gran) on poder organitzar les competicions.

Un últim exemple de bona pràctica és la secció de beisbol juvenil del FC Barcelona, que proporciona un exemple d'una associació esportiva que estableix un ambient multicultural entre els jugadors i el personal d'entrenament. Aquesta experiència demostra la integració d'immigrants al sistema d'esports formal, i:

- S'ha convertit en un centre de referència en les vides dels joves implicats, establint una xarxa social forta basada en valors positius com el treball en equip, el compromís i el respecte;
- Uneix aquesta gent jove en el context d'una institució social i cultural catalana clau, que els permet identificar-se amb els valors, els costums, les tradicions i la història local;
- Infon un sentit d'orgull i amor propi en els joves a través dels èxits esportius;
- Col·labora a trencar estereotips negatius associats especialment als joves llatinoamericans, combatent així el racisme i la xenofòbia.

Per tal de recollir allò que els diferents actors de l'administració pública defineixen com a "bona pràctica" i facilitar l'intercanvi d'informació i la transferència de coneixement, des de la Generalitat de Catalunya s'hauria de promoure la creació d'una base de dades d'experiències de pràctica esportiva en un context multicultural a Catalunya. Aquesta base de dades, que podria esser gestionada en línia, hauria d'incloure els següents elements:

- Cerca d'experiències per: territori, esport, públic objectiu (*target*) i objectiu (aproximació política)
- Descripció de l'experiència (dates, durada, localització, objectius i estructura)
- Avaluació crítica de l'experiència basada en un conjunt de criteris (nombre de participants, resultats de les enquestes als participants, avaluació de l'assoliment d'objectius per part dels organitzadors, intenció de repetir la iniciativa)
- Espai per compartir materials rellevants (informes, materials promocionals, imatges, vídeos)
- Informació de contacte.

6.5. Recomanacions per a futures recerques

Degut al caràcter reduït i incipient de la recerca en el camp de la pràctica esportiva en un context multicultural a Catalunya, en particular en relació a la població adulta, aquest estudi té un caràcter exploratori que ofereix una visió general de la naturalesa de l'esport organitzat practicat per la població immigrant, i en particular de com, per què, on i qui practica esport. Tot i que les experiències seleccionades permeten assolir un primer nivell de comprensió dels hàbits i necessitats esportives dels immigrants i de tendències generals, es planteja com a necessari dur a terme estudis més sistemàtics sobre comunitats específiques d'immigrants que aportin una anàlisi més exhaustiva. Aquests estudis

s'haurien de portar a terme de forma continuada i tenir en consideració el procés d'integració a llarg termini que pot tenir lloc a través de la pràctica esportiva. En aquests estudis s'haurien d'identificar certs grups dins de les comunitats d'immigrants, i en particular la pràctica esportiva de la dona immigrant, per tal d'identificar la naturalesa de les relacions de gènere en diferents comunitats i com aquestes afecten al comportament esportiu.

Des de la perspectiva de l'anàlisi política, s'haurien de promoure estudis similars al realitzat al municipi de Santa Coloma de Gramenet, però durant un període de temps superior per tal de permetre identificar l'eficàcia i eficiència de l'acció política i analitzar el desenvolupament del procés d'establiment de polítiques. Aquests estudis s'haurien de dur a terme amb una mostra representativa de municipis, permetent així la implementació i utilització dels indicadors recomanats en aquest estudi per tal de mesurar l'efectivitat de les polítiques. Això contribuiria a la contínua millora de l'acció política i a la reducció de l'espai entre els objectius polítics i la realitat esportiva.

Bibliografia

Arnaud, L. "Sport as a cultural system: sport policies and (new) ethnicities in Lyon and Birmingham". *International Journal of Urban and Regional Research*. 2002. Vol. 26. Núm. 3 (set. 2002), pp. 571-581.

Barcelona (Catalunya : Província). Diputació Provincial. *Pla interdepartamental per a la immigració i la ciutadania*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2002.

Bourdieu, P. *Cuestiones de sociología*. Madrid: Istmo, 2000.

Cachón, L. "Diez notas sobre la inmigración en España 2006". *[Dossier monográfico] Inmigrantes: el continente móvil*. A: *La Vanguardia*. 2006. Núm. 22 (gener-març 2007), pp. 68-74.

Casey, J. "Les associacions i la integració d'immigrants estrangers". *Revista catalana de sociologia*. 1997. Núm. 6, pp. 9-22.

Catalunya. Secretaria General de l'Esport. *Enquesta sobre la pràctica d'activitats físicoesportives a Catalunya 1999* [en línia]. Realització per Carles Giralt i Carlos López-Jurado, revisió lingüística de Joana Roch and direcció i coordinació de Jaume Ferran. Esplugues de Llobregat: Generalitat de Catalunya, Secretaria General de l'Esport, 1999. <<http://www16.gencat.net/esport/equipaments/docs/Enqueprac.pdf>>. [Consulta: 16.05.2007] Enquesta realitzada per l'Institut DYM.

Catalunya. Secretaria General de l'Esport. *Pla d'acció de la Secretaria General de l'Esport* [en línia]. [Esplugues de Llobregat]: Generalitat de Catalunya. Secretaria General de l'Esport, [2005]. <http://www16.gencat.net/esport/sgel/Pla_Accio.htm>. [Consulta: 14.05.2006]

Catalunya. Secretaria per a la Immigració. *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Secretaria per a la immigració, 2005. <http://www.gencat.net/benestar/immi/pdf/pla_05_08.pdf>. [Consulta: 15.03.2007]

Centro de Investigaciones Sociológicas (Espanya). "Los hábitos deportivos de los españoles III" [en línia]. Madrid: CIS, 2005. <http://www.cis.es/cis/opencms/CA/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=4877&cuestionario=5130&muestra=9805>. [Consulta: 14.05.2006]

Collins, M.F. et al. (ed.). *Research report: sport and social exclusion: a report to the Department for Culture, Media and Sport*. Loughborough: Loughborough University Institute of Sport and Leisure Policy, 1999.

Collins, M.F.; Kay, T. *Sport and social exclusion*. London: Routledge, 2003.

Domingo, A. et al. *Migracions internacionals i població jove de nacionalitat estrangera a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de Joventut, 2002.

Espanya. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de la Mujer. *Actitudes y Prácticas Deportivas de las Mujeres en España (1990-2005)*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Instituto de la Mujer, 2006. També disponible en línia a <http://www.mtas.es/mujer/publicaciones/docs/estudios92.pdf> [Consulta: 24.07.2007]

Fecha, R.; Puigvert, L. "Multiculturalismo y educación". A: Lleixà, T.; [et al.] (eds). *Multiculturalismo y educación física*. Barcelona: Paidotribo, 2002, pp. 9-45.

García Ferrando, M. *Encuesta de hábitos deportivos de los españoles 2005* [en línia]. Amb la col·laboració tècnica de Ramón Llopis Goig. Madrid: Consejo Superior de Deportes, 2006. <<http://www.csd.mec.es/csd/sociedad/encuesta-de-habitos-deportivos/encuesta-de-habitos-deportivos>>. [Consulta: 03.06.2007]

Giralt, C.; López-Jurado, C. *Enquesta sobre la pràctica d'activitats físicoesportives a Catalunya 1999: anàlisi general de les dades*. Esplugues de Llobregat: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Secretaria General de l'Esport, Direcció General de l'Esport, 1999.

Heinemman, K. "Esport per a immigrants: instrument d'integració". *Apunts d'Educació Física i Esports*. 2002. Núm. 68, pp. 24-35.

Instituto Nacional de Estadística (Espanya). *Instituto Nacional de Estadística: padrón municipal: explotación estadística y nomenclator* [en línia]. <<http://www.ine.es/inebase/cgi/um?M=%2Ft20%2Fe245&O=inebase&N=&L=>>>. Actualització: 2007. [Consulta: 14.05.2006]. Resultats del padró municipal per anys des del 1996.

Jornades sobre Associacionisme d'origen immigrant a Catalunya (1es: 2005: Barcelona). *Jornades sobre Associacionisme d'origen immigrant a Catalunya: Barcelona 17 i 18 de desembre de 2005* [en línia]. [Barcelona]: Generalitat de Catalunya, Secretaria per a la Immigració, 2005. <<http://www.xarxaimmigracio.net/index.asp>>. [Consulta: 12.04.2007]

Juniu, S. "The impact of immigration: leisure experience in the lives of South American immigrants". *Journal of Leisure Research*. 2000. Vol. 32. Núm. 3, pp. 358-381.

Kennett, C. et al. *Deporte e inmigración en España: el papel del deporte en la integración de los ciudadanos*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics, 2006.

Kennett, C. et al. "El multiculturalisme en les polítiques esportives: anàlisi de l'adequació de les polítiques locals a Catalunya a les actuacions promogudes per la Unió Europea". 64 p. Memòria final, resultat d'un projecte d'investigació realitzat pel Centre d'Estudis Olímpics i finançat pel Patronat Català Pro-Europa, 2007.

Kennett, C. et al. *Indicadores de integración de la población inmigrante a través del deporte*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics, 2006.

Kennett, C. *Leisure, poverty and social exclusion: an analysis of leisure card schemes in Great Britain*. Loughborough: Department of Physical Education, Sports Science and Recreation Management, Loughborough University, 2002. Tesi doctoral, dirigida per M.F. Collins.

Lister, R. *The exclusive society: citizenship and the poor*. London: Chile Poverty Action Group, 1990.

Lleixà, T. et al. (eds.). *Multiculturalismo y educación física*. Barcelona: Paidotribo, 2002.

Lleixà, T.; Soler, S. (eds.). *Actividad física y deporte en sociedades multiculturales*. Barcelona: Horsori, 2004.

Llopis Goig, R.; Moncusí Ferré, A. "El fútbol como práctica de *re-etnificación*: reflexiones sobre las ligas de fútbol de inmigrantes de la ciudad de Valencia". A: Congrés sobre la Immigració a Espanya (4t: 2004: Girona). *4t Congrés sobre la immigració a Espanya : ciutadania i participació = 4º Congreso sobre la inmigración en España : ciudadanía y participación = Inmigrazioa Espainian 4. Kongresua : Hirirtasuna eta eskuartzea = 4º Congreso sobre a Inmigración en España : ciudadanía e participación, Girona, del 10 al 13 de novembre de 2004*. [S.l.] : Comitè Organitzador IV Congrés sobre la Immigració a Espanya : Universitat de Girona [etc.], DL 2004, pp. 70-87.

Maza, G. "Capítulo 3: el capital social del deporte". A: Lleixà, T.; Soler, S. (eds.). *Actividad física y deporte en sociedades multiculturales: ¿integración o segregación?*. Barcelona: Horsori, 2004, pp. 43-56.

Morell Blanch, A. "El papel de las asociaciones de inmigrantes en la sociedad de acogida: cuestiones teóricas y evidencia empírica". *Migraciones*. 2005. Núm. 17, pp. 111-142.

Mosely, P.A. et al. (eds.). *Sporting immigrants: sport and ethnicity in Australia*. Sydney: Walla Walla Press, 1997.

Múgica, J.A. *Enquesta sobre la pràctica d'activitats físico-esportives a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Secretaria General de l'Esport, Direcció General de l'Esport, 1995.

PMP; Institute of Sport and Leisure Policy. *Sport and multiculturalism: final report: studies on education and sport*. Loughborough: European Commission, DG Education & Culture; [ISLP Loughborough University, Loughborough], 2004.

Portes, A.; Zhou, M. "The new second generation: segmented assimilation and its variants". *Annals AAPSS*. 1993. Núm. 530, pp. 74-82.

Puig, N. et al. "Els espais públics urbans i l'esport com a generadors de xarxes socials: el cas de la ciutat de Barcelona". *Apunts: educació física i esport*. 2006. Núm. 84, pp. 74-87.

Roche, M.; Annesley, C. *Comparative social inclusion policy in Europe: report 1 contexts*. Sheffield: SEDEC Coordination Centre, Sheffield University, 1998.

Room, G. et al. (eds.). *Beyond the threshold: the measurement and analysis of social exclusion*. Bristol: Policy Press, 1995.

Santa Coloma de Gramenet. Ajuntament. *www.gramenet.cat: Ajuntament Santa Coloma de Gramenet* [en línia]. <<http://www.grame.net/principal.html>>. Actualització: 2007. [Consulta: 03.06.2007]

Santa Coloma de Gramenet. Institut Municipal d'Esports (ed.). *Estudi sobre la participació de la població immigrant en l'oferta esportiva de Santa Coloma de Gramenet*. Santa Coloma de Gramenet: Institut Municipal d'Esports, 2007.

Stodolska, M.; Alexandris, K. "The role of recreational sport in the adaptation of first generation immigrants in the United States". *Journal of Leisure Research*. 2004. Vol. 36. Núm. 3, pp. 379-413.

Waters, M.C. "Ethnic and racial identities of second-generation black immigrants in New York City". *International Migration Review*. 1994. Núm. 28, pp. 795-820.